

VOICES OF WOMEN FOR NATURAL RESOURCES DIALOGUES

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက်
အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

မာတိကာ

ကျေးဇူးတင်လွှာ	4
အခန်း (၁) သဘာဝ သယံဇာတ ဆိုရာဝယ်	5
အခန်း (၂) သဘာဝ သယံဇာတ အရင်းအမြစ်များ စီမံမှု Natural Resources Management (NRM).....	9
အခန်း (၃) တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ (Extractive Industries (EI)).....	14
အခန်း (၄) သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း (Resource Revenue Sharing)	27
အခန်း (၅) ဖက်ဒရယ်နှင့် ရေနံ အရင်းအမြစ်	
Federalism and petroleum resources အခြေခံဥပဒေ (Constitution)	50
အခန်း (၆) ဖက်ဒရယ်ဝါဒ နှင့် တွင်းထွက်သယံဇာတ (Federalism and Mineral Resources)	56
အခန်း (၇) မြန်မာ့ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြစ်စဉ်တွင် ဆွေးနွေးသော အကြောင်းအရာများ	65
အခန်း (၈) မူဝါဒရေးရာ အကြံပြုချက်များ (အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ).....	71
ရည်ညွှန်းကိုးကားစာရင်း.....	73

ကျေးဇူးတင်လွှာ

ယခုစာအုပ်ဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် ပိုင်းဝန်းကူညီပံ့ပိုးပေးခဲ့ကြသူများ၊ နိုင်ငံရေး၊ လုံခြုံရေးနှင့် သဘာဝ သယံဇာတရေးရာ မူဝါဒ ဆွေးနွေးပွဲများ ဖြစ်မြောက်လာစေရန် စီစဉ်ဆောင်ရွက်ပေးသူများ၊ ဦးဆောင်ဆွေးနွေးပေးသူများနှင့် ပါဝင်ဆွေးနွေးခဲ့ကြသော နယ်ပယ်အသီးသီးမှ အမျိုးသမီးခေါင်းဆောင်များအား အထူးပင် ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း မှတ်တမ်းတင်အပ်ပါသည်။

အခန်း (၁) သဘာဝ သယံဇာတ ဆိုရာဝယ်

လူသားများသည် ရင်းမြစ်အမျိုးမျိုးမှ သို့မဟုတ် ကမ္ဘာ့အပေါ်ယံလွှာများ (sphere) ထဲမှ သယံဇာတ အရင်းအမြစ် အမျိုးမျိုးပေါ်တွင် မှီခို နေရ သည်။

၁) လေထုအလွှာ (Atmosphere)

- လူသားများ အသက်ရှူရန် အောက်ဆီဂျင် (ဇီဝ ကမ္ဘာ့ လိုအပ်ချက်များအတွက်)
- သဘာဝ ဂေဟစနစ်တွင် ပါဝင်နေသည့် အရိုင်းတရိစ္ဆာန် အမျိုးမျိုး၊ လူသားတို့ အစာအဖြစ် အသုံးပြုသည့် အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များအတွက် အောက်ဆီဂျင်
- အပင်များကြီးထွားမှုတွင် အသုံးပြုရသည့် ကာဗွန်ဒိုင်အောက်ဆိုက်၏ အစိတ်အပိုင်းတခု အနေဖြင့် အသုံးပြုရန် အောက်ဆီဂျင် (အပင်များကို လူသားများက ပြန်လည်အသုံးပြုသည်)

ကမ္ဘာ့လေထုသည် ကမ္ဘာ့မြေကြီးအတွက် အကာအကွယ်လွှာတခုဖြစ်သည်။ အောက်ဆုံးအလွှာဖြစ်သော ထရာတိုစဖီးယား (troposphere) သည် လူသားများရှင်သန်နိုင်အောင် နွေးထွေးသည့် တခုတည်းသော အလွှာဖြစ်သည်။ ၁၂ ကီလိုမီတာ ထူသည်။ စထရာတိုစဖီးယားသည် ကီလိုမီတာ ၅၀ အထူရှိပြီး၊ မိုးရေများ စုဖွဲ့ဖြစ်တည်ရန် အရေးပါသည့် ဆာလဖိတ် (sulphates) အလွှာတခုပါဝင်သည်။ အိုဇုန်းလွှာ (ozone) လည်းပါဝင်ပြီး ကင်ဆာဖြစ်စေနိုင်သည့် ခရမ်းလွန်ရောင်ခြည် (ultra-violet) ကိုစုပ်ယူထားသည်။ ယင်းအလွှာမရှိလျှင် မြေကမ္ဘာပေါ်တွင် သက်ရှိများ ရှင်သန်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ နေသည် ကမ္ဘာ့လေထုကို တပြေးညီနွေးထွေးနေစေရန်အပူပေးထားခြင်းမဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် လေစီးကြောင်းများဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ဥတုရာသီအမျိုးမျိုးကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ မြေကမ္ဘာ၏ မတူညီသည့် ဌာနများတွင် မတူညီသည့် အပူချိန်များ၊ မိုးရွာသွန်းမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ရှုပ်ထွေး အပြောင်းအလဲမြန်သည့် စနစ်တခုဖြစ်သည်။ သဘာဝ အတိုင်းဖြစ်ပေါ်နေမှုတွင် မူမမှန်မှုများရှိလာပါက လူသားများပေါ်ဘေးဆိုးများဖြစ်ပေါ်စေသည်။

၂) ရေထုအလွှာ (Hydrosphere)

- သောက်သုံးရန် ရေသန့် (ရှင်သန်မှုဖြစ်စဉ်အတွက်လိုအပ်သည့် ဇီဝကမ္ဘာ့လိုအပ်ချက်တခု)
- လျှော်ဖွတ်ရန် နှင့် ချက်ပြုတ်ရန်အတွက် ရေ
- စိုက်ပျိုးရေးနှင့် စက်မှုလုပ်ငန်း အတွက်သုံးရေ
- ငါး၊ ရေနေသတ္တဝါ၊ ရေညီအပါအဝင် ပင်လယ်ပြင်မှ ရနိုင်သည့်အစားအစာများ
- တောင်တန်းများမှ စီးဆင်းလာသည့် ရေစီးအားဖြင့် ရေအားလျှပ်စစ်ထုတ်ယူခြင်း

ရေထုအလွှာသည် ကမ္ဘာ့မြေမျက်နှာပြင် ၄ ပုံ ၃ ပုံ ကိုဖုံးလွှမ်းထားသည်။ ရေထုအလွှာ၏ အစိတ်အပိုင်း အများစုသည် သမုဒ္ဒရာထဲမှ အဏ္ဏဝါ ဂေဟစနစ်တွင်ဖြစ်ပြီး၊ ရေချိုပိုင်းတွင် အနည်းငယ်သာရှိသည်။ မြစ်များ၊ ကန်များ နှင့် ရေခဲတောင်များရှိ ရေချိုများကို ရေငွေ့ပြန်ခြင်း၊ မိုးရွာသွန်းခြင်းများဖြင့် ပြန်လည် တည်မြဲစေသည်။

၃) ကျောက်သားထုလွှာ (Lithosphere)

- ရိက္ခာအတွက် စိုက်ပျိုးနိုင်ရန် မြေဆီလွှာ
- ဆောက်လုပ်ရေးတွင် အသုံးပြုသည့် ကျောက်တုံး၊ သဲ၊ သဲကျောက်များ
- အပင်များကြီးထွားရန် မရှိမဖြစ်လိုသည့် မြေဆီလွှာအတွင်းမှ ဓာတ်ပစ္စည်းများ
- အပင်မှထွက်ရှိသည့် ပစ္စည်းများကို ဆွေးမြေ့ပျက်ဆီးစေ၊ တိရစ္ဆာန်များ၏ အညစ်အကြေးများကို ပြိုကွဲစေပြီး အပင်များအတွက် လိုအပ်သည့် အဟာရများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အကူအညီပေးမှုများ၊ မြေတွင် ရှင်သန်သည့် အကူအညီ သက်ရှိနှင့် မှိုများ
- စက်မှုလုပ်ငန်းများအခြေခံအသုံးပြုသည့် ဓာတ်သတ္တုအများအပြား
- မြေအောက်အရင်းအမြစ်များမှ တူးဖော်သည့် ရေနံ၊ ကျောက်မီးသွေး နှင့် ဓာတ်ငွေ့များ၊ ယာဉ်များ၊ စိုက်ပျိုးရေး သုံးစက်ပစ္စည်းများ၊ လုပ်ငန်းများ နှင့် နေအိမ်များအတွက် စွမ်းအင်အဖြစ်အသုံးပြုနိုင်သည်။

ကျောက်လွှာထုသည် လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်း ၄.၆ ဘီလီယံတွင် အပူလုံးကြီးအဖြစ်မှ စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ နှစ်ပေါင်း ၃.၂ ဘီလီယံအရောက်တွင် ကမ္ဘာမြေကြီး သိသိသာသာ အေးလာပြီး၊ အလွန်အရေးကြီးသည့်ဖြစ်စဉ်တစ်ခုအဖြစ် မြေကမ္ဘာပေါ်တွင် သက်ရှိများပေါ်ပေါက်လာသည်။ မြေကမ္ဘာ၏ ကျောက်လွှာသည် ၆ မှ ၇ ကီလိုတာ အထူရှိပြီး တိုက်ကြီးများအောက်တွင် တည်ရှိသည်။ ကျောက်လွှာတွင် ဓာတ်ပစ္စည်း ၉၂ မျိုးရှိသည့်အနက် ၈ မျိုးသည် အပေါ်ယံကျောက်လွှာတွင် တွေ့ရလေ့ရှိသည်။ ယင်း ၈ မျိုးမှာ အောက်ဆီဂျင် ၄၇ ရာခိုင်နှုန်း၊ ဆီလီကွန် ၂၈ ရာခိုင်နှုန်း၊ အလူမီနီယံ ၈ ရာခိုင်နှုန်း၊ သံ ၅ ရာခိုင်နှုန်း၊ ဆိုဒီယမ်၊ မဂ္ဂနီစီယမ်၊ ပိုတက်ဆီယမ်နှင့် ကယ်လစီယမ်စုပေါင်းလျက် ၄ ရာခိုင်နှုန်းပါဝင်သည်။ ယင်းပါဝင်ပစ္စည်းများစုပေါင်းလျက်တွင်းထွက်ပစ္စည်း ပေါင်း ၂၀၀ နီးပါးကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။

၄) ဇီဝအလွှာ (Biosphere)

- သီးနှံများ၊ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များမှ ရိက္ခာရရှိပြီး လူသားဇီဝကမ္မဖြစ်စဉ်အတွက် လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်း ပေးသည်။
- ရပ်ဝန်းတစ်ခုတွင် အပြန်အလှန်မှီခိုနေထိုင်နေသည့် မျိုးစိတ်များအဖြစ်ရှင်သန်နေသည့် သက်ရှိများမှ ရိက္ခာ စက်ဝန်းတွင်အဖြစ် နေထိုင်ကြပြီး လူသားများသည် ယင်းရိက္ခာစက်ဝန်းမှ ရိက္ခာများရယူကြသည်။
- စွမ်းအင်လိုအပ်ချက် - သစ်တောများ နှင့် စိုက်ခင်းများမှ ရရှိသည့် ဇီဝထုလောင်စာ ထင်းနှင့် စွမ်းအင်အရင်းအမြစ်အဖြစ်နှင့် အခြားသော သဘာဝ အရင်းအမြစ်များ
- သစ်မာ နှင့် အခြား ဆောက်လုပ်ရေး ပစ္စည်းများ

ကမ္ဘာမြေ၏ အပါးဆုံးအလွှာဖြစ်ပြီး၊ သက်ရှိများ ရှင်သန်နိုင်သည့် အလွှာဖြစ်သည်။ လေ၊ ရေ၊ ကျောက်၊ မြေနှင့်သက်ရှိများစုပေါင်းပြီးရပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ရှင်သန်မှုဆိုင်ရာများစုပေါင်းနေသည့် ဂေဟစနစ်တစ်ခုဖြစ်လာကာ သက်ရှိကမ္ဘာမြေစနစ်ကြီးတစ်ခုဖြစ်လာကာ ကျန်ုပ်တို့ နေထိုင်ရာ မြေကမ္ဘာဖြစ်လာသည်။

အလွှာများကြားမှ သဘာဝ တရား၏ဆက်နွယ်မှု

အလွှာ ၄ ခုသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခုချိတ်ဆက်နေသည့် စနစ်များဖြစ်ပြီး၊ အလွှာတစ်ခုခြင်းစီ၏ ခိုင်မာမှုပေါ်တွင် အသီးသီးမှီခိုနေရသည်။ အလွှာတစ်ခုကို ယိုယွင်းစေပါက အခြားအလွှာများကိုလည်း ပျက်ဆီးမှုများဖြစ်ပေါ်စေသည်။

ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် ရင်းမြစ်များ (Renewable Resources)

ပြန်လည်ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့် ရင်းမြစ်များဆိုသည်မှာ ပြန်လည်ဖန်တီးနိုင်သည့် သို့မဟုတ် အလို

အလျောက် ပြန်လည် ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့် ရင်းမြစ်များကိုဆိုလိုပါသည်။ သစ်ပင်များ၊ မြက်ပင်များ၊ အခြား အပင်များ နှင့် သတ္တဝါများသည် သဘာဝ (organic) (သက်ရှိ) အရင်းအမြစ်များရှိသည်။ ရေ နှင့် အောက်ဆီဂျင်ကဲ့သို့သော အချို့ ဓာတ်ငွေ့များသည် သက်ရှိမဟုတ် (inorganic) သော အရင်းအမြစ်များ ဖြစ်သည်။ လက်ရှိ အချိန်တွင် ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များသည် အဖျက်အမှောင် အန္တရာယ် အမျိုးမျိုးနှင့် ရင်ဆိုင် နေရသည်။

ပြန်လည်ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့်ရင်းမြစ်များ	အန္တရာယ်များ
ရေချို	စနစ်မကျသည့် မိလ္လာစနစ်၊ ဓာတုအညစ်အကြေးများကြောင့် ရေညစ်ညမ်းမှု များဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ သုံးစွဲရန်မသင့်သည့်ရေများ၊ ဘေးဖြစ်စေသည့် ရေများကို ဖြစ်ပေးစေသည်။
မြေကြီး/မြေဆီ	စားကျက်မြေများ တရားလွန် ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ စနစ်မကျသည့် စိုက်ပျိုးနည်း များကြောင့် မြေဆီခန်းခြောက်ခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ ဆောက်လုပ်ရေး စီမံကိန်းများအတွက် သဘာဝ ဟင်းသီးဟင်းရွက်များ စိုက်ပျိုးထားမှုကို ဖယ်ရှားခြင်း များရှိနိုင်သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ပါက မြေကြီးအနေဖြင့် ပြန်လည် သဘာဝ အလျောက်အားဖြည့်နိုင်စွမ်းမရှိတော့ပဲ အပင်များလည်း ပေါက်ရောက် နိုင်ခြင်း မရှိတော့ပါ။
အောက်ဆီဂျင်/သန့်စင်သည့်လေ	မိုးသစ်တောများကို ကမ္ဘာမြေ၏ အဆုတ်အဖြစ်နှင့် ခိုင်းနှိုင်းကြလေ့ရှိသည်။ လူသားများ ခန္ဓာကိုယ်တွင် အသုံးပြုနိုင်ခြင်းမရှိသည့် ကာဗွန်ဒိုင်အောက်ဆိုက် များကိုဆုတ်ယူပြီး၊ အောက်ဆီဂျင်များထုတ်ပေးသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ သစ်တော များ ပျက်ဆီးသွားသည့်အခါ သို့မဟုတ် ညစ်ညမ်းမှုကြောင့် ဖျက်ဆီး ခံရသည့် အခါတွင် ယင်းအရေးကြီးသည့် လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိ တော့ပါ။
သစ်ပင်များ နှင့် အခြားအပင်များ	ပတ်ဝန်းကျင်၏ မျှခြေကိုထိန်းသိမ်းရာတွင် သစ်ပင်များနှင့် အခြားအပင်များ သည် အရေးပါသည့်နေရာမှ ပါဝင်နေသည်။ သစ်ပင်နှင့် အခြားအပင်များကို ခုတ်လှဲပြီး၊ ပြန်လည်စိုက်ပျိုးခြင်းမရှိသည့်အခါ မြေဆီအနေအထား၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် မှီခိုရာဥတုအခြေအနေများပြောင်းလဲသွားသည်။ ရလဒ် အနေဖြင့် အပင်များ သေကြေပြီး၊ သတ္တဝါများ မှီခိုရာဌာန ဆုံးရှုံးသွားရသည်။

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

ပြန်လည်ထွက်ပေါ်ခြင်းမရှိတော့သည့်ရင်းမြစ်များ (တခါသုံး ရင်းမြစ်များ) Non-Renewable Resources

ပြန်လည်ထွက်ပေါ်လာနိုင်ခြင်းမရှိသည့် သဘာဝ ရင်းမြစ်ဆိုသည်မှာ ကုန်စင်အောင်သုံးစွဲ သို့မဟုတ် လက်ကုန် ဖြတ်ပါက သင့်တော်သည့်ကာလတခုအတွင်း ပြန်လည်ထုတ်ယူခြင်း၊ စိုက်ပျိုးခြင်း၊ သို့မဟုတ် အလိုအလျောက် ပြန်လည်ပေါ်ထွက် လာမှုမရှိနိုင်သည့် ရင်းမြစ်များဖြစ်သည်။ ဥပမာအနေဖြင့် ရုပ်ကြွင်း လောင်စာများဖြစ်သော ကျောက်မီးသွေး၊ ရေနံ နှင့် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ကဲ့သို့သော လောင်စာများဖြစ်သည်။

ရွှေ၊ စိန်၊ ငွေ နှင့်ကြေးနီ ကဲ့သို့သော မြေမှထုတ်ယူသည့် တွင်းထွက်များကိုလည်း ပြန်လည်ထွက်ပေါ်လာခြင်းမရှိသည့် ရင်းမြစ်များအဖြစ် သတ်မှတ်သည်။ ယင်း အရင်းအမြစ်အားလုံးသည် သဘာဝတွင် အကန့်အသတ်ရှိသည့် ပမာဏအနေဖြင့် တည်ရှိနေပြီး၊ အသုံးပြုသည့် နှုန်းနည်းတူ ပြန်လည်အစားဖြည့်နိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ကမ္ဘာ့ရေနံများကုန်ဆုံးသွားမည့် အချိန်သည် မကြာမီတင်မီရောက်ရှိတော့မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္ဘာ့အနှံ့ရှိနိုင်ငံများသည် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းထုတ်ယူနိုင်သည့် စွမ်းအင်အရင်းအမြစ်၊ မူကွဲအရင်းအမြစ်များကို ရှာဖွေနေကြသည်။ ဥပမာ နေ သို့မဟုတ် အလင်းစွမ်းအင်၊ လေစွမ်းအင်၊ ရေစီးမှ စွမ်းအင်ထုတ်ယူခြင်း (ရေအားလျှပ်စစ်) ကဲ့သို့သော လက်တွေ့ကျ၊ ကုန်ဆုံးခြင်းမရှိပဲ အမြဲအသုံးပြုနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်များကို ဖော်ထုတ်နေကြသည်။ သတ္တုများနှင့်ရုပ်ကြွင်းလောင်စာများကဲ့သို့သော သက်မဲ့ရင်းမြစ်အများစုသည် အသုံးပြုပြီးနောက်တွင် ပြန်လည် ဖြည့်တင်းနိုင်စွမ်းမရှိကြပါ။ ၎င်းတို့မရှိပဲ နေထိုင်နိုင်ရန် လူသားများအနေဖြင့် ပြင်ဆင်ရမည် သို့မဟုတ် ပြန်လည် အသုံးပြုနိုင်ရန် နည်းပညာများကို အဆင့်မြှင့်တင် ရမည်။

သဘာဝ သယံဇာတ ရင်းမြစ်များ ထိန်းသိမ်းခြင်း

သဘာဝ သယံဇာတများ တရားလွန်ထုတ်ယူခြင်း၊ ဖျက်ဆီးခြင်း၊ အရည်အသွေးလျော့ကျခြင်းမရှိစေရန် စနစ်တကျ စီမံခြင်းကို ထိန်းသိမ်းခြင်း (conservation) ဟုဆိုသည်။ ထိန်းသိမ်းခြင်းတွင် လုပ်ငန်းစဉ် အမျိုးမျိုးပါဝင်ကာ ၎င်းတို့ကိုစုစည်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ သဘာဝ သယံဇာတများမှ အကျိုးအမြတ်များကို ရယူခံစားသော်လည်း ဖျက်ဆီးခြင်း သို့မဟုတ် အရည်အသွေးလျော့ကျသွားခြင်းများ မရှိစေရန် ထိန်းသိမ်းခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ သဘာဝ တရားကိုထိန်းသိမ်းရန် အလွန်လိုအပ်နေပြီဖြစ်သည်။

- သက်ရှိဘဝများကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ဂေဟစနစ်မျှခြေကို ထိန်းသိမ်းရန်
- မျိုးစိတ် မျိုးကွဲ အမျိုးမျိုးကို ထိန်းသိမ်းရန် (ဇီဝမျိုးကွဲများ)(biodiversity).
- လက်ရှိနှင့် အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် သယံဇာတများ အသုံးပြုနိုင်ရန် စီစဉ်ရန်
- လူသားမျိုးနွယ်စု ရှင်သန်ရေးကို ခိုင်မာစေရန် ထိန်းသိမ်းမှုများပြုလုပ်ရမည်ဖြစ်သည်။

ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာများသည် သဘာဝ သယံဇာတများ ပျောက်ပျက်သွားမှုကို တားဆီးရာတွင် ထိရောက်မှုမရှိကြောင်းကို ၂၀ ရာစုတွင်ဆောင်ရွက်ကြသည့် သယံဇာတ ထိန်းသိမ်းရေး လှုပ်ရှားမှုများအရ အသိအမှတ်ပြုထားကြရသည်။ ဆက်စပ်လျက်ရှိနေသည့် လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ စီးပွားရေး နှင့် နိုင်ငံရေး ကိစ္စများကိုလည်း အသိအမှတ်ပြုသော နည်းလမ်းစုံထည့်သွင်းဆောင်ရွက်သည့် သယံဇာတ စီမံမှုများကို ပို၍အသုံးပြုလာကြသည်။ လက်ရှိမျိုးဆက်နှင့် အနာဂတ်မျိုးဆက်၏ ဘဝဖြစ်တည်မှုကို အဓိကထားသည့် မြေ၊ ရေ၊ မြေဆီလွှာ၊ အပင် နှင့် သတ္တဝါများကဲ့သို့ သဘာဝ သယံဇာတများအား (ဘဏ္ဍာစိုးသဖွယ်) (stewardship). ခွဲခန့်စီမံခြင်းကို သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုဟု ရည်ညွှန်းကြသည်။

သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုဆိုသည်မှာ လူသား နှင့် သဘာဝတရား အပြန်အလှန်တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ပုံကို ခန့်ခွဲခြင်းဖြစ်သည်။ မြေအသုံးချမှုစီမံခြင်း၊ ရေအရင်းအမြစ်စီမံခြင်း၊ ဇီဝမျိုးကွဲထိန်းသိမ်းခြင်း၊ လုပ်ငန်းများ ရေရှည်ရပ်တည်နိုင်ရန် စီမံခြင်းသည် သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုတွင် ပါဝင်သည်။ လူသားများနှင့် ၎င်းတို့အသက်မွေးမှုသည် သဘာဝ ဝန်းကျင်၏ ကြံ့ခိုင်မှု နှင့်ထုတ်လုပ်နိုင်မှုတို့ပေါ်တွင် အခြေခံသည်ဟု ယူဆထားသည်။ သဘာဝဝန်းကျင်၏ကြံ့ခိုင်မှုနှင့် ထုတ်လုပ်နိုင်မှုကိုထိန်းသိမ်းရာတွင် လူသားများ၏ ဆောင်ရွက်ချက် များက အရေးပါသည်။ သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုသည် ရေရှည်တည်တံ့သော ဖွံ့ဖြိုးမှု (sustainable development) အယူအဆနှင့်လည်းဆက်စပ်နေသည်။ သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုဆိုသည်မှာ အရင်းအမြစ်များ၊ ဂေဟစနစ်၊ ၎င်းအရင်းအမြစ်များ၏ သက်ရှိများပေါ် ပုံမှန်မှုကို သိပ္ပံနည်းကျ၊ နည်းစနစ်ကျကျ စီမံခြင်းကို အဓိကထားသည်။

အခန်း (၂)

သဘာဝ သယံဇာတ အရင်းအမြစ်များ စီမံမှု

Natural Resources Management (NRM)

စီမံရေးရာ နည်းလမ်းအသွယ်သွယ် (Management approaches)

သဘာဝ သယံဇာတ အရင်းအမြစ်များ စီမံရာတွင် စတိတ်ဟိုဒါများနှင့် သဘာဝ သယံဇာတ အမျိုးအစား အလိုက် နည်းလမ်းများကိုခွဲခြားနိုင်သည်။

• နိုင်ငံပိုင်အနေဖြင့် စီမံခြင်း (State Property Regime)

- သယံဇာတများ အသုံးချခြင်းကို နိုင်ငံတော်က မူပိုင်ရယူ ထိန်းချုပ်ထားသည်။ တဦးချင်း သို့မဟုတ် အစု အဖွဲ့များအနေဖြင့် သယံဇာတများကို အသုံးချနိုင်သော်လည်း နိုင်ငံတော်၏ ခွင့်ပြုချက်ရမှသာ သုံးစွဲနိုင် သည်။ အမျိုးသားသစ်တော၊ အမျိုးသား ဥယျာဉ် နှင့် စစ်တပ်ပိုင်ထိန်းသိမ်းတောများသည် ဥပမာအချို့ဖြစ် သည်။

• ပုဂ္ဂလိကပိုင်အနေဖြင့် စီမံခြင်း (Private Property Regime)

- တဦးပုဂ္ဂလ သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းစုအနေဖြင့် အမည်ပေါက်သည့် ပိုင်ဆိုင်မှုကိုဆိုလိုပါသည်။ သယံဇာတနှင့် ဆိုင်သည့် အကျိုးအမြတ်များ နှင့် တာဝန်များသည် ပိုင်ရှင်(များ) နှင့်သက်ဆိုင်သည်။ ပုဂ္ဂလိကပိုင်မြေသည် အများဆုံးတွေ့ရသည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။

• ဘုံ ပိုင်အနေဖြင့် စီမံခြင်း (Common Property Regimes)

- အုပ်စုတစ်ခု၏ အမည်ပေါက်ပိုင်ဖြစ်သည်။ အရွယ်အစား၊ သဘာဝ၊ ဖွဲ့စည်းပုံ အမျိုးမျိုးရှိနိုင်သည်။ ဥပမာ - တိုင်းရင်းသားမျိုးနွယ်စုအလိုက်၊ ကျေးရွာအလိုက် အဖွဲ့များ။ ဘုံ ပိုင်ဆိုင်မှု ဥပမာအချို့မှာ ရပ်ရွာပိုင် သစ်တောများ၊ မြက်ခင်းများ နှင့် ရေအရင်းအမြစ်များဖြစ်သည်။

• အများသုံး စနစ်ဖြင့် စီမံခြင်း Non-property Regimes (လူတိုင်းအသုံးပြုနိုင် open access)

- တိကျသည့် ပိုင်ရှင်မရှိပါ။ သုံးစွဲလိုသူအားလုံး အလိုရှိသည့်အတိုင်း အသုံးပြုနိုင်သည်။ စည်းကမ်းမဲ့ အသုံးပြုမှု အများဆုံးဖြစ်သည့် မြေနေရာများဖြစ်သည်။ အများပိုင်ဆိုင်တာ ဘယ်သူမှမပိုင်ဘူး ဟု ဆိုလေ့ရှိ သည်။ ဥပမာ ငါး အင်းလုပ်ငန်းဖြစ်သည်။ အများသုံးစနစ်ဖြင့်စီမံခြင်းသည် အများအကျိုးကို ထိခိုက်စေ လေ့ရှိသည်။

• စီမံပုံစံ မျိုးစုံဖြင့်ဆောင်ရွက်ခြင်း (Hybrid Regimes)

- သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု စနစ်အများအပြားတွင် အထက်ဖော်ပြပါ စီမံမှုနည်းစနစ် တမျိုးထက်ပိုပြီး ပါလေ့ရှိသည်။ သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုများ အနေဖြင့် နည်းပေါင်းစုံဖြင့် စီမံခြင်းကို ထည့်သွင်း စဉ်းစား သင့်သည်။

သဘာဝ သယံဇာတစီမံမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများသည် အလွန်ရှုပ်ထွေးပါသည်။ ဂေဟစက်ဝန်း၊ ရေသံသရာ၊ ရာသီဥတု၊ လူသား၊ တရိစ္ဆာန်၊ အပင် နှင့် ပထဝီဆိုင်ရာ ကဲ့သို့သော ကိစ္စပေါင်းစုံပါဝင်သည်။ ယင်းကိစ္စများ သည် တခုနှင့်တခု ဆက်စပ်နေပြီး၊ အပြောင်းအလဲမြန်ဆန်လှသည်။ ယင်းတို့အနက် အပြောင်းအလဲ

တစုံတရာ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါက ပြင်မရနိုင်သော ဆိုးကျိုးများ နှင့်/သို့မဟုတ် ကာလရှည်ဆိုးကျိုး များဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုဆိုရာတွင် သဘာဝ စနစ်များအပြင် စတိတ်ဟိုဒါအမျိုးမျိုး၊ ၎င်းတို့၏အကျိုး စီးပွားများ၊ နိုင်ငံရေး၊ မူဝါဒများ၊ နယ်နိမိတ်စည်းမျဉ်းများ၊ စီးပွားရေး အကျိုးဆက်များ နှင့် အခြားအခြားသော ကိစ္စများကိုလည်း ဖြေရှင်းရသည်။ တချိန်တည်းတွင် ကဏ္ဍစုံကိုအဆင်ပြေအောင် ဆောင်ရွက်ရန်မှာ ခက်ခဲသည်။ ထို့ကြောင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေများပေါ်ပေါက်ရသည်။ ဆောင်ရွက်ပုံ နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးမှာ

- အထက်အောက် စီမံမှု (Top-down) သို့မဟုတ် အမိန့်ပေးခြင်းနှင့် ထိန်းချုပ်ခြင်း (Command and control)
- အောက်မှဆန့်တက်သည့် စီမံမှု (Bottom-Up) (ဒေသအခြေပြု သို့မဟုတ် ရပ်ရွာအခြေပြု သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု)
- အခြေအနေအလိုက်ဆောင်ရွက်စီမံမှု (Adaptive management)
- ကြိုတင်ပြင်ဆင်သည့် စီမံမှု (Precautionary approach)
- ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်သည့် စီမံမှု (Integrated approach (INRM))

ရပ်ရွာအခြေပြုသည့် သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု (Community based NRM (CBNRM))

ရပ်ရွာတွင်အခြေပြုကာဆောင်ရွက်သည်။ ရပ်ရွာမှ မိမိရပ်တည်ချက်ကို ထုတ်ဖော်နိုင်ရမည်။ တရွာလုံး ကိုယ်စား သို့မဟုတ် သယံဇာတ အသုံးပြုမည့် အစုအဖွဲ့ကိုယ်စား အစရှိသဖြင့် ရပ်တည်မှုကို သတ်မှတ် နိုင်ရမည်။ အဖွဲ့ဝင်များအနေဖြင့် သယံဇာတ စီမံမှုများပူးပေါင်းလုပ်ကိုင်ရန် သဘောတူညီချက် ချထား ရမည်။ ရပ်ရွာ အခြေပြုသည့် သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုဖြင့် သဘာဝ သယံဇာတ အသုံးပြုမှုများကို လမ်းကြောင်းမည်၊ စီမံမှုများပြုလုပ်မည်။ သယံဇာတမည်မျှကို မည်သည့်အချိန်တွင် မည်ကဲ့သို့ထုတ်ယူ မည်ကိုပြဌာန်းသည့် နည်းဥပဒေများ သို့မဟုတ် စည်းမျဉ်းများရှိထားရမည်ဖြစ်သည်။ ယင်း စည်းမျဉ်းများကို ရပ်ရွာသားများ အားလုံး နားလည် ထားရမည်၊ သဘောတူညီထားရမည်။ ရပ်ရွာပြင်ပမှ သူများလည်း အသိ အမှတ်ပြု၊ လေးစားလိုက်နာ ပေးရမည်။

CBNRM သည် ထိန်းသိမ်းမှုများပြုလုပ်လျက် ကျေးလက်ရပ်ရွာများအတွက် စီးပွားရေးအရ အကျိုးအမြတ် များဖြစ်ထွန်းစေသည်။

- ဌာနေတိုင်းရင်းသား ရပ်ရွာများ၏ သဘာဝ သယံဇာတထိန်းသိမ်းနိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြု ရမည်။
- CBNRM ဆောင်ရွက်ရာတွင် စီမံအုပ်ချုပ်မှု (Governance) သည်အဓိကဖြစ်သည်ဟု ယူဆထားသည်။
- အရေးကြီးသည့် ယူဆချက် ၃ ခုရှိသည်။
  - ဒေသခံများသည် သဘာဝ သယံဇာတ ထိန်းသိမ်းမှုကို စီမံရန် ပိုမိုသင့်တော်သူများ ဖြစ်သည်။
  - ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခထက် သာ သည့်အကျိုးအမြတ်များကိုရရှိမှ သယံဇာတကို ထိန်းသိမ်း မည်ဖြစ် သည်။
  - ဘဝနေထိုင်မှု အရည်အသွေးနှင့် တိုက်ရိုက်ချိတ်ဆက်နေသည့် သယံဇာတကိုသာ ထိန်းသိမ်းကြမည် ဖြစ်သည်။

ရပ်ရွာအခြေပြု သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု၏ ပြဿနာတစ်ခုမှာ လူမှုစီးပွား ဖွံ့ဖြိုးမှု၊ ဇီဝမျိုးကွဲ ထိန်းသိမ်း ကာကွယ်ခြင်း၊ ရေရှည်သဘောဆောင်သည့် ရင်းမြစ်အသုံးချခြင်းကိစ္စများကြား ညှိနှိုင်းရန်၊ ချိန်သား ကိုက်ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် ခက်ခဲခြင်းဖြစ်သည်။ အာဏာ စီးဆင်း ဆက်နွယ်မှုကို နားလည်ခြင်းသည် CBNRM အောင်မြင်မှုအတွက် အရေး ကြီးသည်။

ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်သည့် သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု Integrated Natural Resources Management (INRM)

INRM ဆိုသည်မှာ သဘာဝ သယံဇာတများကို စနစ်ချစ်စီမံခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဆိုလိုပါသည်။ စီမံသည်ဟု ဆိုရာတွင် သဘာဝ သယံဇာတကို နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် အသုံးပြုခြင်း (ဇီဝရုပ်ဆိုင်ရာ၊ လူမှုစီးပွားရေး၊ စီးပွားရေး အတွက်) များသည် ထုတ်လုပ်သူများ နှင့်တိုက်ရိုက်သုံးစွဲသူများ၏ ထုတ်လုပ်သုံးစွဲခြင်း ရည်ရွယ်ချက်များ (ဥပမာ - စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံရေး၊ အမြတ်အစွန်းရရှိရေး၊ ဆုံးရှုံးမှုမပေါ်ပေါက်ရေး) ကိုပြည့်မီစေရန်၊ လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ ရည်မှန်းချက်များကြီးများကို အထမြောက်စေရန် (ဥပမာ - ဆင်းရဲမွဲတေမှုလျော့ချရေး၊ အနာဂတ်မျိုးဆက်များ ဖူလုံရေး၊ သဘာဝဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းခြင်း) တို့ပါဝင်သည်။ ရေရှည်တည်မြဲမှုကို အဓိကထားပြီး၊ အနာဂတ်တွင် ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် ပဋိပက္ခများကို ဖြေလျော့နိုင်ရန်အတွက် စီမံချက်ရေးဆွဲသည့် အချိန်မှစပြီး သက်ဆိုင်ဖွယ် ရှိသည့် စတိတ်ဟိုဒါများကို ပါဝင် စေနိုင်ရန်လည်းဆောင်ရွက်အားထုတ်သည်။ မကြာသေးမီနှစ်များ အတွင်း ရေရှည်တည်မြဲမှုကိုအားပေးသည့် မြေယာ အသုံးချမှု၊ သက်ဆိုင်သူများကိုယ်တိုင်ပါဝင် စီမံချက် ရေးဆွဲခြင်း၊ ပေါင်းစပ်နည်းစနစ်များဖြင့် ရေဝေရေလဲဒေသစီမံမှု နှင့် အခြေအနေလိုက်၍ စီမံမှု များနှင့် ပတ်သက်သည့် သုတေသနများကို ပေါင်းစပ်ရာမှ INRM ၏ အခြေခံအယူအဆ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ INRM ကိုကျယ်ပြန့်စွာ အသုံးပြုနေကြပြီး ဒေသ နှင့် ရပ်ရွာအခြေပြု သဘာဝဝန်းကျင် စီမံမှုတွင် အောင်မြင်မှုများရရှိစေ သည်။

Geographic Information Systems (GIS) (မြေပြင်အချက်အလက်ပြစနစ်) နှင့် သဘာဝ သယံဇာတ စီစစ်မှု သတ်မှတ်ချက် (Natural Resources Audit Framework) ကဲ့သို့သော သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန်အတွက် ဖန်တီးထားသည့် ကွန်ပျူတာနည်းပညာများ နှင့် သတ်မှတ်ချက် မူဘောင် အမျိုးမျိုးရှိသည်။ ချိတ်ဆက်မှုများရှိသည်ကိုဖော်ထုတ်နိုင်ရန်အတွက် အချက်အလက်များကို မြေပုံပေါ်တင်နိုင် သည်ဖြစ်သောကြောင့် GIS သည် လုပ်ငန်းမြန်ဆန်စေသည့် သုတေသနသုံး နည်းစနစ် တခုဖြစ်သည်။ မိုးရေချိန်၊ အပင်ပေါက်ခြင်းမရှိသည့်မြေ နှင့် တိုက်စားခြင်းများ ဆိုင်ရာအချက်အလက် များကို မြေပုံပေါ်တင်ကာ ပုံဖော် ခြင်းဖြင့် ချို့ပတ်များပြန်လည်စိုက်ပျိုးရာတွင် လွယ်ကူစေနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ဘက်လိုက်မှုရှိသည့် ထည့်သွင်းမှုများ၊ အချက်အလက် လီဆယ်မှုများရှိခြင်းကြောင့် ထိရောက်မှုပိုင်း အားနည်းသည်။ ဒေသအလိုက် သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု အုပ်ချုပ်မှုတွင် စွမ်းဆောင်ရည် စောင့်ကြည့်မှု များကို ပိုမိုထက်မြတ်စေရန် (Natural Resources Audit Framework) က ပံ့ပိုးပေးနိုင် တော့မည်ဖြစ်သည်။ အခြားအသုံးပြုနေသည့် စာရင်းစစ် စောင့်ကြည့်မှုဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကိုအခြေပြုပြီး ဖော်ထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ စွမ်းဆောင်ရည်စစ်ဆေးမှု၊ သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှု နှင့် အဖွဲ့အစည်း တွင်းစစ်ဆေးမှုများအပါအဝင် အခြားအသုံးပြုနေဆဲ စာရင်းစစ်နည်း များပါဝင်သည်။ ယခု စာရင်းစစ် မူဘောင်ကို အသုံးပြုခြင်းကြောင့် စတိတ်ဟိုဒါများတွင် ယုံကြည်မှုများတိုးတက် လာစေပြီး၊ ပြင်ဆင်ရန်လို အပ်သည့်နေရာများကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပေးသည်။ အများပြည်သူများ၏ မူဝါဒပိုင်းနှင့် ဆိုင်သည့် မျှော်မှန်းချက်များကိုလည်း ဖော်ပြပေးနိုင်သည်။

ဂျန်ဒါ (Gender) နှင့် NRM

လူမှုရေး - ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခြေအနေတခုအတွင်း အမျိုးသား နှင့် အမျိုးသမီးများသည် ဆက်စပ် နေသည့် ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်း ၂ ဦး၏ လူမှုရေး ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အခန်းကဏ္ဍ၊ တာဝန်များ နှင့် လက္ခဏာများကို ဂျန်ဒါက ပိုင်းဖြတ်ပေးသည်။ သဘာဝ သယံဇာတ အသုံးချမှု၊ ထိန်းချုပ်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး လူသားများ၏ အခွင့်အလမ်းများကို ဆုံးဖြတ်ရာတွင်၎င်းသည်အဓိကဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ဂျန်ဒါကိစ္စသည် NRM လုပ်ငန်းစဉ်များ တွင် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့်ပါဝင်နေသည်။ ပထမအချက်အနေဖြင့် သဘာဝ

သယံဇာတ နှင့်ပတ်သက်လာလျှင် အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီး တန်းတူ သို့မဟုတ် တပြေးညီ အခွင့်အရေး များမရရှိကြပါ။ ဒုတိယအနေဖြင့် ကျားမ လုပ်အားခွဲဝေရာတွင် အခြေပြုပြီး မတူညီသည့် အခန်းကဏ္ဍများ ရှိလာသည်ဖြစ်သောကြောင့် အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားများတွင် ဦးစားပေးအရာများကွဲပြားကာ၊ သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုနှင့် သုံးစွဲမှုမှ မတူညီသည့် အကျိုးအမြတ်များ ခံစားရရှိကြသည်။ တတိယအနေဖြင့် အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီးတွင် မတူညီသည့် အကြောင်းပြချက်များကို အကြောင်းပြုပြီး သဘာဝသယံဇာတများကိုလည်း မတူညီသည့်နည်းလမ်း၊ မတူညီ သည့် နှုန်းများဖြင့် အသုံးပြုကြသည်။

ထို့ကြောင့် သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု၊ ထိန်းသိမ်းမှု နှင့် တိုးတက် အောင်ဆောင်ရွက်ရာတွင် အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး ၂ မျိုးလုံး၏ အသိအမြင်၊ ကျွမ်းကျင်မှု နှင့် အလေ့အကျင့်များ ကိုအသုံးပြုနိုင်သည်။ NRM လူမှုရေး ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများ၊ စီးပွားရေး ပြဿနာများ နှင့် မူဝါဒ/စီမံကိန်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများ နှင့်ပတ်သက်ပြီးပေါ်ပေါက်သည့် ဂျန်ဒါပြဿနာများလည်းရှိသည်။ လူမှုရေး ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများဖြစ်ခြင်းသည် ဓလေ့ ထုံးတမ်း တိုင်း၏ အဆင့်တစ်ခုခြင်းစီတွင် ဂျန်ဒါအမြင် ပွင့်လင်းမှုအား နည်းခြင်းနှင့်ဆက်စပ်နေသည်။ လူမှုရေး - ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များသည် အမျိုးသမီး များ၏ အခွင့်အရေးများနှင့် ပါဝင်နိုင်ခွင့်များကို အားလျော့စေလျက်ရှိသည်။ ဥပမာ အမျိုးသမီးများ သည် သုံးထပ်ကွမ်းအတားအဆီးများကို ထမ်းပိုးထားရသည်။ ဓလေ့များနှင့် ဥပဒေများ၊ လူမှုရေး နှင့် ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်များ နှင့် ယဉ်ကျေးမှု အများစုတွင် အမျိုးသားများက လွှမ်းမိုးထားသည်။ ရိုးရာအသိ အမြင်စနစ်များကို ပုံဖျက်ခြင်း၊ တိုက်စားခြင်း၊ တန်ဖိုးမထားခြင်း၊ နှိမ်ချခြင်းများကိုလည်း တဖက်တွင်ခံစား ရသည့်အပြင်၊ ကျေးလက်နေ အမျိုးသမီးများသည် အသိအမြင်သစ်များနှင့် အလှမ်းဝေးခြင်း များကိုလည်း ရင်ဆိုင်နေရသည်။ စီးပွားရေး ဆိုင်ရာ ပြဿနာ များသည် ကုန်ထုတ်နိုင်သည့် ပိုင်ဆိုင်မှုများ (မြေ၊ ရေ၊ သစ်တောအစရှိသဖြင့်) ပိုင်ဆိုင်နိုင်မှုတွင် အားနည်းခြင်း၊ သွင်းအားစုများ (ချေးငွေ၊ သတင်းအချက်အလက်၊ နည်းပညာ၊ သင်တန်း၊ အစရှိသဖြင့်) နှင့် ဈေးကွက် ကိုလက်လှမ်းမမီခြင်းတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ လုပ်အားခ ပေးရာတွင် ကျားမတန်းတူမရှိခြင်း၊ အခွင့်အလမ်းများ၊ ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများ၏အခြေအနေ များ (conditions of service)၊ လမ်းကြောင်း ပေါက်ရောက်မှု(access) အစရှိသည့်ကိစ္စများတွင် ညီမျှမှုမရှိခြင်း၊ မြို့ပြ/ကျေးလက်၊ တောင်တန်း/ပြည်မ ဘက်လိုက်များနှင့် မညီမျှမှုများရှိခြင်း၊ ကျားမတန်းတူရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမရှိပဲ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် သီးနှံစိုက်ပျိုးရိတ်သိမ်းသည့် စနစ်များ ပြောင်းလဲခြင်း အပါအဝင် နိုင်ငံအဆင့် စီးပွားရေးမူဝါဒ အပြောင်း အလဲများပြုလုပ်ခြင်းတို့ပါဝင်သည်။

မူဝါဒ/စီမံချက်ရေးဆွဲခြင်းဆိုင်ရာပြဿနာများတွင် အမျိုးသမီးများ အား လုပ်ငန်းစီမံချက်ချသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဘေးဖယ်ထားခြင်းများပါဝင်သည်။ စီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း နှင့် မူဝါဒ ဆုံးဖြတ်ခြင်း ကိစ္စရပ်များတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်သည့် ရာထူးအဆင့်အတန်းရရှိထားသည့် အမျိုးသမီး အနည်း ငယ်မျှသာရှိသည်။ NRM ကဏ္ဍတွင် ပညာရှင်များအနေဖြင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်နေသည့်အမျိုးသမီး အနည်း ငယ်သာရှိသည်။ ကျားမတန်းတူရေး ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် ထုတ်ပြန်သည့် ထုတ်ပြန် ချက်များ သည် ဝေဝါးသည် သို့မဟုတ် တိကျမှုမရှိပဲ၊ အလွယ်တကူမျက်ကွယ်ပြုခံကြရလေ့ရှိသည်။ မူဝါဒများတွင်လည်း ကျားမတန်းတူရေးဆိုင်ရာ စဉ်းစားချက်များကို ဖယ်ထုတ်ထားသည် သို့မဟုတ် မျက်ကွယ်ပြုထားလေ့ရှိ သည်။ အမျိုးသမီးများ၏ စွမ်းအားသက်ရောက်မှုများကို မူဝါဒများတွင် ထည့်သွင်း အားပေးမှုနည်းသည်။ အထူးသဖြင့် စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံရေး၊ မြေပိုင်ဆိုင်မှု နှင့် ချေးငွေကိစ္စများတွင်ဖြစ်သည်။

သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှုတွင် ဂျန်ဒါ(ကျားမတန်းတူရေး)ကို အောက်တွင်ဖော်ပြပါအတိုင်း ထည့်သွင်း ပေါင်းစပ် သင့်ပါသည်။

၁) ပါဝင်သည့်အခန်းကဏ္ဍ၊ တာဝန်များ နှင့် အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေနိုင်မှုတို့တွင် ကျားမဖြစ်တည်မှုပေါ်

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

အခြေပြုသည့် ခြားနားမှုများရှိသည်ကို အသိအမှတ်ပြုပြီး၊ ၎င်းကိစ္စကိုဖြေရှင်းပေး ရန် ထည့်သွင်း စဉ်းစားရမည်။

- ၂) အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးတို့၏ အသိအမြင်၊ ကျွမ်းကျင်မှု၊ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များ (practices) ကို အသိအမှတ်ပြုရမည်။ ၎င်းတို့လုပ်အား အသီးအပွင့်များ ခံစားခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုရမည်။
- ၃) သဘာဝ သယံဇာတများကို ရေရှည်အကျိုးမျှော်သုံးစွဲလာစေရန် အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး နှစ်ရပ် လုံးကို ဆွဲဆောင်နိုင်ရန် ကောင်းမွန်သည့်မူဝါဒများ၊ တန်းတူညီမျှသည့် မူဝါဒများကို အခိုင်အမာရေး ဆွဲရမည်။
- ၄) အသုံးချမှုများမှ မျှတ၊ တန်းတူညီသည့် အကျိုးအမြတ်များ ရရှိနေစေရန် အခိုင်အမာ ဆောင်ရွက်ပေး ရမည်။
- ၅) စီမံကိန်းရေးဆွဲခြင်း နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့် အဆင့်ဆင့်တွင် အမျိုးသားနှင့် အမျိုးသမီး ၂ ရပ်လုံး တက်ကြွစွာပါဝင်နိုင်ရန် အခိုင်အမာဆောင်ရွက်ပေးရမည်။
- ၆) သဘာဝ သယံဇာတ စီမံမှု လုပ်ငန်းအဆင့်ဆင့်တွင် အမျိုးသမီးပညာရှင်များကို ခန့်ထားစေရမည်။
- ၇) ဒေသအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများ၊ အန်ဂျီအိုများ၊ အစိုးရဌာနများ၊ နိုင်ငံတကာ အန်ဂျီအိုများတွင် ကျားမ တန်းတူရေးလက်တွေ့ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်ရည်ရွယ်သည့် အဖွဲ့အစည်းဖွဲ့စည်းမှုပုံစံ (organiza- tional development) ကို အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးများ၏ တက်ကြွစွာ၊ တန်းတူညီမျှစွာပါဝင်မှုဖြင့် ဆောင်ရွက် ပေးရမည်။

အခန်း (၃) တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ (Extractive Industries (EI))

မြေကြီးထဲမှ ကုန်ကြမ်းများ (ရေနံ၊ သတ္တု၊ တွင်းထွက် နှင့် ဓာတ်ပေါင်းများ (aggregates) ကို ထုတ်ယူ၊ သန့်စင်ပြီး စားသုံးသူများ အသုံးပြုသည်အထိ လုပ်ငန်းအမျိုးမျိုးပါဝင်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများဟု သတ်မှတ်နိုင်သည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်သည့် ကုမ္ပဏီများ အခြေစိုက်ရာနိုင်ငံများ၊ ၎င်းတို့ ကိုလက်ခံသည့် နိုင်ငံများတွင် ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ အသုံးပြုသည့် ဈေးကွက်များ ဖြစ်ပေါ်နိုင်သည်။ ကမ္ဘာ့ဈေးကွက် အရောင်း အဝယ်တလျောက်၊ ထုတ်လုပ်မှုစက်ဝန်းအတွင်း တန်ဖိုးအတက်အကျများနှင့် စတိတ် ဟိုဒါများသည် ဒေသအကျိုးပြုသည့်မူဝါဒများ (local content policies) ၏ သက်ရောက်မှုများကို ခံရနိုင်သည်။ ဒေသအကျိုးပြု သည့်မူဝါဒများသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ စက်မှုလုပ်ငန်း တိုးတက်ရေးအတွက် အများပြည်သူ နှင့် ဆိုင်သည့် မူဝါဒများ ဖော်ထုတ်ရာတွင် မဟာဗျူဟာကျသည့် ကိစ္စတစ်ခု ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ယင်းသက်ရောက်မှု များကို နားလည်နိုင်ရန်အတွက် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ (ရေနံ၊ ဓာတ် ငွေ၊ သတ္တုတွင်းများ) ၏ လုပ်ငန်း ဖွဲ့စည်းပုံကိုသိရှိရန်လိုအပ်သည်။ စမ်းသပ်တူးဖော်ခြင်းမှ အဆုံးသတ် စားသုံးသူလက်ထဲသို့ ရောက်သည် အထိ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု အမျိုးမျိုးပါဝင်သည်။

ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း (Oil and Gas industry)

ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းမှ လုပ်ငန်းများကို အဓိကအားဖြင့် ၃ ပိုင်းခွဲခြားနိုင်သည်။ ရှာဖွေတူးဖော်ခြင်း (upstream) သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်း (midstream) နှင့် ကုန်ချောထုတ်ခြင်း (downstream) ၃ ပိုင်းခွဲနိုင် သည်။ Upstream တွင် ရှာဖွေခြင်း၊ တူးဖော်ခြင်း၊ ထုတ်လုပ်ခြင်းပါဝင်သည်။ Midstream တွင် သယ်ယူ ပို့ဆောင်ခြင်း နှင့် သိုလှောင်ခြင်းပါဝင်သည်။ Downstream တွင် ရေနံသန့်စင်ခြင်း၊ ဓာတ်ငွေ့သန့်စင်ခြင်း နှင့်ရေနံဓာတု လုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ယင်းထုတ်ကုန်များကို စားသုံးသူအမျိုးမျိုးရှိသည့် ဈေးကွက်များ သို့ရောင်းချ ခြင်း ထိ ပါဝင်သည်။

Upstream ရှာဖွေတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းများတွင် ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့ ရှာဖွေခြင်း၊ တူးဖော်ရန်ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမရှိ အရည် အသွေးဆန်းစစ်ခြင်းတို့ပါဝင်သည်။ ရှာဖွေခြင်းနှင့် ဖြစ်နိုင်ချေဆန်းစစ်မှုရှိမရှိ သုံးသပ်သည့်လုပ်ငန်း ပြီးဆုံးရန် ၃ နှစ်မှ ၁၀ နှစ်ကြာသည်။ ရှာဖွေမှုများပြီး၍ စမ်းသပ်မှုအဖြေများနှင့် လေ့လာမှုများအရ စီးပွားဖြစ် ထုတ်ယူနိုင်ရန် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်ဆိုပါက၊ တူးဖော်ရန်ပြင်ဆင်သည့် အဆင့်ကိုဆောင်ရွက်သည်။ စီးပွားဖြစ် ထုတ်ယူရန် အတွက် လုပ်ကွက်နေရာပြင်ဆင်ရန် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများဆောင်ရွက်ခြင်း၊ လုပ်ငန်းများအကောင် အထည်ဖော် ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ လမ်းများ၊ တွင်းများ၊ ပလက်ဖောင်းများ၊ ထုတ်လုပ်မှုများ၊ ကိရိယာ တပ်ဆင်ခြင်း၊ အချောသပ်ခြင်း နှင့် ကိရိယာများတိုင်းတာခြင်း အစရှိသော လုပ်ငန်းများ ပါဝင်သည်။ ပြင်ဆင်ခြင်းအဆင့်တွင် ဒေသနှင့် စီမံကိန်း အမျိုးအစားကိုလိုက်ပြီး ၂ နှစ်မှ ၄ နှစ်ထိကြာနိုင်သည်။ တူးဖော်ရန်ပြင်ဆင်ခြင်းအတွက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုသည် စီမံကိန်းတစ်ခုလုံးကုန်ကျစရိတ်၏ ၄၀ မှ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်း ထိရှိနိုင်ပြီး၊ ဒေသတစ်ခုနှင့်တစ်ခု ခြားနားချက်မှာ ကြီးမားသည်။ တွင်းအနက်၊ သယံဇာတ သိုက် အရည် အသွေး နှင့် ထုတ်ကုန်အရည်အသွေး (သိပ်သည်းဆ၊ ပါဝင်မှု (viscosity) အစရှိသဖြင့်) ပထဝီ အနေ အထား (ကုန်းတွင်း သို့မဟုတ် ကမ်းလွန်) လိုက်ပြီးကွဲပြားသည်။

ပြင်ဆင်သည့်အဆင့်ပြီးနောက်တွင် ထုတ်လုပ်သည့်အဆင့်ဆောင်ရွက်သည်။ သယံဇာတ သိုက်များမှ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့များကို စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်သည် လုပ်ငန်းများပါဝင်သည်။ တူးဖော်ထုတ်ယူမှု လွယ်ကူမှု၊ လုပ်ကွက် အရွယ်အစား၊ ပထဝီအနေအထား (ကုန်းတွင်း/ကမ်းလွန်) နှင့် ဒေသပေါ်မူတည်ပြီး ထုတ်လုပ်စရိတ်ကွဲပြားသည်။ ထုတ်လုပ်သည့် သက်တမ်း ၁၅ နှစ်မှ ၂၅ နှစ်ကြာပြီးနောက်တွင်၊ ဟိုက်ဒရို ကာဗွန်များ စီးပွားဖြစ် ထုတ်လုပ် နိုင်သည့် ပမာဏ ကုန်ဆုံးသလောက်နီးပါးဖြစ်လာပြီး၊ ထုတ်လုပ်မှုပုံစံကို ဖျက်ကာ ဒေသပြန်လည်ပြုပြင်ရေး အတွက် အသုံးပြုသည်။ စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်မှုများပြီးသည့်အခါတွင် ထုတ်လုပ်သည့်လုပ်ငန်းများဖျက်သိမ်းခြင်းကိုစတင်သည်။ အဆောက်အဦများ၊ ကိရိယာများဖယ်ရှားခြင်း၊ လုပ်ကွက်နေရာကို သဘာဝ အတိုင်း ဖြစ်အောင်ပြင်ဆင်ခြင်း၊ ပေါင်းမြက်နွယ်ပင်များ ပြန်လည်ပေါ်ထွက် လာစေရန် လုပ်ငန်းများကို အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်သည်။ ပိတ်သိမ်းမှုပြီးသွားသည့်တိုင် အောင်စောင့်ကြည့်မှုများကို ဆက်လက်ပြုလုပ်သည်။

Midstream တွင် ဈေးကွက်တွင်းမှ ဝယ်လိုအား နှင့် ရောင်းလိုအားကြား ချိတ်ဆက်ပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှု နှင့် ပိုင်ဆိုင်မှု (assets) များပါဝင်သည်။ ရေနံ၊ သဘာဝဓာတ်ငွေ့၊ ကုန်ချောပြုလုပ်ပြီးထုတ်ကုန်များ သိုလှောင်ခြင်း နှင့် သယ်ပို့ခြင်းလုပ်ငန်းများပါဝင်သည်။ Downstream တွင် ဟိုက်ဒရိုကာဗွန်များကို သန့်စင်ခြင်း/ကုန်ချောထုတ်ခြင်းမှ စားသုံးသူများသို့ရောင်းချ သည်အထိ လုပ်ငန်းများပါဝင်သည်။ ရေနံသန့်စင်ခြင်းဆိုသည်မှာ ဟိုက်ဒရိုကာဗွန်မော်လီကျူးများကို ဖြိုခွဲလိုက် သဖြင့် ရေနံစိမ်းမှ အသုံးပြုနိုင် သည့် ကုန်ချောများရရှိလာသည်။ အလားတူပင် သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့များ သန့်စင်ရာတွင်လည်း တွင်းဝတွင် ဟိုက်ဒရိုကာဗွန်များ နှင့် အရည်များကို ဖယ်ထုတ်သန့်စင်သည်။ သန့်စင်ပြီး၊ ကုန်ချောအဖြစ်ပြုပြင်ပြီးသ ည်များကိုဈေးကွက်တင်ရောင်းချသည်။လက်ကားဈေး၊စက်ရုံတိုက်ရိုက်အရောင်းနှင့်ဓာတ်ဆီဆိုင်များတွင် လက်လီရောင်းချခြင်းများမှတဆင့်စားသုံးသူများဆီသို့ရောက်ရန် ရောင်းချခြင်း၊ ဖြန့်ဖြူးခြင်းစသည်များကို ဆောင်ရွက်သည်။

ရေနံသန့်စင်ခြင်း၊ သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့များ ပြုပြင်ခြင်းသည် ရေနံဓာတုလုပ်ငန်းအတွက် ကုန်ကြမ်းများဖန်တီး ပေးသည်။ ရေနံဓာတုလုပ်ငန်းသည် စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်နိုင်ရန် စက်ရုံအရွယ်အစားသည် အတိုင်းအတာ တခုထိ ကြီးမားရန် လိုသည်။ သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ထုတ်လုပ်မှုပေါ် အခြေခံပြီး ရေနံဓာတုစက်ရုံ စက်ရုံ တည်ထောင်ရန်အတွက်မှာလည်း ရရှိနိုင်သည့် ကုန်ကြမ်းပမာဏပေါ်တွင် အဓိကမှီခိုနေသည်။

တွင်းထွက်တူးဖော်ခြင်း (Mining Industry)

တွင်းထွက်တူးဖော်ခြင်း လုပ်ငန်းသည်လည်း ဟိုက်ဒရိုကာဘွန်လုပ်ငန်းနှင့် ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်ပုံ ခပ်ဆင် ဆင်ဖြစ်သည်။ တွင်းထွက်တူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်၏အဓိကလုပ်ငန်းများကိုတူးဖော်ရေး ဆက်စပ်လုပ်ငန်း နှင့် ကုန်ချော ထုတ်လုပ် ဆက်စပ်လုပ်ငန်းများဟု ခွဲခြားနိုင်သည်။ တူးဖော်ရေးအပိုင်းတွင် ရှာဖွေခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့်တူးဖော်ထုတ်လုပ်ခြင်းတို့ပါဝင်သည်။ ကုန်ချောထုတ်လုပ်မှုအပိုင်းတွင် ကုန်ချောထုတ်ခြင်း သို့မဟုတ် သန့်စင်ခြင်း၊ အရည်ကြိုခြင်း၊ သန့်စင်ပြုပြင်ခြင်း၊ တန်ဖိုးမြင့်ထုတ်ကုန်အဖြစ်ပြောင်းလဲခြင်း၊ သယ်ပို့ခြင်းနှင့် သိုလှောင်ထိန်းသိမ်းခြင်းများပါဝင်သည်။ တူးဖော်ခြင်းနှင့်ဆက်စပ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ အနက် စမ်းသပ် ရှာဖွေခြင်းသည် တွင်းထွက်ထုတ်ယူခြင်း၏ ပထမအဆင့်ဖြစ်သည်။ သယံဇာတများကို ဖော်ထုတ်ရန် အတွက် ဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းများ အားလုံးအကျိုးဝင်သည်။ စမ်းသပ်ရှာဖွေခြင်း၏ စုစု ပေါင်း ကုန်ကျစရိတ်သည် ဒေါ်လာ သန်း ၂၀ မှတ် သန်း ၁၅၀ ကြားကုန်ကျနိုင်သည်။ ဖြစ်နိုင်ချေရှိမရှိ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချနိုင်ရန် ၃ နှစ်မှ ၁၀ နှစ်ကြားအချိန်ယူနိုင်သည်။ တူးဖော်မှုများပြုလုပ်ရန်ဖြစ်နိုင်ချေ များ မြင်တွေ့ရပါက ပြင်ဆင်ခြင်းများကို ဖြစ်နိုင်စွမ်းလေ့လာမှု ဆန်းစစ်ခြင်း၊ တွင်းထွက်ထုတ်ယူရန်

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

မိုင်းတွင်း များဆောက်လုပ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက် သည်။ ပြင်ဆင်မှုများတွင် တွင်းထွက်ထုတ်ယူရန် မိုင်းတွင်း များ ဆောက်လုပ်ခြင်း၊ သန့်စင်စက်ရုံ၊ လမ်း၊ မီးရထားလမ်းကြောင်း၊ ရေဆိုး နှင့် ရေသွင်းလိုင်းများ တည်ဆောက်ခြင်း၊ လုပ်ငန်းအထောက်အကူပြု အိမ်ရာများ တည်ဆောက်ခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။ ဆောက်လုပ် ရေးအဆင့်သည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုတွင် ကုန်ကျမှုအများဆုံးအပိုင်း ဖြစ်သည်။ ဒေါ်လာ သန်း ၁၀၀ မှ ၃ ဘီလီယံ နီးပါးရှိပြီး ၂ နှစ်မှ ၄ နှစ်ထိကြာနိုင်သည်။

တူးဖော်ခြင်းအဆင့်ကို စီးပွားဖြစ်တူးဖော်ခြင်းဖြင့် စတင်သည်။ ကျောက် သို့မဟုတ် ဓာတ်ပေါင်းများတွင် ပါဝင်နေသည့် သတ္တုများကို သန့်စင်ထုတ်ယူခြင်းလုပ်ငန်းများပါဝင်သည်။ မိုင်းတူးရာတွင် အမျိုးအစား ၂ မျိုး သို့မဟုတ် တူးဖော်မှုနည်းလမ်း ၂ မျိုးခွဲခြားနိုင်သည်။ အပေါ်ယံလွှာတူးဖော်ခြင်း (အပွင့်တွင်း သို့မဟုတ် ဖွင့်တူးခြင်း) နှင့် မြေအောက်နှိုက်တူးဖော်ခြင်းဖြစ်သည်။ သတ္တုရိုင်း အရွယ်အစား၊ ပုံစံ၊ တည်ရှိသည့် အနက် ပေါ်မူတည်ပြီး နည်းလမ်းရွေးချယ်မှုများကွဲပြားသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်အားလုံးတွင် သတ္တုရိုင်းများခွဲခြင်း၊ သန့်စင်ရုံ များသို့ သယ်ယူပို့ ဆောင်ခြင်း အခြေခံအဆင့်များပါဝင်သည်။ စီးပွားဖြစ်ထုတ်ယူနိုင်မှု မရှိလာတော့သည့် အခါတွင် မိုင်းပိတ်သိမ်းခြင်းလုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်သည်။ မိုင်းတွင်းအရွယ်အစား လိုက်ပြီး မိုင်းတွင်းများ ပိတ်သိမ်းချိန်မှာ ၂ နှစ်မှ ၅ နှစ်ထိရှိနိုင်သည်။ ပုံမှန်အားဖြင့်ဆိုလျှင် မိုင်းတွင်းကြီးပြီး လုပ်ငန်း များလည်း စုံလင်ရှုပ်ထွေးသည်ဆိုပါက ပိတ်သိမ်းရန် အချိန်ပိုယူရသည်။

တူးဖော်မှုပြုလုပ်ပြီးနောက်တွင် သန့်စင်ခြင်းနှင့်ဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းများစတင်ဆောင်ရွက်သည်။ တွင်းထွက် များ သန့်စင်ခြင်း သို့မဟုတ် ကုန်ချောထုတ်လုပ်ခြင်းတွင် မြေစာများနှင့် တွင်းထွက်များခွဲခြားခြင်း၊ အမှိုက် သရိုက်များဖယ်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် သတ္တုရိုင်းများကို ဆက်လက်သန့်စင်မှုများပြုလုပ်ရန် ပြင်ဆင်ခြင်းတို့ ကို ဆောင်ရွက်သည်။ သန့်စင်ခြင်း (beneficiation) လုပ်ငန်းကို ပုံမှန်အားဖြင့် မိုင်းတွင်းအနီးတွင် အပြီးသတ် ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ အဖိုးတန်သည့် တွင်းထွက်များကို စစ်ထုတ်နိုင်ရန် (သတ္တုပါဝင်မှုနှုန်းမြင့်တင်ရန်) ရည်ရွယ်၍ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ သန့်စင်စစ်ထုတ်ခြင်းပြီးနောက်တွင် သတ္တုရိုင်း (concentrates) များကို သန့်စင်စက်ရုံ သို့မဟုတ် အရည်ကျိုစက်ရုံများသို့ တင်ပို့ပြီး သတ္တုဆက်လက်ထုတ်ယူသည် နှင့်/သို့မဟုတ် ဆက်လက်သန့်စင်သည်။ ထို့နောက်တွင် ကုန်ချောအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ရန် ပြင်ဆင်မှု ပြုလုပ်သည်။ သို့မဟုတ် အခြား ရုပ်ဝတ္ထုဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ဓာတုဆိုင်ရာ ထုတ်လုပ်မှုတွင် ပေါင်းစပ် အသုံးပြုခြင်းများကို ပြုလုပ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ နောက်ဆုံး တန်ဖိုးမြင့်လုပ်ငန်းတွင် လုံးဝသန့်စင်သည့် သတ္တုများ ထုတ်လုပ် သည့် လုပ်ငန်းများပါဝင်သည်။ ဈေးကွက်သို့ အချောင်း သို့မဟုတ် အပြား ပုံသဏ္ဌာန်ဖြင့်တင်ပို့ သည်။ တွင်းထွက် သယံဇာတ သိုက်များသည် ဝေးလံခေါင်သီသည့် အရပ်များတွင်ရှိနေနိုင်သည်ဖြစ်သောကြောင့် ထုတ်လုပ်မှု စက်ဝန်းအတွင်း တွင်းထွက်များကို တနေရာမှတနေရာ၊ တဆင့်မှတဆင့်သို့ပို့ရန် သယ်ပို့ခြင်းနှင့်သိုလှောင်ခြင်းလုပ်ငန်းသည်အဓိကနေရာမှပါဝင်သည်။ သတ္တုရိုင်းများနှင့်သန့်စင်ထားသည့် သတ္တုများပို့ဆောင် ခြင်းကို ရေကြောင်း၊ မီးရထား၊ ကားလမ်းတို့ဖြင့်ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ နေရာဒေသအပြင်၊ ထွက်ရှိသည့် တွင်းထွက် သဘောသဘာဝကိုလိုက်ပြီး သယ်ပို့သည့်နည်းစနစ်ရွေးချယ်သည့် ဆုံးဖြတ်မှုများချမှတ်ကြ သည်။ သတ္တုတူးဖော် သည့် လုပ်ငန်းတလျှောက်တွင် သိုလှောင်မှုပြုလုပ်ရန်လို အပ်သည့် အဆင့်အများအပြားရှိသည်။ တွင်းထွက်များကို အသုတ်လိုက် (ဥပမာ ရထားတစီးစာ သို့မဟုတ် သဘောတစီးစာ) တင်ပို့ လေ့ရှိသောကြောင့် ရောင်းချလိုသူ သည် ဝယ်လိုအားထက်ပိုနေသည်များကို နေရာချထိန်းသိမ်း ထားရန်လိုသည်။ ထွက်ရှိရာ နှင့် လက်ခံရာ ဆိပ်ကမ်း သို့မဟုတ် သဘောကျင်းများတွင် ရေလမ်းဖြင့်တင် ပို့ရန် သိုလှောင်ထားရန်လိုသည်။ ကျောက်မီးသွေး သုံး လျှပ်စစ်စက်ရုံကဲ့သို့ အသုံးပြုသူက သိုလှောင် သိမ်းဆည်းရသည်များလည်းရှိသည်။

တွင်းထွက်တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ၏ သက်ရောက်မှုများ (Impacts of EIs)

တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများသည် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများအတွက် ဝင်ငွေအဓိကရရှိသည့် လုပ်ငန်းများ ဖြစ်သည်။ အချို့သော သဘာဝ သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံများ၏ ဂျီဒီပီ (စုစုပေါင်း ပြည်တွင်းထုတ်ကုန်) ၏ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော်ကို ယင်းလုပ်ငန်းမှ ရကြသည်။ သို့သော်လည်း ထူးခြားသည့် လုပ်ငန်းသဘောရှိခြင်း၊ လုပ်ငန်းဖွံ့ဖြိုးစေရန်အတွက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအကြီးအကျယ်လိုအပ်ခြင်းတို့ကြောင့် အပါအဝင် ကိစ္စအမျိုးမျိုး ကြောင့်သယံဇာတပိုင်ရှင်များအနေဖြင့်အကျိုးခံစားမှုအပြည့်အဝရရှိမှုတွင်အကန့်အသတ်များရှိနေသည်။ အခြေအနေ ပေါ်လိုက်ပြီး အပြုသဘောဆောင်သည့်သက်ရောက်မှု၊ အပျက်သဘောဆောင်သည့် သက်ရောက်မှု တို့၏အတိုင်း အတာများကွဲပြားသည်။ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်း၊ နေရာဒေသ၊ စီးပွားရေး ဝန်းကျင် နှင့် အုပ်ချုပ်မှုဆိုင်ရာ အရည်အသွေးများပေါ်မူတည်၍လည်းကွဲပြားသည်။ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု လက်ခံသည့် နိုင်ငံများက ကျင့်သုံးသည့် ဒေသအကျိုးပြု မူဝါဒများက ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်း တလျှောက်ရှိ အဆင့်တိုင်း၏ သက်ရောက်မှုများပေါ်တွင် အပြောင်းအလဲများ ဖြစ်စေနိုင်သည်။ သင့်တော်မှန်ကန်သ ည့်စည်းမျဉ်းများ ရေးဆွဲရန်အတွက် ယင်းသက်ရောက်မှုများ၊ ၎င်းတို့၏အပြန်အလှန်ပြောင်းလဲဖြစ်ပေါ် မှုများကိုသိရှိနားလည်ထားရန်မှာအလွန်အရေးကြီးသည်။တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ၏သက်ရောက်မှုများကို ၃ မျိုးခွဲနိုင်သည်။ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ သဘာဝ ဝန်းကျင် သက်ရောက်မှုများဟု ခွဲခြားနိုင်သည်။

နိုင်ငံအဆင့်စီးပွားရေး စွမ်းဆောင်ရည်၊ အစိုးရဝင်ငွေ၊ ဝန်ထမ်း တိုက်ရိုက်ခန့်ထားမှု နှင့် လုပ်ငန်း ပြင်ပ စီးပွားရေးကို ထိခိုက်စေမှု၊ လျှို့ဝှက်အကျိုးပြုမှုတို့က တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ၏ အဓိကစီးပွားရေး သက်ရောက်မှု များကိုပုံဖော်သည်။တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများမှတင်ပို့မှုများသည်လက်ခံနိုင်ငံ နိုင်ငံခြားငွေ ရရှိရာ အဖိုးတန် အရင်းအမြစ်ဖြစ်သည်။ စက်မှုလုပ်ငန်းတိုးတက်ရန်၊ စီးပွားမျိုးစုံစည်ပုံရန်၊ တိုးတက်ကြီး ထွားလာရန်အတွက် လိုအပ်သည့် ကုန်စည်နှင့်ဝန်ဆောင်မှုများကို သယံဇာတဝင်ငွေကပံ့ပိုးပေးသည်။ စီမံကိန်းပြင်ဆင်သည့်အဆင့်နှင့် လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုတို့မှ ရရှိလာသည့် ငွေလုံးငွေရင်းများသည် နိုင်ငံ၏ အသုံးစရိတ်ကို အပြုသဘော အကျိုးပေး သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းငွေလုံးငွေရင်းများကို ကောင်းစွာ မစီမံ ပါက၊ အထူးသဖြင့် စီးပွားရေးရပ်ဝန်းတစ်ခုတွင် သဘာဝ သယံဇာတတစ်ခုကသာ လွှမ်းမိုးနေရာယူ ထားပါက စီးပွားရေးအရစွမ်းဆောင်နိုင်မှုကို အန္တရာယ်ပြုနိုင် ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ဖြစ်ပါက တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများသည် ဒတ်ချ်ရောဂါဟု ရည်ညွှန်းကြလေ့ရှိသည့် နိုင်ငံအဆင့် စီးပွားရေး မတည်ငြိမ်မှု၊ ပုံပျက်မှုများ၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်သွားတတ်သည်။ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ၏ တင်ပို့မှု ပေါ်တွင် အကြီးအကျယ်မှီခိုနေရသည့် နိုင်ငံများအတွက် ကုန်စည်ဈေးနှုန်း မတည်ငြိမ်မှုသည်လည်း အဓိက စိုးရိမ်စရာတစ်ခုဖြစ်သည်။ ကုန်စည်ဈေး နှုန်းအတက်အကျသည် ငွေလဲနှုန်းတည်ငြိမ်မှု၊ ပြည်တွင်းစက်မှု လုပ်ငန်း များ နှင့် အစိုးရ ဝင်ငွေကိုပင် ထိခိုက်စေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ နော်ဝေ၊ ချီလီ နှင့် အင်ဒိုနီးရှားကဲ့သို့သောသဘာဝသယံဇာတကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံများ၏ဖြတ်သန်းမှုများအရနိုင်ငံခေရန်ပုံငွေ (sovereign wealth fund)တည်ထောင်ခြင်း ၊ လက်တွေ့ကျသည့် ငွေလဲနှုန်းကျင့်သုံးသည့် မူဝါဒများ၊ အမှန်တကယ်အလုပ်ဖြစ်သည့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒ ရေးဆွဲခြင်း နှင့် စီးပွားမျိုးစုံစည်ပင်စေရန် မဆုတ်မနစ်ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ဖြင့် နိုင်ငံအဆင့်တွင် ကျရောက်မည့် ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှားနိုင်ကြောင်း တွေ့ရသည်။

တိုက်ရိုက်ပိုင်ဆိုင်မှု (နိုင်ငံပိုင်ကုမ္ပဏီများ သို့မဟုတ် အကျိုးတူဖက်စပ်များ)၊ အခွန်ကောက်ယူခြင်း (လုပ်ငန်း ဝင်ငွေခွန်၊ တန်ဖိုးမြင့်ခွန် နှင့် အခြားကဏ္ဍအလိုက်ကောက်ခံသည့် အခွန်များ နှင့် တွင်းဝခွန်များ နှင့်/သို့မဟုတ် စာချုပ်အရ ပေးရန် သဘောတူထားသည့် ကိစ္စများ (လုပ်ကွက်များ သို့မဟုတ် ရေနံလုပ်ငန်းတွင်ထုတ်ကုန် ခွဲဝေရေး သဘောတူညီချက်များ)မှတစ်ဆင့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများသည် အစိုးရဝင်ငွေကိုမြင့်တက်စေသည်။ နိုင်ငံအများစုတွင် တနှစ်စာ အစိုးရ ဝင်ငွေ၏ အရေးပါသည့်အပိုင်းကို

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများမှ ရရှိကြသည်။ အများပြည်သူဆိုင်ရာ အခြေခံအဆောက်အအုံများ၊ နိုင်ငံသား ဖွံ့ဖြိုးရေး ရင်းနှီးမှုများ (ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး) သို့မဟုတ် အခြားစီးပွားရေးကဏ္ဍများ တိုးတက်လာစေရန် ပံ့ပိုးပေးနိုင်ခြင်းကြောင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေများသည် ကောင်းကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ သို့သော်လည်း အလွန်အကျွံမီခိုခြင်းသည် ဘတ်ဂျက်ပေါ်တွင် အပျက်သဘောသက်ရောက်မှု၊ မတည်မငြိမ် မှုများကို ဖြစ်စေနိုင်သည်။ ဈေးနှုန်းအတက်အကျသည် အစိုးရ၏ ဝင်ငွေစီးဆင်းမှုပမာဏနှင့် တိုက်ရိုက် သက်ဆိုင်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ချီလီနိုင်ငံတွင်မူ အစိုးရ အသုံးစရိတ် ကို တည်ငြိမ်စေသည့် မူဝါဒကြီး ၂ ရပ်ရှိသည်။ ၁) ရသုံးစာရင်း ဖွဲ့စည်းမှု မျှတစေသည့် စည်းမျဉ်း (budget structural balance rule) နှင့် ၂) အရန် ရန်ပုံငွေများ ဖန်တီးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ အခွန်မှရသည့် ဝင်ငွေနှင့် ပတ်သက်၍ဆိုရလျှင်၊ တူးဖော်ရေး ကဏ္ဍတွင်ကောက်ယူသည့် အခွန်အများစုသည် အမြတ်အစွန်းပေါ်တွင် စည်းကြပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ကုမ္ပဏီ များအနေဖြင့် အရှုံးပေါ်ပါက အခွန်ပေးသွင်းရန် မလိုချေ။ ကုမ္ပဏီများက ကြေညာသည့် အမြတ်အရှုံးကို ဆန်းစစ်ရန် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် အခက်အခဲရှိသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများ၏ အတွေ့အကြုံများအရ ကုမ္ပဏီများသည် မရိုးဖြောင့်သည့် စာရင်းစစ်ပုံစံအသုံးပြုခြင်း၊ အခွန်ပေးသွင်းမှုပမာဏကို နှစ်ပေါင်းများစွာ လျော့ချနိုင်ရန် ရရှိသည့်အမြတ်အစွန်းများကို တန်ဖိုးလျော့ပေါ့ခြင်းများပြုလုပ်ကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မြင်ရသော၊ မမြင်ရသော ရပိုင်ခွင့်များ (assets)၊ ဝန်ဆောင်မှု နှင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်စာတမ်းများ ကိုနိုင်ငံတကာကုမ္ပဏီကြီးများက၎င်းတို့လုပ်ငန်းခွဲများဆီသို့နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ကာ ရောင်းချခြင်းသို့မဟုတ် လွှဲပြောင်းပေးခြင်းတို့အတွက် ရရှိသည့်ဈေးနှုန်းဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုသည့် လုပ်ငန်းတွင်း ညှိနှိုင်းဈေးနှုန်း (transfer pricing) ကိုအသုံးပြုခြင်းများရှိသည်။ နိုင်ငံတွင်းအခွန်စည်းကြပ်နိုင်သည့် အမြတ်အစွန်းများကို အခွန်နှုန်း ထားနည်းသည့် အခြားနိုင်ငံများရှိ လုပ်ငန်းခွဲများသို့ပို့ဆောင်ရန် လုပ်ငန်းတွင်းညှိနှိုင်းဈေးနှုန်း ကို အသုံးပြုကာ ဆောင်ရွက်သည်။ ရရှိလာသည့် အခွန်ကိုပို၍တိကျစွာ ခန့်မှန်းနိုင်ရန် အစိုးရ အခွန်စနစ် နှင့် စည်းမျဉ်းများသည် ယင်းကဲ့သို့ကိစ္စများကို တားဆီးသင့်သည်။ အမြတ်အစွန်းပေါ်အခြေခံသည့် အခွန်စနစ် ကို တွင်းဝခွန် (အခွန်တော်) (royalties) (အမြတ်ပေါ်အခြေခံမပဲ၊ ထုတ်လုပ်မှုပေါ် အခြေခံ) နှင့်ပေါင်းစပ် ကာ တင်းကျပ်သည့် စာရင်းစစ်မှုများဖြင့် ထိန်းကွပ်ခြင်းကို ကျင့်သုံးသင့်သည်။

ကုန်စည်ထုတ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းကို နိုင်ငံအသီးသီးတွင်ဆောင်ရွက်နေသည့် ကုမ္ပဏီများသည် ထုတ်လုပ်မှု အဆင့်ဆင့်ကိုပေါင်းစည်းလိုက်ကြခြင်းသည် ပို၍အကျိုးများသည့် ကုန်သွယ်မှုပုံစံဖြစ်သည်။ မတူညီသည့်အ ဆင့်များတွင် အမြတ်အစွန်းရနိုင်မှု အတက်အကျရှိခြင်း၊ သယံဇာတ ရရှိ မည်ဟု ကျိန်းသေပေါက် တွက်မရခြင်း၊ နေရာဒေသကြောင့် ကုန်ကျစရိတ်များခြင်း၊ ထုတ်လုပ်သည့် နေရာ နှင့် အသုံးပြုသည့်နေရာ ဝေးကွာခြင်း အစရှိသော သဘာဝ သယံဇာတ လုပ်ငန်း၏ ထူးခြားသည့်လက္ခဏာ (ဆုံးရှုံးနိုင်မှုများ)ကို တုန့်ပြန်နိုင်ရန်အတွက် ဖန်တီးထား သည့်ပုံစံဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ပေါင်းစည်းမှုများကြောင့် ထုတ်လုပ်မှု စက်ကွင်း (value chain) ကျယ်ပြန့်လာကာ၊ လုပ်ငန်းပေါင်းများစွာက နိုင်ငံပေါင်းများစွာတွင် ဖြန့်ကျက်လာ သည်ဖြစ်သောကြောင့် တကမ္ဘာလုံးသို့ပျံ့နှံ့သွားသည်။ ကမ္ဘာ့အတိုင်းအတာနှင့်ရှိသည့် ထုတ်လုပ်မှု စက်ကွင်း၊ ညှိနှိုင်းဈေးနှုန်းဖြင့် ရောင်းချသည့် နည်းဥပဒေ နှင့် စည်းမျဉ်းများသည်တွင်းထွက်တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများတွင် တနေ့တခြားနေရာ ယူလာသည်ဖြစ်သောကြောင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ပြဿနာကြီးတခု အနေဖြင့် လက်ရှိကမ္ဘာ့အနှံ့တွင် ဆောင်ရွက် နေသည့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းကုမ္ပဏီများပေါ်တွင် သက်ရောက်မှုများစွာရှိလာသည်။ ညှိနှိုင်းဈေးနှုန်းများကိုလုပ်ငန်းခွဲများအတွင်းသင့်တော်အောင်စီမံနိုင်အောင် ကမ္ဘာ့အတိုင်းအတာဖြင့်စဉ်းစားကာမရေမတွက်နိုင်အောင်များသည့်အခွန်ဥပဒေများနှင့်လိုက်လျောညီထွေ ဖြစ်အောင် ရေခံမြေခံစည်းမျဉ်းများအတိုင်း ကျင့်ကြံရန်လိုအပ် လာသည်။ အစိုးရအနေ ဖြင့် တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများ၏ ဝင်ငွေများပေါ်တွင် မှီခိုနေရခြင်း၏ ဆိုးကျိုးများကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန်အတွက် အခွန်တိုးချဲ့ ကောက်ခံ နိုင်အောင် စီးပွားစည်ပင်မှုကို အားပေးရန်၊ ရှင်းလင်းသည့် အခွန်စည်းမျဉ်းများ၊ တိကျ ထက်မြတ်သည့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စီမံမှုကို မျှတစွာ ချမှတ်ထားသည့် ရသုံးစာရင်းကို အသုံးပြုလျက်

ဆောင်ရွက် သွားရန်လိုသည်။

ယေဘုယျအားဖြင့်တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများသည်ငွေရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများပြားပြီး၊အလုပ်အကိုင်ရရှိရေးကိုတိုက်ရိုက်အကျိုးပြုမှု အနည်းငယ်သာရှိသည်။ အချို့သော ဝင်ငွေနည်း နိုင်ငံများတွင် လုပ်ငန်းကို ကျွမ်းကျင်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် ပညာရှင်အရေအတွက်နည်းသည်။ အထူးသဖြင့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းပြင်ဆင်မှုပိုင်း အစောပိုင်းအဆင့်များတွင်ဖြစ်သည်။ ပုံမှန် အမျိုးသားပညာရေးသည် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လုံလောက်သည့်ပံ့ပိုးမှုပေးနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ကျွမ်းကျင်လုပ်သားများမရှိသဖြင့် နိုင်ငံခြားသားကျွမ်းကျင်သူများ က နေရာယူလေ့ရှိပြီး၊ ၎င်းတို့ပါဝင်မှုစုစုပေါင်းအချိုးအစားသည် မြင့်မားနိုင်သည်။ ကွာဟမှုကိုဖြေရှင်းရန် အစိုးရနှင့်ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ဒေသတွင်းလူသားအရင်းအမြစ်ဖွံ့ဖြိုးမှုတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုမဖြစ်မနေဆောင်ရွက် ရမည်ဖြစ် သည်။ သတ္တုတူးဖော်ခြင်း၊ ရေနံတူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်း အတွက်ရည်ရွယ်သည့် အထူးပြုသင်တန်း များဖွင့်ပေးခြင်း၊ ဒေသတွင်း ပညာရေးမြှင့်တင်ပေးခြင်းသည် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုလက်ခံသည့် နိုင်ငံအတွက် အလုပ်အကိုင်အခွင့် အလမ်းနှင့် ဆိုင်ပြီးအကျိုးများစွာရှိစေရုံသာမက၊ ကုမ္ပဏီများအဖို့လည်း အခြားနိုင်ငံ များမှ နိုင်ငံခြားသား ကျွမ်းကျင်သူများကို ဈေးကြီးပေးဌာရမ်းရခြင်းကိုလည်း ရှောင်ရှားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ သတ္တုတူးဖော်ခြင်းကဏ္ဍတွင် တနိုင်ငံတပိုင် နှင့် အသေးစား တူးဖော်ခြင်းသည် ဒေသခံများ အလုပ်အကိုင် အခွင့်အရေးအတွက် အရေးပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဆင်းရဲသည့်နိုင်ငံများတွင်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ဝေးလံသည့်ဒေသတွင်တူးဖော်ကြခြင်း၊ စိုက်ပျိုးမှု လုပ်ငန်း များရပ်နားထားချိန် သို့မဟုတ် အလုပ်အကိုင်မ ရှိသည့်အချိန်များတွင် ဆောင်ရွက်ကြသည့် ခန့်မှန်းရခက် သည့် သဘောသဘာဝ ရှိသည်ဖြစ်ရာ ၎င်းတို့၏ အကျိုးပြုမှုကို ခန့်မှန်းရန်ခက်ခဲသည်။ ဒေသအဆင့်တွင် အကြီးစားတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများအနေဖြင့် အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းများ ဖန်တီးပေးနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း သက်ရောက်မှုအစုစုသည် စိုက်ပျိုးရေး သို့မဟုတ် အသေးစားတူးဖော်ခြင်းကဲ့သို့သော ရှိနှင့်ပြီးသား အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း ပေါ်တွင် မည်ကဲ့သို့ သက်ရောက်စေသည်ပေါ်တွင် မူတည်သည်။ ရပ်ရွာတခုအနေဖြင့် ရရှိလာသည့် အခွင့် အရေးများကို ပိုင်နိုင်စွာဆုတ်ကိုင်နိုင်ရန်မှာ ရရှိလာသည့် အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်းများတွင် တိုက်ရိုက် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင် နိုင်သည့် အရည်အချင်း သို့မဟုတ် ထုတ်လုပ်မှု အဆင့်တခုခု၏ လုပ်ငန်းများတွင် သွယ်ဝိုက်ပါဝင်နိုင်သည့် အရည်အချင်းရှိမရှိပေါ်တွင်မူတည်သည်။ ပိုင်နိုင်စွာစီမံနိုင်ပါက တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများသည် အခြားစီးပွားရေး ကဏ္ဍများကို အပြုသဘောဆောင်သည့် အကျိုးများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ လုပ်ငန်းသစ်များပေါ်ထွက်လာစေခြင်း၊ အလုပ်အကိုင်သစ်များဖန်တီးပေးခြင်း၊ တူးဖော် ရေးကြောင့်မဟုတ်ပါကပေါ် ပေါက်လာနိုင်ချေမရှိသည့်ဆက်စပ်လုပ်ငန်းများကိုပေါ် ပေါက်စေနိုင်ပါသည်။

နိုင်ငံများအနေဖြင့်လည်း တိုက်ရိုက်အကျိုး၊ သွယ်ဝိုက်အကျိုးများကို ဆုတ်ကိုင်နိုင်ရန်အတွက် အချိတ် အဆက်များဖန်တီးမြှင့်တင်ပေးခြင်းပြုလုပ်ပေးရန်လိုသည်။ အခြေခံအားဖြင့်အချိတ်အဆက်ဟုဆိုရာတွင် လုပ်ငန်းစက်ဝန်းအတွင်းမှဖြစ်နိုင်သည်။ ကနဦးအဆင့်ချိတ်ဆက်ခြင်း (လုပ်ငန်းများနှင့် ရောင်းချလိုသူများ ကြား) နှင့် ရှေ့တိုးချိတ်ဆက်ခြင်း (တန်ဖိုးမြှင့်ထုတ်ကုန်များ ထုတ်လုပ်နိုင်ရန် ကုမ္ပဏီများ နှင့် သန့်စင် အချောထုတ်သူများကြားချိတ်ဆက်ပေးခြင်း)တို့ကိုပြုလုပ်သည်။ အခြားလုပ်ငန်းများနှင့်လည်းဘေးတိုက် ချိတ်ဆက်ခြင်း များပြုလုပ်ကာ တူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းမှ နည်းပညာများ နှင့် အသိအမြင်များကို အခြား လုပ်ငန်းများတွင် အသုံးပြုနိုင် ရန်လည်းဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကြားအချိတ် အဆက် များရှိခြင်းသည် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းအမျိုးမျိုးဝေစည်လာစေရန် နှင့်၊ ကုန်ထုတ်စွမ်းအားများ မြှင့်တက်လာစေရန် ထိထိ ရောက်ရောက် အထောက်အကူပြုမည်ဖြစ်သည်။ အချင်းချင်းဆက်နွယ်နေပြီး တခုနှင့်တခု မှီခိုနေရသည့် လုပ်ငန်းများကို စုစည်းကာ လုပ်ငန်းစုများဖန်တီးခြင်းသည်၊ စီးပွားရေး လုပ်ငန်းကြားအပြန် အလှန်ထိတွေ့မှု ကိုများပြားစေရန်အတွက် အသုံးတည့်သည့်နည်းလမ်းတခုဖြစ်ပြီး၊ ကဏ္ဍတွင်းမှ ထုတ်ကုန် ရင်းမြစ်များ တစုတစည်းတည်းဖြစ်စေရန်လည်း အသုံးပြုနိုင်သည့် နည်းလမ်း

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

ဖြစ်သည်။ အစိုးရ၊ တက္ကသိုလ်များနှင့် ပြည်တွင်းပြည်ပ လုပ်ငန်းများကြား ကွန်ယက်တစ်ခုကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး၊ မူလ လုပ်ငန်းကြီးတွင် ပြည်တွင်းလုပ်ငန်း များပါဝင် နိုင်မှုကို တိုးတက်စေသည်။ အထူးသဖြင့် ပြည်တွင်းရှိ လုပ်ကိုင်နိုင်စွမ်းအခြေအနေ မခိုင်မာသေးသည့် နိုင်ငံမျိုးတွင် ပို၍အထောက်အကူဖြစ်စေသည်။ လုပ်ငန်းတူစုအတွင်း ပြည်တွင်း၊ ပြည်ပ လုပ်ငန်းရှင်များ အပြန်အလှန်ပေါင်းစည်းခြင်း၊ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းတို့သည် နှစ်ဖက် စလုံး ကိုကောင်းကျိုးများ ဖြစ်ပေါ်စေ သည်။ ယင်းလုပ်ငန်းတူစုထဲတွင်ပါဝင်ရသည့် လုပ်ငန်းများသည် လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ အသိအမြင်များ စုံလင်ခြင်း၊ အလွှဲအပြောင်း စရိတ်များလျော့ချနိုင်ခြင်း၊ လုပ်ငန်းစံနှုန်း ကောင်းများကို လေ့လာကူးယူနိုင်ခြင်း၊ ယှဉ်ပြိုင်ရသည့် အခင်းအကျင်း တူညီခြင်း၊ နိုင်ငံတကာမှ သတ်မှတ် ထားသည့် စံနှုန်းများကို လိုက်နာရ သည်ဖြစ်သောကြောင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်စွမ်းများ ကိုတိုးတက်စေသည်။ တချိန်တည်းမှာပင် အသစ်တီထွင်ရန်၊ အသိအမြင်များကို လက်တွေ့အသုံးချနိုင်သည့် စွမ်းဆောင်ရည်များ ရရှိ လာကြပြီး ယင်းလုပ်ငန်း သို့မဟုတ် အခြားစီးပွားရေးကဏ္ဍမှ ပေါ်ပေါက်လာမည့် စီးပွားရေး အခွင့်အလမ်း များကို ရယူနိုင်ကြတော့မည်ဖြစ်သည်။

စီးပွားရေးပေါ် အပြုသဘောဆောင်သည့် သက်ရောက်မှုများရှိသည့်တိုင်အောင် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများသည် သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ခြေရာလက်ရာများစွာ ကိုဖြေရှင်းရန် ချန်ရစ်ထားလေ့ရှိသည်။ ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းတလျှောက်တွင် သဘာဝ ဝန်းကျင်တွင် သက်ရောက်မှုများရှိစေခဲ့သည်။ တူးဖော်မှုလုပ်ငန်းအရွယ်အစား၊ အမျိုးအစား၊ တည်နေရာ နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်နေရာ၊ အသုံးပြုသည့် နည်းပညာပေါ်မူတည်ပြီး ပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည့် ဆိုးကျိုးများမှာ ကွဲပြားသည်။ ရေနံလုပ်ကွက် သို့မဟုတ် မိုင်းလုပ်ကွက် အရွယ်အစားကြီးမားလေ သက်ရောက်မှုများပြားလေဖြစ်သည်။ ဂေဟစနစ်အရ သို့မဟုတ် လူမှုရေးအရ အကဲဆတ်သည့်နေရာများတွင် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ပါက ပို၍ရှုပ်ထွေးသည်။ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်းများတွင် မြေလွှာဆန်းစစ်မှု နှင့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို ကောင်းစွာမဆင်ခြင်ပဲဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပိုလျှံဓာတ်ငွေ့များ မီးရှို့ခြင်း၊ လုပ်ငန်းခွင်နေရာမှ သစ်တောများပြုန်းတီးခြင်း၊ ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းအဆင့်ဆင့်တွင် ဖြစ်ပေါ်တတ်သော ရေနံယိုစိမ့်မှုများ၊ မတော်တဆမှုများသည် ပတ်ဝန်းကျင် ညစ်ညမ်းမှုကို ဖြစ်စေပြီး၊ ယင်းနေရာ၊ မြေ၊ ရေတို့၏ သဘာဝတရားကို ထိခိုက်စေသည်။ ရေရှည်တွင် ငါးများခြင်း၊ ခရီးသွားလုပ်ငန်းကဲ့သို့သော အခြားလုပ်ငန်း များကိုလည်း ထိခိုက်စေသည်။ မိုင်းတူးဖော်ရာတွင် ကြုံတွေ့ရလေ့ရှိသည့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိခိုက်မှုများမှာ မြေယာရှုခင်းပြောင်းလဲသွားခြင်း (တိုက်စားခြင်း၊ တွင်း များကျန်နေခဲ့ခြင်း) လေ၊ မြေ နှင့် အထူးသဖြင့် ရေညစ်ညမ်းခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ (မြေအောက်ရေ၊ မြေပေါ်ရေ) မိုင်းတူးဖော်ခြင်းသည် ရေအများအပြား သုံးစွဲရသည့် လုပ်ငန်းဖြစ်ပြီး ရေသယံဇာတတစ်ခုတည်းကို ပုံအော သုံးစွဲရသည်ဆိုပါက အထူးသဖြင့် ရေရှားသည့် နေရာ သို့မဟုတ် ဒေသခံများ၏ လုပ်ငန်းများ (စိုက်ပျိုးရေး၊ သောက်သုံးရေ) သို့မဟုတ် ဂေဟစနစ်က ရေအရင်းအမြစ် အလုံးအရင်းနှင့် လိုအပ်သည်ဆိုပါက ဂရုစိုက်ရန်လိုသည်။ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ၏ မိုင်းတွင်း ပိတ်ခြင်း၊ လုပ်ငန်းပိတ်သိမ်းခြင်းတို့ကို လေးလေး နက်နက် ဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုပါ ဆိုးကျိုးများဖြစ်ပေါ် စေ တတ်သည်။

လူနေထူထပ်သည့်နေရာ သို့မဟုတ် စိုက်ပျိုးရေးများတွင်တည်ရှိသည့် မိုင်းလုပ်ကွက်များ နေရာများ၏ မြေယာပြုပြင်ခြင်း ကုန်ကျ စရိတ်သည် ပို၍မြင့်မားနိုင်သည်။ သဘာဝ ဝန်းကျင် ဘေးထွက် ဆိုးကျိုးများလျော့ချခြင်းသည် မဖြစ်မနေ ဆောင်ရွက် ရမည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်မှုမှထွက်သည့် ကာဗွန်များ၊ ဖန်လုံအိမ် ဓာတ်ငွေ့ များ အလွန်အကျွံထုတ်လွှတ်မှု၊ ၎င်းဖြစ်စဉ်များ၏ ရာသီဥတုအပြောင်းအလဲပေါ် သက်ရောက်မှုများ ကိုလျော့ချရင်းဖြင့် ဒေသခံများ၏ ကျွမ်းကျင်မှုကိုမြှင့်တင်ပေးနိုင် သည့် အခွင့်အလမ်း လည်းရှိသည်။ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သည့် သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများ ကိုလျော့ချရန်၊ ကိုင်တွယ်ရန်အတွက် အစိုးရများတွင် အခက်အခဲများရှိသည်။ ပြည်တွင်း ပြည်ပ ကုမ္ပဏီများ အနေဖြင့် သဘာဝ ဝန်းကျင်ကာကွယ်ရာတွင် အမြင့်ဆုံးစံချိန်စံညွှန်း

နီးများကျင့်သုံး လိုက်နာမှု များ ရှိစေရန် အတွက် လက်ခံသည့်နိုင်ငံ၏ သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာမူဝါဒများ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ သတ်မှတ်ချက်များ အကောင် အထည်ဖော်အသက်သွင်းနိုင်မှုသည် အရေးကြီးသည်။ တချိန်တည်းမှာပင် ဆိုးကျိုးများလျော့ချ ခြင်းကို ဒေသအဆင့်၊ တက္ကသိုလ်များကြား၊ ကုမ္ပဏီများ နှင့် ဒေသခံရပ်ရွာများကြား ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်မှု တိုးတက်လာစေနိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းတစ်ခုအနေနှင့်လည်း ရှုမြင်နိုင်သည်။

တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့် လူမှုရေးပိုင်းသက်ရောက်မှုများရှိနိုင်သည်။ ဒေသခံရပ်ရွာ များအခြေပျက်ယိမ်းယိုင်ခြင်းမှသည် အုပ်ချုပ်မှုအရည်အသွေးကိုထိခိုက်စေသည်ထိဖြစ်နိုင်သော နိုင်ငံရေး အရ သက်ရောက်မှုများရှိနိုင်သည်။ ဒေသခံရပ်ရွာများအနေဖြင့်လည်း အလုပ်အကိုင်သစ်များရရှိမှု (တိုက် ရိုက်နှင့် သွယ်ဝိုက်) စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းသစ်များ၊ မြင့်မားသည့်လစာများ၊ လမ်း၊ လျှပ်စစ်မီး၊ ကျန်းမာရေး နှင့် ပညာရေးကဲ့သို့သော ဒေသတွင်း အခြေခံ အဆောက်အအုံများ နှင့် လူမှုဝန်ဆောင်မှုများ အဆင့်မြင့် လာခြင်း တို့ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုများမှတစ်ဆင့် ၎င်းတို့ရပ်ရွာတိုးတက် ရေးကို ဆောင်ရွက် သွားနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများသည် ကနဦး ရှာဖွေရေးနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်းမှစတင်ကာ တင်းမာမှုများ စတင်ရာ အရပ်လည်းဖြစ်သွားနိုင်သည်။ လူအလုံးအရင်းနှင့် ဝင်ရောက်လာခြင်း၊ မြေနှင့် အခြားလုပ်ငန်းများအတွက် အသုံးပြုသည့် (အသေးစား တူးဖော်ခြင်း) ဒေသ သဘာဝ သယံဇာတများကို အများအပြားထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်းကြောင့် တင်းမာမှုများဖြစ်နိုင်သည်။

တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့် ဒေသများပေါ်သက်ရောက်နိုင်သည့်ဆိုးကျိုးများတွင် ဝ ဒေသများနေရာရွှေ့ပြောင်းရခြင်း နှင့် လူနေမှုဘဝများ ပျက်ဆီးယိုယွင်းရခြင်း၊ ပြင်ပမှ လုပ်သားများ ရုတ်တရက်ရောက်ရှိလာခြင်းသည် ဒေသခံရပ်ရွာများအတွက် လူမှုရေးအရ အခက်အခဲများဖြစ်ပေါ်စေ သည်။ ဒေသသယံဇာတများကို အပြိုင်သုံးစွဲရန်ရောက်ရှိလာသူများအဖြစ် ၎င်းတို့ကိုရှုမြင်ကြသည်။ ဝန်ဆောင်မှုများတွင် လည်း ဝန်နှင့် အား မမျှမတဖြစ်စေသည်။ (နေအိမ်၊ အခြေခံ အဆောက်အအုံ စသည်) ဒေသရှိ လူမှုဘဝတည်ရှိ နေပုံများကိုပင် အပြောင်းအလဲများဖြစ်သွားစေနိုင်သည်။

ဝ မြေယာစီမံခြင်း (စွန့်ပစ်ပစ္စည်းများစုပုံရန် အသုံးပြုခြင်း အပါအဝင်မြေယာကိစ္စအရပ်ရပ်)။ တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများသည် စိုက်ပျိုးစားသောက်ခြင်း၊ တနိုင်ငံပိုင်တူးဖော်ခြင်း သို့မဟုတ် ခရီးသွားလုပ်ငန်းများ ကဲ့သို့ သော မြေကိုအခြားနည်းဖြင့်သုံးစွဲမှုများနှင့် ယှဉ်ပြိုင်လုပ်ကိုင်ရပါက အထူးသဖြင့် သတိထားရန်လို သည်။ အသက်ရှင်သန်ရေး၏အရင်းအမြစ်အဖြစ်မြေကိုသတ်မှတ်ထားသည်။ မြေယာကိုအမျိုးသားစုပေါင်း လက္ခဏာ နှင့် ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှု၏ အမှတ်သညာအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသည့် ဌာနေတိုင်းရင်းသား လူမျိုး များနေထိုင် သည့် အရပ်များတွင်လည်း အထူးသတိထားရန်လိုသည်။

ဝ စီးပွားရေးအမှီခိုမှုနှင့် မညီမျှမှုများ (Economic dependency and inequalities)။ ဒေသစီးပွားရေးသည် မိုင်းတွင်း သို့မဟုတ် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့တူးဖော်ရေးလိုအပ်ချက်များပြည့်မီမှုပေါ်တွင် အကြီးအကျယ်မှီခို နေသည်ဆိုပါက ကုန်စည်ဈေးနှုန်းအတက်အကျ သို့မဟုတ် ထုတ်လုပ်မှုအဆင့်အလိုက်တွင် နစ်နာမှု များရှိနိုင် သည်။ စီးပွားရေးအရ မညီမျှမှုများဟုဆိုရာတွင် ဒေသတွင်း နှင့် ဒေသအချင်းချင်းကြား ၊ မျိုးကွဲပြားနိုင်သည်။ မိုင်းတွင်းတွင် အလုပ်ရသည့် ရပ်ရွာသား၏ ဝင်ငွေနှင့် လူနေမှုအဆင့်အတန်း နှင့် အလုပ်မရသူကြား ကွာခြားချက်၊ သယံဇာတ ထုတ်ယူရန် မြေဌာရမ်းခ သို့မဟုတ် အခွန်ရရှိသည့် ဒေသ နှင့် အခွန်မရရှိသည့် ဒေသကြားမညီမျှမှုများ ရှိသည်။

အုပ်ချုပ်စီမံမှုနှင့်ပတ်သက်လာပါက တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများမှ ရရှိလာသည့် ဝင်ငွေအလုံးအရင်းသည်

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးချက်များအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

ပဋိပက္ခများ၊ အကျင့်ပျက်လာဘ်စားမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည့် အကြောင်းရင်းများဖြစ်နိုင်သည်။ အချို့သော အစိုးရများသည် နေရာအမျိုးမျိုးမှ ဝင်ငွေများရရှိသည်ဖြစ်သောကြောင့် ဝင်ငွေအတွက်လူထုကို မှီခိုရမှု နည်းလာပြီး၊ ၎င်းတို့ စီမံရသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်းများပေါ် တာဝန်ခံမှုနည်းလာကာ၊ အလိုက်အတိုက် ဆောင်ရွက်ပေးမှုများလည်း လျော့ကျသွားသည်။ နေဖန်တီးမည့်အစား ကုန်ဆုံးနိုင်သည့် နေများကို တိုး၍ ရယူလိုသည့် ကိုယ်ကျိုးရှာသည့် အကျင့်များသည် လက်နက်ကိုင်အကြမ်းဖက်မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေ တတ်သည်။ တွင်းထွက် သို့မဟုတ် ရေနံအတွက် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ တိုက်ခိုက်ကြခြင်းကို ဖြစ်စေ နိုင်သည်။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့် တာဝန်ခံမှုရှိသည့် စနစ်ကို စနစ်တကျပြုစုထားသည့် ရပ်ရွာနှင့် လူ့အဖွဲ့ အစည်းများပါဝင် သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ပေါင်းစပ်နိုင်ပါက သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများ နှင့် တွေ့လျက် ပါလာသည့် လူမှုရေး အခက်အခဲအမျိုးမျိုးကိုဖြေရှင်းရန်အတွက် အခြေခံကောင်းဖြစ်စေနိုင် ပါသည်။

တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်သည့် ကုမ္ပဏီများ၏ လူမှုဝတ္တရားဖြည့်ဆည်းမှုတာဝန်များတွင် ရပ်ရွာပါဝင် မှု၊ နားလည်လက်ခံမှုကို ရရှိအောင်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ ရပ်ရွာ၏ လိုအပ်ချက်နှင့် ကောင်းကျိုး အတွက် မရှိမဖြစ်လိုသည့် ပစ္စည်းများကို ပံ့ပိုးပေးခြင်းကြောင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းနေရာရပြီး ပြည်သူများက ၎င်းတို့ကို လက်ခံကြခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း စီမံကိန်းတစ်ခုခြင်းစီလိုက်ပြီး ၎င်းတို့ကိုလက်ခံမှုမှာ အလို အလျောက် သို့မဟုတ် အချိန်မရွေးနေရာမရွေးဖြစ်ပေါ်နေသည်မဟုတ်ပါ။ လက်ရှိအခင်းအကျင်း များအရလုပ်ငန်းဆောင်ရွက် နိုင်ရန်စီမံကိန်းသက်ရောက်မှု ဆိုးကျိုးများကျရောက် သည့်အဝန်းအဝိုင်းတွင် နေထိုင် လုပ်ကိုင်သူများ၏ လူမှုရေးအရခွင့်ပြုချက် (social license) လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ ရပ်ရွာဒေသခံများ ပါဝင် မှုရရှိရန်အတွက် ရပ်ရွာကိုယ်စားလှယ်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းပေါ်ထားရှိသည့် မျှော်လင့်ချက်များ၊ ပြဿနာ များကို အမှန်တကယ်နားလည်ရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကုမ္ပဏီများအတွက် အခက် အခဲကြီးဖြစ်သည်။

ဂျင်ဒါ နှင့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ (Gender and Eis)

စီးပွားရေးအကျိုးအမြတ်များရရှိရန် သဘာဝ ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဝန်းကျင် ပေးဆပ်မှုများစွာပြုလုပ်ရသည်။ အထူးသဖြင့် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းတွင်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်က "တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများမှ ပေါ်ပေါက် လာသည့် ဆိုးကျိုးနှင့် ကောင်းကျိုးကို ရပ်ရွာအဆင့်တွင် ကျယ်ပြန့်စွာတိုင်းတာကြသော်လည်း အမျိုးသား နှင့် အမျိုးသမီးပေါ် ကွဲပြားစွာကျရောက်သည့် သက်ရောက်မှုများကို တိုင်းတာခြင်းမရှိပါ။ (အထောက် အထားများ အရ) တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ ကောင်းကျိုးဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများတွင် ကျားမအလိုက် ကွဲပြားမှုရှိသည်။ အကျိုးအမြတ်အများစု ဖြစ်သော အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း၊ လုပ်ငလစာ ရရှိမှုကို အမျိုးသားများက ခံစားရသည်။ ဆိုးကျိုးများဖြစ်သော မိသားစု သို့မဟုတ် လူမှုရေး ကသောင်း ကနင်း ဖြစ်မှုများ၊ သဘာ ဝဝန်းကျင် ယုတ်လျော့မှု အကျိုးဆက်အများစုကို အမျိုးသမီးများက အများဆုံး ခံစားရသည်။ တူးဖော်ရေးကဏ္ဍတွင် ကျားမတန်းတူရှိရေး နှင့် အမျိုးသမီးပြဿနာများကို ထင်ထင်ရှားရှား မြင်ရလေ့မရှိပါ။ မိုင်းလုပ်ငန်းတွင် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်မှုများနှင့်ပတ်သက်ပြီး အချက် အလက် အကန့် အသတ်ဖြင့်သာရှိသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အစိုးရများ နှင့် လုပ်ငန်းရှင်များ သည် တူးဖော်ရေးကဏ္ဍ စီမံကိန်းများတွင် ကျားမတန်းတူရေး ၏ သက်ရောက်မှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစား သတိထားမိလေ့မရှိကြပါ။ အမျိုးသားတိုးတက်ရေး၊ သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံများ နှင့် ရပ်ရွာများရှိ အမျိုးသား နှင့် အမျိုးသမီးများ၏ ဖူလုံမှုကို မြှင့်တင်ရာတွင် သယံဇာတ အထောက် အကူဖြစ်စေရန်မှာ ပို၍မျှတသည့် အကျိုးအမြတ်ခွဲဝေခံစားမှုများပေါ်ပေါက်လာစေရန် စီစဉ်မှုများ လိုအပ် သည်။

တူးဖော်ရေးကဏ္ဍမှ အဓိက ကျားမ မညီမျှမှုပြဿနာမှာ အလုပ်အကိုင်၊ ဝင်ငွေ၊ သယံဇာတများ အသုံးပြု

နိုင်မှု၊ ထိန်းချုပ်နိုင်မှု၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၏ အကျိုးအမြတ်များ၊ ကျန်းမာရေး နှင့် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း ကိစ္စများနှင့် ဆက်စပ်နေသည်။

၁) အလုပ်အကိုင် နှင့်ဝင်ငွေ (Employment and income) – တူးဖော်ရေးကဏ္ဍမှ ဒေသခံရပ်ရွာများ အတွက် အကျိုးပြုမှုအများစုမှာ အလုပ်အကိုင်နှင့်ဝင်ငွေမှတစ်ဆင့်ဖြစ်သည်။ ယင်းအကျိုးပြုမှုကို အမျိုးသားများက အဓိကခံစားကြရသည်။ မိုင်းတွင်း သို့မဟုတ် ရေနံ/ဓာတ်ငွေထုတ်သည့်နေရာများမှ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း ၈၀ မှ ၉၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် အမျိုးသားများ၊ အများအားဖြင့် ပြောင်းရွှေ့လုပ်သားများအတွက်ဖြစ်သည်။ စီမံကိန်းနေရာများသို့ ဝင်ငွေဒလဟောစီးဝင်လာခြင်း၊ လူဦးရေအပြောင်းအလဲများဖြစ်လာခြင်းကြောင့် အမျိုးသားများကို ဦးစားပေးသည့် စီးပွားရေးရပ်ဝန်းကို ဖန်တီးခြင်းဖြင့် ဒေသတွင်း စီးပွားရေးရှိ ကျားမ မူတူမှုကိုထိခိုက်စေသည်။ အကြီးစားတူးဖော်မှု စီမံကိန်းများတွင် အမျိုးသမီးများသည် ချက်ပြုတ်ခြင်း၊ သန့်ရှင်းရေး ကဲ့သို့သော ဆက်နွယ်နေသည့် လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်ရကြပြီး၊ အလုပ်ခန့်ခြင်း၊ လုပ်ခလစာတို့တွင် ခွဲခြားခြင်းခံရသည်။ မြေများဆုံးရှုံးရသဖြင့် သက်မွေးမှုလုပ်ငန်းများ ပျက်စီးပြီး၊ စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများလည်းပျောက်ကွယ်သွားသည်။ သယံဇာတထွက်သည့်နေရာများမှ ငွေကြေးဖောင်းပွမှုဖိအားများကိုလည်းခံစားကြရပြီး၊ ဝင်ငွေမရသည့် အလုပ်များကို ယခင်ကထက်တိုး၍ လုပ်ဆောင်ကြရသည်။ အစားအသောက်ရှာဖွေခြင်း၊ ထင်းနှင့်ရေရှာခြင်း၊ ကလေးနှင့် သက်ကြီးရွယ်အိုများကို ဂရုစိုက်ခြင်းများကို ဆောင်ရွက်ကြရတော့သည်။ အမျိုးသားများ အနေဖြင့် ဝင်ငွေလစာရရန် ယင်းလုပ်ငန်းများကို ချန်ထားကာ လုပ်ငန်းခွင်ဝင်ရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

၂) သယံဇာတများ အသုံးပြုနိုင်မှု နှင့်ထိန်းချုပ်နိုင်မှု (Access to and control over resources) – တူးဖော်ရေးစီမံကိန်းများ အထူးသဖြင့် အကြီးစားတူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ပုံကိုကြည့်ပါက အမျိုးသမီးများတွင် ဘုံပိုင်ဆိုင်မှုများ၊ သဘာဝ သယံဇာတများကို အသုံးပြုခွင့်များ ဆုံးရှုံးကြလေ့ရှိသည်။ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်မည်ဆိုပါက တဦးတယောက်ခြင်းစီပိုင်သည့် ပစ္စည်းများမဟုတ်သော်လည်း ယင်း တို့ကို အသုံးပြုခွင့်သည် အိမ်ထောင်စု စားဝတ်နေရေးအတွက် အဓိက အရေးပါသည့် အကြောင်းအရာ ဖြစ်နေသည်။ အသုံးပြုခွင့်မရပါက မွဲတေဆင်းရဲမည့် အလားအလာများရှိသည်။ ငွေချေးယူခွင့်၊ ပညာရေး၊ လုပ်ငန်းကျွမ်းကျင်မှု သင်တန်း နှင့် နည်းပညာ ကဲ့သို့သော အရင်းအမြစ်များသုံးစွဲခွင့်မရပါက သဘာဝ ဝန်းကျင် အကြီးအကျယ်ပျက်စီးသည့်အခါတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ကျန်ရှိနေသေးသည့် မြေ၊ သီးနှံ နှင့် ရေအရင်းအမြစ်များကို ဆိုးရွားစွာထိခိုက်စေသည်။

၃) ကျန်းမာရေးပြဿနာများ (Health issues) – တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကြောင့် အမျိုးသမီးများခံစားရသည့် ဆိုးကျိုးများမှာကြီးမားသည်။ မိလ္လာသန့်ရှင်းရေးအခြေအနေနိမ့်ကျခြင်း၊ ကျန်းမာရေးနှင့် မညီညွတ်ပတ်ဝန်းကျင်များတွင်နေထိုင်ရခြင်းများပါဝင်နိုင်သည်။ ဒေသခံအမျိုးသမီးများသည် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ခြင်း၊ တူးဖော်ရေးလုပ်သားများက လိင်လုပ်သားများနှင့် ဆက်ဆံပြီး၊ လိင်မှတစ်ဆင့်ကူးစက်တတ်သည့်ရောဂါများကို ရပ်ရွာထဲတွင်ပျံ့နှံ့စေသည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ စော်ကားမှုများရှိလာပြီး၊ ရပ်ရွာတွင်းအကြမ်းဖက်မှုများမြင့်တက်လာသည်။ ရွှေ့ပြောင်း မိုင်းလုပ်သားများ အပါအဝင် အမျိုးသားများက ကျူးလွန်သည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ တိုက်ခိုက်မှုများ၊ အမျိုးသမီး လက်တွဲဖော် နှင့် မိသားစုဝင်များကို ကျားမအခြေပြုအကြမ်းဖက်မှု၊ ရောဂါအသစ်များကြောင့်ဖြစ်ရသည့် ကျန်းမာရေးပြဿနာများ (ဥပမာ တီဘီ)၊ စိတ်ကျန်းမာရေးပြဿနာများ နှင့် အပြုအမူပိုင်းဆိုင်ရာ ပြဿနာများ (မူးယစ်ဆေး၊ အယ်လ်ကိုဟော နှင့် မူးယစ်စေသည့်အရာများ အသုံးပြုခြင်း) တို့ကိုရနိုင်သည်။

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

၄) ရပိုင်ခွင့်များ နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း (Rights and decision making) – တူးဖော်ရေးကဏ္ဍတွင် ဒေသအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အမျိုးသမီးများ ဩဇာပေးနိုင်မှုမှာ အနည်းငယ်သာရှိသည်။ တူးဖော်ရေးကဏ္ဍစီမံကိန်းများ ရေးဆွဲခြင်း နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့တွင် အမျိုးသမီးများကို ဆွေးနွေးခြင်းမရှိပါ။ အမျိုးသမီးများဆုံးရှုံးမှုအတွက် လျော်ကြေးငွေ အနည်းငယ်ကိုသာ ပေးလေ့ရှိသည်။ ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွင့်မရှိသောကြောင့် ခုခံနိုင်မှုအားနည်းသည်။ ဥပဒေအရ အကာကွယ်ဆို သည်မှာလည်း ရှားရှားပါးပါး ဖြစ်သည်။

၅) တနိုင်တပိုင်နှင့် အသေးစားတူးဖော်ခြင်း (Artisanal and small-scale mining) – တကမ္ဘာလုံးအနေအထားတွင် အသေးစား နှင့် တနိုင်တပိုင်တူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းသည် အမျိုးသား အမျိုးသမီးပေါင်း သန်း၁၀၀ ခန့်ကိုအလုပ်ပေးထားနိုင်သည့် လုပ်ငန်းဖြစ်သည်။ ယင်းတို့အနက်မှ လက်ရှိလုပ်ငန်းခွင်ဝင်ကာ တူးဖော်နေသည့် အသေးစား နှင့် တနိုင်တပိုင်တူးဖော်သူ ၂၅ သန်းခန့်၊ စုစု ပေါင်းတူးဖော်သူ၏ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးသည် အမျိုးသမီးများဖြစ်သည်။ အာရှနိုင်ငံများတွင် အမျိုးသမီး များသည် ၁၀ မှ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်း၊ လက်တင်အမေရိကတွင် ၁၀ မှ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်း၊ အာဖရိကတွင် ၄၀ မှ ၁၀၀ ရာခိုင်နှုန်း သည် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများတွင်ပါဝင်နေကြသည်။ ပဋိပက္ခများ၊ စစ်ပွဲများ နှင့် ဆက် စပ်နေခြင်းကြောင့် တနိုင်တပိုင်နှင့် အသေးစားလုပ်ငန်းကို ဝေဖန်သူများရှိကြသည်။ ပိုင်နိုင်စွာ စီမံနိုင် ခြင်းမရှိပါက တနိုင်တပိုင်နှင့် အသေးစားလုပ်ငန်းများသည် မညီမျှမှုများကို မြင့်တက်စေပြီး၊ ရပ်ရွာတွင်း စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများကိုဖြစ်ပွားစေနိုင်သည်။ တနိုင်တပိုင် နှင့် အသေးစား တူးဖော်မှုတွင်အများဆုံးကြုံတွေ့ရသည့်အခက်အခဲများမှာမိန်းကလေး၊ ယောက်ျားလေးကလေးလုပ်သားများကိစ္စ၊ ရပ်ရွာများကြားမတည်ငြိမ်မှုများဖြစ်စေသည့် ရွှေ ပြောင်းလုပ်သားများ၊ တွင်းတူးခြင်း၊ မြေစာစွန့်ပစ်ခြင်း၊ အညစ်အကြေး နှင့် အမှိုက်များကို ဖြစ်သလိုစီမံခြင်း၊ ဓာတုပစ္စည်းများ (ဆိုင်ယာနိုင် နှင့် မာကျူရီ)၊ အက်စစ်ရေ၊ အစရှိသည်တို့ကို စွန့်ပစ်ခြင်း၊ မြစ်ရေငန်စေခြင်း နှင့် သစ်တော ပျက်ဆီးခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ အကြီးစားတူးဖော်မှုများထက် တနိုင်တပိုင် တူးဖော်မှုတွင် အမျိုးသမီးများ၏အခန်းကဏ္ဍမှာ ပို၍ကြီးမားသည်။ တည်နေရာ၊ တူးဖော်သည့် သတ္တု၊ ယဉ်ကျေးမှု ဆိုင်ရာ အချက်အလက်များပေါ်တွင် မူတည်ပြီး အမျိုးသမီးများ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာကွဲပြားသည်။ အမျိုး သားနှင့် အမျိုးသမီးတို့ တာဝန်တူ လုပ်ငန်းတူ ဆောင်ရွက်ကြသော်လည်း အမျိုးသမီးများရရှိသည့် ပမာဏမှာ နည်းပါးလေ့ရှိသည်။ သို့မဟုတ် မိသားစုလုပ်ငန်းအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသောကြောင့် လုပ်ခ လစာရရှိခြင်းမရှိပါ။

မိုင်းတူးဖော်ခြင်းနှင့် တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်သည့်လုပ်ငန်းများတွင်ပါဝင်သည့်အပြင် အမျိုး၊ မိုင်းလုပ်ငန်းနှင့် တိုက်ရိုက်မဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းများ၊ ဆက်စပ်လုပ်ငန်းများ (ဥပမာ စားဖိုမှူး နှင့် ဝန်ဆောင်မှု ပံ့ပိုးသူ) တွင်လည်း ဆောင်ရွက်ကြ သည်။ အမျိုးသမီးများသည် တူးဖော်ခြင်းလုပ်ငန်းများ တွင်မဟုတ်ပဲ သယ်ပို့လုပ်ငန်း၊ အချောသပ်လုပ်ငန်း များနှင့်သာ ဆက်စပ်နေရသဖြင့် အမျိုးသမီးများကို မိုင်းလုပ်သားများအဖြစ်အမြဲတမ်းသတ်မှတ် ထားလေ့ မရှိပါ။ တနိုင်တပိုင်လုပ်ငန်းများတွင် အမျိုးသမီးများ၏အခြေအနေမှာ လုပ်ခလစာအပြည့်အဝမရခြင်း၊ လေ့ကျင့်သင်တန်းပေးမှုမရခြင်း၊ ဘေးကင်းရေးနှင့် ကျန်းမာရေး ကာကွယ်ရေးပစ္စည်းများ အလုံ အလောက်မရခြင်းတို့ဖြင့်ရင်ဆိုင်နေရသည်။ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိပါးစော်ကားခြင်း များမှ အကာအကွယ်ပေးမှုမရှိပါ။ ပိုင်ဆိုင်မှု ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ တန်းတူမရကြပါ သို့မဟုတ် သယံဇာတ ဆိုင်ရာ ရပိုင်ခွင့်များလည်းတန်းတူမရကြပဲ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင်လည်း ပါဝင်ခွင့်လည်းခွဲခြားခံ နေကြရ သည်။ တနိုင်တပိုင်တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများ ကရေအရင်းအမြစ်များကို ညစ်ညမ်းစေခြင်း သစ်တောပြုန်းတီး မှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းများ ဖြစ်ပေါ်လာပါက သောက်ရေနှင့် လောင်စာစုဆောင်းရန်အတွက်ဝေးလံသည့် နေရာ သို့သွားရသဖြင့် မိသားစု အိမ်မှုကိစ္စအတွက် အချိန်ပို၍ ပေးရသည်။

၆) အကဲဆတ်သည့်အခြေအနေ (Fragile states) – အကဲဆတ် မှန်တိုင်းထန်နေသည့် နေရာများမှ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို စီမံခြင်းတွင် အခက်အခဲများစွာရှိသည်။ ပြန်လည်ထွက်ပေါ်ခြင်းမရှိတော့သည့် သဘာဝ သယံဇာတများသည် အကြမ်းဖက်ပဋိပက္ခများကို ဖြစ်ပွားစေ၊ အရှိန်မြင့်စေ၊ တည်မြဲစေသည့် အခြေအနေတွင်ပို၍ခက်ခဲသည်။ အစိုးရ ဖွဲ့စည်းပုံများသည် နိုင်ငံသားများ၏ ရပိုင်ခွင့်များကို ကာကွယ်ရန် ပျက်ကွက်လေ့ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများ ရပိုင်ခွင့်ကို ကာကွယ်ပေါ်ရန် ပျက်ကွက်လေ့ရှိသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အချို့သောအခင်းအကျင်းများတွင် ဒေသခံများကိုထိန်းချုပ်ရန်အတွက်၊ ရိုက်ခတ်သည့် လုပ်သားများရရှိရန်၊ မိုင်းတွင်းနှင့် ကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းကို အုပ်စိုးထားနိုင်ရန် ဦးချိုးသည့်အနေဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုကို လက်နက်အဖြစ် အသုံးပြုလေ့ ရှိကြသည်။ ယင်းအခြေအနေများသည် ကဏ္ဍတွင်းဖြစ်ပေါ်နေသည့် ကျားမ မညီမျှမှုများ ကိုပို၍ဆိုးစေသည်။ ကျားမတန်းတူရေး နှင့် အမျိုးသမီးများ၏ ရပိုင်ခွင့်တိုးတက်လာစေရန် လုပ်ငန်း စုဖွဲ့မှုပိုင်း နှင့် ဥပဒေပိုင်းကို တင်းကြပ်ရန် အရေးကြီးနေကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရများ (ဒေသအဆင့်၊ နိုင်ငံအဆင့်) နှင့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ (United Nations Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), UN Security Resolution 1325 အစရှိသဖြင့်) ကကျင့်သုံးနေသည့် အမျိုးသမီးရပိုင်ခွင့် ကာကွယ်ရေး သတ်မှတ်ချက်များကို ပံ့ပိုးမြှင့်တင်ပေးရန်လိုအပ်နေကြောင်းကို ထင်ရှားစေသည်။

တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် ကျားမတန်းတူမှုကို ပံ့ပိုးမြှင့်တင်ပေးခြင်း (Promoting Gender Equality in Eis)

၁) တူးဖော်ရေးကဏ္ဍတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့် တည်ငြိမ်မှုတိုးတက်လာစေရန်၊ ရေရှည် သဘောဆောင်သည့် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုကို ဦးတည်စေရန်၊ ဥပဒေ၊ ဘဏ္ဍာရေး နှင့် စည်းမျဉ်းများကို ပြုစုရမည်။ တူးဖော်ရေးကဏ္ဍတွင် တာဝန်သိလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု နှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အမှုအကျင့်ကောင်းများ၊ Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) ကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာ စံနှုန်းများနှင့် လိုက်နာမှုရှိစေရန် ဥပဒေချဆောင်ရွက်ရမည်။

၂) ဝန်ကြီးဌာနများကြား (ဘဏ္ဍာရေး၊ အခွန်၊ သဘာဝ သယံဇာတ နှင့် မိုင်းလုပ်ငန်း၊ ကုန်သွယ်ရေး နှင့် သဘာဝ ဝန်းကျင်) ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုအားကောင်းစေရန်၊ အမျိုးသားအဆင့် စီမံကိန်းရေးဆွဲမှုတိုးတက်လာစေရန် ဒေသအဆင့်နှင့် နိုင်ငံအဆင့်တွင် စွမ်းဆောင်ရည်များမြှင့်တင်ပေးခြင်း။

၃) တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းသက်တမ်းတလျောက်တွင် ရေရှည်သဘောဆောင်သည့် စီးပွားရေး တိုးတက်မှု ပေါ်ပေါက်လာစေရေးကို အထောက်အကူဖြစ်စေနိုင်သော ခိုင်မာသော၊ တိကျသော သတင်းအချက်အလက်ကို ပြုစု၊ စုစည်း၊ ဖြန့်ချိပေးနိုင်သည့် စနစ်များကို ခိုင်မာ အားကောင်းအောင်ဆောင်ရွက်ရန်။

၄) ဒေသတွင်းထုတ်ကုန်များတိုးတက်မှု (ပြန်လည်အသုံးပြုခြင်း၊ အရည်ကျိုခြင်း၊ အချောထုတ်ခြင်း၊ သန့်စင်ခြင်း၊ လက်လီရောင်းချခြင်း၊ စမ်းသပ်ခြင်း အစရှိသဖြင့်) အပါအဝင် ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်း အဆင့်ဆင့် နှင့် ရောင်းချမှုလုပ်ငန်းအဆင့်ဆင့်တိုးတက်ရေးကို ဆောင်ရွက်ရန်။

၅) အခြားကဏ္ဍ(ဥပမာ - စိုက်ပျိုးရေး၊ သစ်တော) များတွင်လည်း အခြေခံ အဆောက်အအုံ/ ရင်းမြစ်များ တိုးတက်လာစေရန်၊ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ကုန်စည်နှင့် ဝန်ဆောင်မှုများ သွယ်ဝိုက်ထောက်ပံ့မှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် အမျိုးသမီးပိုင်လုပ်ငန်းများအပါအဝင် ဒေသခံများ၏ အိမ်တွင်းစီးပွား၊ အသေးစား နှင့် အလတ်စား လုပ်ငန်းများ အဆင်ပြေစေရန် ဝန်ဆောင်မှုများပေးခြင်း။

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

၆) ဒေသခံရပ်ရွာများအတွက် စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အကျိုးပြုမှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည့် စီးပွားရေး လုပ်ငန်းများအတွက် ရေရှည်တန်ဖိုးတက်စေသည့် ဖက်စပ်ဆောင်ရွက်မှုများကို ပံ့ပိုးပေးရန်

၇) တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများနှင့်တိုက်ရိုက်၊ သွယ်ဝိုက်ဆက်စပ်နေသည့် လုပ်သားဈေးကွက်တွင် အမျိုးသား အမျိုးသမီး လူငယ်များ၏ အလုပ်ရနိုင်စွမ်းကို မြှင့်တင်ပေးရန် ဈေးကွက်မှ တောင်းဆိုနေ သည့် ကျွမ်းကျင်မှုနှင့် အသိအမြင်များကို လေ့ကျင့်လက်ဆင့်ကမ်းပေးရန်

၈) သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ထိန်းသိမ်းမှုနှင့်ပတ်သက်သည့် ပြဿနာများ၊ ရင်းမြစ်များ သုံးစွဲမှု၊ ကျားမတန်းတူရေး၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ လုပ်ငန်းခွင်ဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးနှင့် ဘေးကင်းရေး၊ ကလေး လုပ်သား၊ ပဋိပက္ခကာကွယ်ရေး၊ အခြေခံအဆောက်အအုံများ တည်ဆောက်ရေးနှင့် ဝန်ဆောင် မှု ပေးရေးတို့ကို ကိုယ်တိုင် စုစည်းလုပ်ကိုင်၊ စီမံ၊ အစီအစဉ်ရေးဆွဲနိုင်ရန် ရပ်ရွာများ၏ စွမ်းဆောင် ရည်များ မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊

၉) စီးပွားရေး နှင့် လူမှုရေးလိုအပ်ချက်များကို အစိုးရများနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ တာဝန်ရှိသူများကို ရှင်းလင်းစွာပြောဆိုနိုင်ရန်၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းများတွင်ပါဝင်နိုင်ရန်၊ ပဋိပက္ခများ ကာကွယ်ရန် နှင့် ဖြေရှင်းပေးနိုင်ရန် ရပ်ရွာနှင့် အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့အစည်းများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကိုမြှင့်တင်ပေးရန်

အခန်း (၄) သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း (Resource Revenue Sharing)

သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း၊ အခြေခံကိစ္စများ (Resource Revenue Sharing: General Considerations)

သယံဇာတခွဲဝေမှုလုပ်ငန်းစဉ်ပုံစံကို အခြေအနေပေါ်တွင်မူတည် ရေးဆွဲကြခြင်းဖြစ်သည်။ သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့်ဒေသ နှင့် ရှားပါးသည့် ဒေသတို့၏ အကျိုးစီးပွားများကို မျှတအောင် ဆောင်ရွက်ရ သကဲ့သို့ အမျိုးသားအဆင့် စီးပွားရေး နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ စည်းလုံးမှုကို ဖော်ဆောင်နိုင်သည့် နိုင်ငံ အဆင့် သဘောတူညီချက် (national consensus) ရရှိရန်လည်းလိုအပ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော သဘောတူညီချက်ရရှိရန်အတွက် အခြေခံကောင်းအနေဖြင့် ကျင့်သုံးရမည့် အခြေခံမူအချို့ရှိသည်။

၁) ပမာဏများပြားသည့် သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို တတ်နိုင်သမျှဗဟိုဦးစီးမှုဖြင့်စီမံရမည်။

သယံဇာတအရင်းအမြစ်များကို ရွှေ့ပြောင်းနိုင်ခြင်းမရှိသဖြင့် ပြည်နယ်အဆင့်အာဏာပိုင်များက (sub-national jurisdictions) အလွယ်တကူ အခွန်ကောက်ယူနိုင်ကြသည်။ သယံဇာတများသည် နိုင်ငံအနှံ့တွင် အချိုး မညီ လျက် တည်ရှိနေ သည်ဖြစ်သောကြောင့်၊ ပြည်နယ် အဆင့် အာဏာပိုင် များ က အခွန်ကောက်ယူပါက ဒေသတွင်းမညီမျှမှု၊ သယံဇာတ ခွဲဝေရာတွင် ထိရောက်မှုမရှိခြင်း ၊ ခုလုံးကို ပေါ်ပေါက် စေသည်။

(က) တန်းတူရေး (Equity) - ပထဝီ အနေအထားပေါ်လိုက်ပြီး အခွန်ရရှိမှု ကွဲပြားသည်ဖြစ်သောကြောင့် သယံဇာတဆိုင်ရာ အခွန်များကောက်ယူခွင့်ကို ပြည်နယ်အစိုးရများထံသို့ လွှဲအပ်ပေးထား ရန်မသင့်ပါ။ ရေနံ၊ ဓာတ်ငွေ့ ၊ တွင်းထွက်သိုက်ကြီးများကဲ့သို့သော စီးပွားအရွယ်အစားကြီးမားသည့် နေရာများမှ ကောက်ခံရရှိသည့် ဝင်ငွေများဖြစ်ပါက ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာမညီမျှမှုပြဿနာမှာ ပို၍ပြင်းထန် နိုင်သည်။ သယံဇာတဝင်ငွေများကို ဗဟိုဦးစီးမှုဖြင့်ဆောင်ရွက်ပါက ဗဟိုအစိုးရအနေဖြင့် ဝင်ငွေခွဲဝေ သုံးစွဲရာတွင် မျှတ အောင်ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် ဘဏ္ဍာရေးစီမံခန့်ခွဲမှုစွမ်းဆောင်ရည်ကို တောက်ပစေ နိုင်ပါသည်။ သယံဇာတတန်ဖိုးမြင့်သည်နှင့်အမျှ ပြည်နယ်များကြားခွဲဝေမှုမညီမျှမှုကြီးမားသည်နှင့်အမျှဗဟိုဦးစီးမှုမှာ ပို၍အရေးပါသည်။

ခ) ထိရောက်မှု (Efficiency) - သယံဇာတ ဝင်ငွေများ စီမံရန် ပြည်နယ်အစိုးရများကို တာဝန်ပေးပါက ထိရောက်စွာစီမံမှုများ လျော့ကျသွားနိုင်မည့် အလားအလာများရှိသည်။ သယံဇာတလုပ်ငန်းပေါ် ကျရောက်သည့် ပြင်ပသက်ရောက်မှုများ၊ သယံဇာတ ဝင်ငွေမတည်ငြိမ်မှုများပေါ်ပေါက်နိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျ အားဖြင့် နိုင်ငံရေးအရ တာဝန်ခံမှုများပေါ်ပေါက်လာစေရန် အဓိက ရည်ရွယ်လျက် အခွန် ကောက်ယူခွင့် အာဏာကို ခွဲဝေပေးလေ့ရှိကြသည်။ တဆင့်ခြင်းတိုးမြှင့် ကောက်ခံခြင်း၊ ပုံသေစနစ်ဖြင့်ကောက်ခံခြင်းများကဲ့သို့ ဒေသခံအာဏာပိုင်များ နှင့်ညှိနှိုင်းသဘောတူ ထားသည့် အခွန်စနစ် များရှိနိုင်သည်။ အသုံးစရိတ်စီမံခန့်ခွဲမှု (expenditure responsibilities) အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းသည်အခွန်ကောက်ခံမှုအာဏာခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာဆွေးနွေးမှုများကိုဖြစ်ပေါ်စေသည်။

ဘဏ္ဍာငွေစီမံခွင့်အာဏာ ခွဲဝေပေးမည့် အတိုင်းအတာအတိအကျကို အသုံး စရိတ်တာဝန်များ ခွဲဝေခြင်းပေါ်တွင် မူတည်ပြီးသတ်မှတ်နိုင်သည်။ ယင်းအယူအဆများအတိုင်း ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိပါက သဘာဝ သယံဇာတများပေါ် အခွန်ကောက်ယူ ခွင့်အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း နှင့်ပတ်သက် ပြီး ပြဿနာ အမျိုးမျိုး ပေါ်ပေါက်စေနိုင်သည်။

ပထမအနေဖြင့် တောင့်တင်းသည့် ဘဏ္ဍာရေးအခြေအနေကြောင့် သယံဇာတကြွယ်ဝသည့်ဒေသ များသို့ ပြောင်းရွှေ့မှုများကိုဖြစ်ပေါ်စေသည်။ နေထိုင်ရာဒေသ၏ ဘဏ္ဍာရေး အင်အားပေါ်မူတည်ပြီး အသားတင် ဘဏ္ဍာရေး ခံစားခွင့်ကွာဟမှု (differential net fiscal benefits) ကိုနိုင်ငံသားများက ခံစား ကြရသည်။ (ပေးရသည့်အခွန်ဆောင်ပမာဏ နှင့် ရရှိခံစားရသည့် ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှု ကွာဟချက်) ကြွယ်ဝသည့် ဒေသများ သည် အခွန်နှုန်းထား နိမ့်သော်လည်း ပိုမိုကောင်းမွန်သည့် ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုများကိုပေးစွမ်း နိုင်သည်။ သင့်တော်သည့် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများမရှိသည့် တိုင်အောင် သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့် ဒေသများသို့ ပြောင်းရွှေ့ရန် NFB ကတွန်းအားပေးသည်။ ရွှေ့ပြောင်းမည့် နေရာသစ် တွင်ရရှိမည့် စုစုပေါင်းဝင်ငွေပေါ် မူတည်ပြီး (တကိုယ်ရေဝင်ငွေ၊ အသားတင် ဘဏ္ဍာရေး ခံစားခွင့် တို့မှ ပြောင်းရွှေ့ စရိတ်နှုတ်ပြီး) ပြောင်းရွှေ့ခြင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချကြမည်ဖြစ် သည်။ စီးပွားရေးအခြေအနေ ပေါ်မူတည်ကာ တကိုယ်ရေဝင်ငွေနှင့် ပြောင်းရွှေ့စရိတ်ကြား နှိုင်းယှဉ် တွက်ချက်မှုများပြုလုပ်ကြသည်။ နိုင်ငံအဆင့်အစိုးရ အနေဖြင့် ယင်းကဲ့သို့ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ မည်မျှမျှ များကို ဖြေရှင်းရန်တာဝန်ရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။ (Boadway and Shah1993; Boadway, Roberts, and Shah 1994).

ဒုတိယ အနေဖြင့် သယံဇာတဆိုင်ရာ ဝင်ငွေစီးဆင်းမှု တည်ငြိမ်မှုမရှိခြင်းကြောင့် သယံဇာတဆိုင်ရာ အခွန်များမှာအလွန်မြင့်မားသည်။ သဘာဝသယံဇာတဝင်ငွေကဲ့သို့သောအခွန်အများစုရသည့်ရင်းမြစ်တွင် အပြောင်းအလဲဖြစ်ပါက၊ ၎င်းကြောင့်ဖြစ်ပေါ်သည့်မတည်ငြိမ်မှုသည်ကြီးမားနိုင်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ ထိရောက်မှုကိုလျော့ကျသွားစေနိုင်သည်။ (Shah 1994) ခန့်မှန်းမရမှု (ရေခံဈေး ကဲ့သို့သောကိစ္စများ) နှင့် ဝင်ငွေ အတက်အကျရှိမှုများ ကိုဖြေရှင်းရန်၊ ဝင်ငွေတည်ငြိမ်မှု ကိုထိန်းသိမ်းနိုင်မှု နှင့်ပတ်သက်ပြီး ဗဟိုအစိုးရ၏ စွမ်းဆောင်ရည်က ပို၍ အားကောင်းသည်။

ဂ) နိုင်ငံအဆင့်စီးပွားရေးတည်ငြိမ်မှု (Macroeconomic stability) - သယံဇာတဝင်ငွေများကို ဗဟိုဦးစီး စနစ်ဖြင့်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ဗဟိုအစိုးရ၏ တည်ငြိမ်ရေးနည်းလမ်းများ (stabilization instruments) ကိုအားကောင်းစေသည်။ ဆန့်ကျင်ဘက်တွင်ပြည်နယ်အဆင့်ဝင်ငွေများသည်စုစုပေါင်းပြည်တွင်းထုတ်ကုန် (GDP) တိုးတက်ရေး၊ နိုင်ငံအဆင့်ဝင်ငွေတိုးပွားရေးကို အထောက်အကူ ပြုနိုင်မှုလျော့ကျသွားသည်။

ဃ) တာဝန်ခံမှု (Accountability) - အာဏာခွဲဝေခြင်း (decentralization) နှင့်ပတ်သက်၍တာဝန် ခံမှုတွင် အပြန်အလှန်ဆွေးနွေးမှုများရှိသည်။ အခွန်စီမံခန့်ခွဲမှု အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းသည်ပြည်ထောင်စုအတွင်း နိုင်ငံရေးအရ တာဝန်ခံမှုကိုဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ဝင်ငွေများရရှိရန် မရိုးသားသည့် နည်းဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိအောင်လည်းဆောင်ရွက်ပေးသည်။ ဒေသများ သို့မဟုတ် ခရိုင်များ ကြားတွင် သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေ ခွဲဝေရန် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသည့် စနစ်တခုရှိရန်လိုသည်။ သို့မဟုတ်ပါက ဖြတ်သန်းခ၊ အခကြေးငွေ၊ လိုင်စင်ကြေး နှင့် အမျိုးမျိုးသော ခေါင်းစဉ်ဖြင့် သည်းမခံ နိုင်အောင် ကောက်ယူသည့် အခွန်အခများပေါ်ပေါက် လာနိုင်ပြီး ပြဿနာများလည်း ပေါ်ပေါက် လာနိုင်သည်။ (Bahl and Tumen- nasan 2002) သို့သော်လည်း တာဝန်ခံမှုများကို လျော့ချ ပစ်ရန်မလိုပဲ အာဏာခွဲဝေမှုဆန်ဆန် ဖြေလျော့ မှုများကိုဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ (Shah 1994) ပြည်ထောင်စုမှ ခွဲထွက်ခြင်းကို ကာကွယ်ရန်ဟူသောခေါင်း စဉ်ဖြင့်အငြင်းအခန်များဖြစ်ရခြင်းမှာ သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို ဗဟိုဦးစီးမှုကိုအားကောင်းစေသည့်

ဘဏ္ဍာရေးအရ တလွဲသုံးမှုများကို ဘဏ္ဍာငွေစီမံမှုအယူအဆဘက်မှ ယူဆချက်များဖြင့်ထောက်ပြခြင်းကြောင့် ဖြစ်ရခြင်းဖြစ်သည်။ (McLure 1994; McLure et al. 1996).

(2) သယံဇာတဝင်ငွေ ခွဲဝေသုံးစွဲမှု အစီအမံသည် အသုံးစရိတ်စီမံလုပ်ပိုင်ခွင့်အတိုင်းအတာနှင့် ကိုက်ညီမှု ရှိရမည်။ (Shared resource revenue arrangement should match expenditure responsibility assignment)

သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို ဗဟိုဦးစီးမှုဖြင့်စီမံခြင်းသည် ပို၍ကောင်းမွန်သည့် အစီအမံဖြစ်သော်လည်း သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို ဗဟိုကစီမံသည့် အတိုင်းအတာ၊ ပုံစံများသည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ တိုင်းပြည်၏ ဌာနအစုအဖွဲ့ များ၏ ကြန်အင်လက္ခဏာ၊ အစိုးရအနေဖြင့် အမှန်တကယ် ဆောင်ရွက်နေသည့် ကဏ္ဍအခြေအနေများ ပေါ်တွင်မူတည်နေသည်။ (Shah 1994) ဗဟိုအစိုးရများအနေဖြင့် သယံဇာတနှင့် ဆိုင်ပြီး ၎င်းတို့ရရှိထားသည့် အသားစီးရမှုကို လက်လွှတ်လိုကြမည်မဟုတ်ပါ။ (Bahl and Tumennasan 2002) အထူးသဖြင့် သဘာဝသယံဇာတများပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို ဗဟိုအစိုးရက တာဝန်ယူ ထားသည့် အခြေအနေမျိုးတွင်ဖြစ်သည်။ တန်းတူညီမျှရေးအမြင်ဖြင့်ကြည့်မည်ဆိုပါက သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို နိုင်ငံသားအားလုံးမျှတစွာခံစားနိုင်ရန်အတွက် ပိုင်ဆိုင်မှုများစီမံခွင့်ကို အစိုးရသို့အပ်နှင်းထားသင့်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ (Shah 1994) ပြည်နယ်အာဏာပိုင်များသို့ သယံဇာတ ဝင်ငွေစီမံခွင့်ပေးရခြင်း အဓိက အကြောင်းခံမှာ နိုင်ငံရေးအရဖြစ်သည်။ သဘာဝ သယံဇာတ ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး ပြည်နယ် သို့မဟုတ် ဒေသ၏ပိုင်ဆိုင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း သို့မဟုတ် အချို့သောကိစ္စများတွင် အခွန် ကောက်ခွင့် ပေးခြင်း သို့မဟုတ် အချို့သောဝင်ငွေလမ်းကြောင်းများကို အခွန်ကောက်ခွင့်ပေးခြင်း နှင့်ပတ်သက်ပြီး အခြေခံ ဥပဒေတွင် သတ်မှတ်ထားချက်များကို အကောင် အထည်ဖော်ခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။ (IMF 2005) သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှုတွင် ၎င်း၏ သက်ရောက်မှုကို သက်သေအထောက်အထားနှင့်တကွ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိသည့်တိုင်အောင် သယံဇာတ ဝင်ငွေများ ပိုင်ဆိုင်စီမံခွင့် နှင့်ပတ်သက်သည့် အငြင်း အခွန်များရှိလာသည့်အခါတွင် ပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများ (property rights) ကို ကျယ်ပြန့်စွာ အသုံးပြုကြသည်။ သယံဇာတများကိုပုံမှန်အခွန်အပြင်အခြားအခွန်ခေါင်းစဉ်များဖြင့်ကောက်ယူခြင်းသည်၊ သယံဇာတမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်များကို အစိုးရက ဝေစုအဖြစ်ရယူလို၍ဖြစ်သည်။ " ၎င်းတို့နယ်နိမိတ် အတွင်းရှိသည့် သဘာဝ သယံဇာတများကို ထုတ်ယူနိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများက အခိုင်အမာဆိုကြသည်။ သယံဇာတအမွေ (ဘိုးဘွားပိုင်အမွေ) ကို ငွေအရင်းအနှီးအဖြစ် ပြောင်းလဲ ရန်၊ မြေကြီးထဲမှ ရေနံကို ဘဏ်ထဲသို့ငွေသားအဖြစ်ပြောင်းလဲပို့ထားရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဆိုကြသည်။ (McLure 1994)

သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို မလွဲမရှောင်သာ၍ ခွဲဝေပေးရခြင်းများပြုလုပ်ရသည့်အခါတွင် ခွဲဝေမှုပုံစံနှင့် ပတ်သက် ပြီး အငြင်းပွားမှု များရှိလာသည်။ ပထမအနေဖြင့် သယံဇာတများပိုင်ဆိုင်မှုကို အမျိုးသား အဆင့်တွင် ထားခြင်းသည်ပို၍အကျိုးများနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ထုတ်လုပ်မှုဆိုင်ရာ အခွန်များ သို့မဟုတ် အခြား သယံဇာတ အမျိုးအစားများ၏ အခွန်တော်များ ထိန်းချုပ်ခွင့်ကို ပြည်နယ်သို့အပ်နှင်း ထားခြင်းမျိုးကိုလည်း ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ အသေးစားမိုင်း၊ တူးဖော်ခြင်းကဲ့သို့သော အရေးပါမှု လျော့နည်းသည့် ကိစ္စများသည် ပြည်နယ်များအတွက် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာအရင်းအမြစ်ကောင်းများ ဖြစ်သည်။ (Shah 1994).

ဒုတိယအနေဖြင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကို သယံဇာတဝင်ငွေများ မဖြစ်မနေခွဲဝေပေးရမည်ဆိုပါက ခွဲဝေ ပေးသည့် ပမာဏသည် လျောက်ပတ်စွာပြုစုကာ အစိုးရသို့လွှဲထားပေးသည့် တာဝန်နှင့် ကိုက်ညီမှု

သဘာဝသယံဇာတပိုင်ရှင်များ ခွဲဝေခံရမှုများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

ရှိရမည်။ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေပေးခြင်းသည် အစိုးရ၏ သယံဇာတစီမံခြင်း၊ ပြုပြင်ထုတ်လုပ်ခြင်း (အခြေခံအဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ် ပေးခြင်း အပါအဝင် အခြားကိစ္စများ)၊ နှင့် အရင်းအမြစ်များ ထိန်းသိမ်းခြင်း လုပ်ငန်းများနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်နွှယ်ရမည်။ ခွဲဝေပေးသည့် ပမာဏသည် လိုအပ်သည့် ပမာဏ နှင့် နီးစပ်နိုင်သမျှ နီးစပ်ရမည်။ မူဝါဒ ရည်မှန်းချက်များ ဆက်လက် အကောင် အထည်ဖော် နိုင်ရန် လိုအပ်သည့် အခွန်ကောက်ယူရေးကို ဝန်ဆောင်မှုများပေးရန်တာဝန်ရှိသော အစိုးရအဆင့်ဆင့် သို့လွှဲပေးရမည်။ ယင်းဝန်ဆောင်မှုများသည် ပြည်နယ် သားများကို တိုက်ရိုက်အကျိုးပြုသည့် ဝန်ဆောင်မှုများဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်အဆင့် အခွန် နှင့် အခွန်တော်များ ကောက်ယူခြင်း စနစ်များသည် စည်းကမ်းထိန်းကျောင်းရေးရည်ရွယ်ချက်၊ လုပ်ပိုင်ခွင့်များခွဲဝေ ပေးခြင်းအတွက် အထောက်အကူပြုဖြစ်စေရမည်။ လိုအပ်ပါက ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် ၎င်း၏ ငွေသုံးနိုင်စွမ်း (spending power) နှင့် စည်းမျဉ်းကြပ်မတ်နိုင်မှု (regulatory power) ကိုအသုံးပြုပြီး သယံဇာတအသုံးပြုခြင်း အတွက် အခြေခံစည်းမျဉ်းများကို သတ်မှတ်ပေးနိုင်သည်။ သယံဇာတ အခွန်စီမံခွင့်ပေးရာတွင် ဒေသ တခုခြင်းစီအလိုက် သီးခြားစဉ်းစားဆောင်ရွက်ရန်လိုသည်။ (Shah 1994) "အသုံးစရိတ် စီမံခွင့်ကို ညှိနှိုင်းချထားပေးရာတွင် ကျင့်သုံးသည့် အခြေခံမူများအရ ပြည်နယ်များသည် သယံဇာတ စီမံခြင်း နှင့် ပြည်သူ့ရေးရာဝန်ဆောင်မှုများကို တာဝန်ယူရမည်ဖြစ်သည်။ (ဒေသတွင်းမြေယာစီမံမှု နှင့် သဘာဝ ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ ပြဿနာများ)" (Shah 1994). " အချို့သော သယံဇာတ အခွန်များကို ဒေသတွင်း ဝန်ဆောင်မှုအတွက် ကုန်ကျစရိတ်ကို ကာမိစေရန် ရည်ရွယ်လျက်ကောက်ယူခြင်းဖြစ်သည်။ ပိုင်ဆိုင်မှု အခွန်များ၊ အခွန်တော်များနှင့် အခကြေးငွေများ၊ ထုတ်ကုန်များပေါ်တွင် နှစ်နာကြေး (severance taxes) တို့ကိုကောက်ခံလေ့ရှိသည်။ အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ဒေသန္တရအဆင့် အစိုးရများက ဆောင်ရွက်လေ့ ရှိသည်။ ထို့ပြင် ဒေသတွင်း သဘာဝ ဝန်းကျင် ပျက်ဆီးခြင်းကိုလျော့ချနိုင်ရန် ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့် အခွန်များစည်းကြပ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဩစတေးလျ၊ ကနေဒါ၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု တို့တွင် အလယ်အလတ်အဆင့်အစိုးရများ (intermediate level governments) သည် (အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုတွင် အချို့သော ဒေသသရ အစိုးရများ) သည် ဖော်ပြခဲ့ပါအခွန်များကို ကောက်ယူကြ သည်။"(Shah1994).

(၃) အာဏာခွဲဝေမှုပြုလုပ်ထားသော်လည်း သယံဇာတပေါ်မှီခိုနေသည့် စီးပွားရေး အခင်းအကျင်းတွင် လွှဲပြောင်းမှုများပြုလုပ်သည့်အခါ ညှိနှိုင်းလွှဲပြောင်းသည့်နည်းလမ်း (harmonization) နှင့် တန်းတူရေးပုံစံ (equalization) လွှဲပြောင်းမှုများကို ကျင့်သုံးရမည်။

ပထမအနေဖြင့် ပြည်နယ်သို့ သယံဇာတဝင်ငွေစီမံမှုအာဏာလွှဲပြောင်းပေးသည့် အတိုင်းအတာ ပေါ်မူတည်ပြီး အချို့သော ညှိနှိုင်းလွှဲပြောင်းမှုများသည် အကျိုးပြုနိုင်သည်။ ပြည်နယ်များ၏ ဘဏ္ဍာရေး သတ်မှတ်ချက် အကန့်အသတ်များရှိသည့် ပြည်ထောင်စုများတွင်၊ ညှိနှိုင်းရန်မလိုလောက်အောင် အရေးမကြီးသည့် အခွန်များကို ပြည်နယ်အစိုးရများ ကောက်ယူရန် ခွင့်ပြုပေးနိုင်သည်။ (Shah 1994). ဒုတိယအနေဖြင့် သယံဇာတ ဆိုင်ရာအခွန်များအားလုံးကို ပြည်နယ်များကို ကောက်ခံစေမည်ဆိုပါက ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် တန်းတူရေးအတွက်ရည်ရွယ်သည့်လွှဲပြောင်းမှုများကို စနစ်တရားဆွဲ၍ အကောင် အထည်ဖော်ရမည်။ (Shah 1994) ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာစွမ်းဆောင်နိုင်မှု (fiscal capacity) ပေါ်မူတည်၍ တန်းတူရေးပေးသွင်းမှုများ (equalization payments) ပြုလုပ်သည်ဆိုပါက ပြည်နယ် ဝင်ငွေကို ပုံမှန် တည်ငြိမ်အောင်ထိန်းသိမ်းပေးသည့် (stabilization effect) အကျိုးသွားများရှိသည်။ ပြည်နယ်၏ ဘဏ္ဍာငွေ ရှာဖွေနိုင်စွမ်း အတက်အကျပေါ်မူတည်ပြီး ပေးသွင်းသည့် ပမာဏ ကို အပြောင်းအလဲပြုလုပ် သွားမည်ဖြစ်သည်။ သယံဇာတ အရင်းအမြစ်အားလုံးမှ ပေးသွင်းမှုများ ကောက်ယူ

နိုင်သည့်အခြေအနေ၊ တန်းတူရေး စံနှုန်းကို တနိုင်ငံလုံးအတိုင်းအတာ နှင့် ကျင့်သုံးနိုင်သည့်အခြေအနေ၊ ပြည်နယ်တွင်းစီးပွားရေး အတက်အကျကြာချိန် ပမာဏ တိုတောင်းသည့်အခါတွင် ပြည်နယ် - ဒေသတွင်း တည်ငြိမ်မှုအကောင်းဆုံးအခြေအနေ ကိုဖြစ်ပေါ်စေ သည်။ ထောက်ပံ့ငွေလိုအပ်ချက် တွက်ချက်ရသည့် အချိန်ကာလ တိုတောင်းသည့်အခါတွင် လည်း တည်ငြိမ်မှု အမြင့်ဆုံးအခြေအနေကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ မတည်ငြိမ်မှုများရင်ဆိုင်နေရသည့် အခြေအနေမျိုးနှင့် ပြည်နယ် ဘတ်ဂျက်ရေးဆွဲရသည့် အခါပေါ်ပေါက်တတ်လေ့ရှိသည့် အခက်အခဲများကိုလျော့ကျ သွားစေရန် ပျမ်းမျှရေး ပုံသေနည်း သတ်မှတ်ချက် (averaging formula) ကိုလည်း အသုံးပြုသင့်သည်။ (Shah 1994).

သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း - လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များ

Resource Revenue Sharing: Practices

နိုင်ငံတစ်ခုနှင့်တစ်ခုကြား သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေပုံမှာ အကြီးအကျယ်ကွဲပြားသည်။ လက်တွေ့ဆောင်ရွက် နေသည့် ပုံစံများကို အောက်ပါအတိုင်း ခွဲခြားထားပါသည်။

- က) အခွန်ကောက်ယူခွင့်အာဏာကို ဗဟိုမှချုပ်ကိုင်ထားခြင်း၊ ပူးတွဲချုပ်ကိုင်ထားခြင်း၊ အာဏာခွဲဝေ ထားပေးခြင်း
- ခ) အခွန်ဝင်ငွေခွဲဝေယူရာတွင်လည်း ဗဟိုဦးစီးစနစ်၊ ဝင်ငွေခွဲဝေပေးသည့်စနစ် (revenue-shared)၊ အခွန်ပူးတွဲ ကောက်ယူခြင်း (base-shared) နှင့် အာဏာခွဲဝေထားပေးခြင်း ဟူ၍ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် တွဲစပ်အသုံးပြုနိုင်သည့် ပုံစံ ၁၂ မျိုးရှိပါသည်။ ခွဲဝေမှုဆောင်ရွက်သည့် ပုံစံကို အမျိုး အစား ၅ မျိုးခွဲခြား နိုင်ပါသည်။ ဗဟိုမှ အလုံးစုံချုပ်ကိုင်သည့်စနစ်မှ အာဏာခွဲဝေထားသည့် စနစ်ထိ အစဉ်အလိုက်ကို အောက်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။
  - ၁) သယံဇာတ အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ဗဟို/ပြည်ထောင်စု အစိုးရများက ထိန်းချုပ်ထားသည့် ဗဟို ဦးစီးစနစ်၊ ရရှိသမျှ သယံဇာတဝင်ငွေများအားလုံးကို ဗဟို/ပြည်ထောင်စု အစိုးရများက ဗဟိုဦးစီး စနစ်ဖြင့် ချုပ်ကိုင် ထားသည်။
  - ၂) သယံဇာတ အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ဗဟို/ပြည်ထောင်စု အစိုးရများက ထိန်းချုပ်ထားသည့် ဗဟိုဦးစီး စနစ်ဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေသည့် စနစ်၊ သို့သော်လည်း သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို ခွဲဝေမှုပြု လုပ်သည်။
  - ၃) သယံဇာတ အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ဗဟို/ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ်/ဒေသ အစိုးရတို့ ပူးပေါင်းပြီး ကောက်ခံသည့် ပူးတွဲသယံဇာတခွဲဝေမှု စနစ်၊ သယံဇာတမှ ရသည့်ဝင်ငွေများကို အစိုးရ အဆင့်ဆင့်သို့ အချိုးအစားများအလိုက် ခွဲဝေပေးသည်။
  - ၄) သယံဇာတ အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ဗဟို/ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ်/ဒေသ အစိုးရတို့ ပူးပေါင်းပြီး ကောက်ခံသည့် ပူးတွဲအခွန်ကောက်ယူသည့်စနစ်၊ အစိုးရအဆင့်ဆင့်သည် အခွန်ကို ပူးတွဲ ကောက်ယူကြသည်။
  - ၅) အာဏာခွဲဝေပေးခြင်းစနစ်တွင် သယံဇာတ အခွန်အခ ဝင်ငွေများကို ပြည်နယ်/ဒေသအဆင့် အစိုးရများက ထိန်းချုပ်ထားသည်။

သယံဇာတဝင်ငွေ ခွဲဝေခြင်း - နိုင်ငံအလိုက် ဥပမာများ

(၁). ဗဟိုဦးစီးစနစ် (Centralized arrangement)

က) အဇာဘိုင်ဂျန် (Azerbaijan)

သယံဇာတ ထုတ်ယူမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် အဇာဘိုင်ဂျန်စီးပွားရေး၏ အဓိက အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်။ အဇာဘိုင်ဂျန်တွင် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ သိုက်ကြီးများရှိသည်။ စွမ်းအင်ကဏ္ဍ (အတိအကျဆိုရလျှင် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ကဏ္ဍခွဲ) သည် ပြည်ပပို့ကုန်နှင့် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုအတွက် အလားအလာ အကောင်းဆုံးကဏ္ဍဖြစ်သည်။ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ကဏ္ဍသည် ၂၀၀၀ နှင့် ၂၀၀၁ ခုနှစ်တွင် စုစုပေါင်း ပြည်တွင်း ထုတ်ကုန်၏ ၃၀.၅ နှင့် ၃၂ ရာခိုင်နှုန်း ကိုရှာဖွေပေးခဲ့သည်။ (IMF country report, 2003). ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ကဲ့သို့သော သဘာဝ သယံဇာတများ၏ တဦးတည်း၊ အလုံးစုံသော ဥစ္စာရှင်မှာ အဇာဘိုင်ဂျန် အစိုးရဖြစ်သည်ဟု အဇာဘိုင်ဂျန် နှင့် ကစွပီယန်ပင်လယ် ပိုင်နက်အတွင်းရှိ မြေအောက် သယံဇာတများ တူးဖော်ရေး၊ အသုံးချခြင်း၊ ကာကွယ်ခြင်း၊ ကြီးကြပ်ခြင်းလုပ်ငန်းများအတွက် ရေးဆွဲထားသည့် မြေအောက် သယံဇာတ ဥပဒေ (subsoil law) တွင်ဖော်ပြ ထားသည်။ မြေအောက် သယံဇာတဥပဒေကို စွမ်းအင်ဥပဒေနှင့်တွဲ၍ အဇာဘိုင်ဂျန်၏ သဘာဝ သယံဇာတ သုံးစွဲမှုအတွက် ပင်မဥပဒေအဖြစ် ကိုးကားအသုံးချသည်။ စွမ်းအင် အရင်းအမြစ်များ အသုံး ချမှု နှင့်ဆိုင်သည့် အခြေခံ မူဘောင်များကို စွမ်းအင် ဥပဒေတွင်ဖော်ပြထားသည်။

လက်တွေ့တွင် ဆိုဗီယက်ခေတ်မှ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ လုပ်ကွက်များကို နိုင်ငံပိုင် ရေနံလုပ်ငန်းက စီမံသည်။ အဇာဘိုင်ဂျန် နိုင်ငံပိုင်ရေနံကုမ္ပဏီ State Oil Company of Azerbaijan Republic (SOCAR) နှင့် ၎င်း၏လုပ်ငန်းခွဲများသည် အဇာဘိုင်ဂျန်ရှိ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်လုပ်ရေးကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ကြသည်။ နိုင်ငံရှိ သန့်စင်စက်ရုံ ၂ ရုံ၊ ရေနံပိုက်လိုင်းစနစ်စီမံခြင်း၊ နိုင်ငံပိုင် ရေနံ နှင့် ဓာတ်ငွေ့များ တင်ပို့ခြင်း၊ တင်သွင်းခြင်းကို စီမံဆောင်ရွက်သည်။ အစိုးရဝန်ကြီးဌာနများက နိုင်ငံခြား ကုမ္ပဏီများနှင့် စမ်းသပ်ရှာဖွေခြင်း၊ ထုတ်လုပ်ခြင်းဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များကို စီမံပြီး SOCAR သည် အဇာဘိုင်ဂျန်ရှိ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ စီမံကိန်းအသစ်များတူးဖော်သည့် နိုင်ငံတကာ လုပ်ငန်းကြီး များတွင် အစုစပ်အဖြစ် ပါဝင်သည်။ လုပ်ကွက်အသစ်များကို နိုင်ငံတကာ မိတ်ဖက်လုပ်ငန်းစုများ ဦးဆောင်မှုဖြင့် (PSA များ) တူးဖော်စီမံသည်။ ရရှိလာသည့် ဝင်ငွေများကို ကြိုတင်သဘောတူ သတ်မှတ်ထားသည့် ထုတ်ကုန်ခွဲဝေမှု စာချုပ်များ (production sharing agreements) နှင့်အညီ ခွဲဝေယူသည်။ အဇာဘိုင်ဂျန်တွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသူအားလုံးကို ကုန်းတွင်းလုပ်ကွက်များ ပြင်ဆင် ထုတ်လုပ်ခြင်း အတွက် ထုတ်ကုန်ခွဲဝေမှု စာချုပ်များ (Production Sharing Contracts (PSCs) အကျိုးတူ ဖက်စပ်လုပ်ငန်းများဖြင့်လုပ်ကိုင်ခွင့်ပြု ထားသည်။ အကျိုးတူလုပ်ငန်းတွင် နိုင်ငံခြား ကုမ္ပဏီ အနေဖြင့် အမြင့်ဆုံး ၄၉ ရာခိုင်နှုန်းပိုင်ဆိုင်နိုင်ပြီး၊ အခွန် ၈ မျိုးပေးသွင်းရသည်။ PSC စနစ်တွင် ရင်းနှီး မြှုပ်နှံသူသည် SOCAR ထက် ရှယ်ယာပမာဏပိုမိုပိုင်ဆိုင်နိုင်ပြီး ရရှိလာသည့် အမြတ်ပေါ်တွင်သာ (profit tax) အခွန်ကောက်ယူသည်။ အမြတ်ခွဲဝေသည့် သဘောတူညီချက်စာချုပ် (Revenue Sharing Agreement (RSA) ကိုလည်း PSC ကဲ့သို့ပင် နိုင်ငံခြား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို ဆွဲဆောင်ရန်အတွက် SOCAR က ဖန်တီးခဲ့သည်။ မိတ်ဖက်အဖွဲ့များရပ်တည်နိုင်ရေး၊ Azeri လုပ်ငန်းနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်နိုင်ရန်အတွက် အထူးဥပဒေ နှင့် ဘဏ္ဍာရေး သတ်မှတ်ချက်များ ဖန်တီးပေးရန် ရည်ရွယ်လျက် ဖန်တီးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ Azeri အစိုးရမှ အကောင်အထည် ဖော်ပြီး၊ နိုင်ငံဥပဒေတွင် အကျိုးတူဖက်စပ် လုပ်ငန်း၏ ပုံစံကွဲအနေဖြင့် ထည့်သွင်းထားသည်။ PSC ပုံစံကိုအခြေခံထားခြင်းဖြစ်ပြီး မဟာမိတ် (an alliance) အဖွဲ့တခုကို နိုင်ငံခြား ဆပ်ကန်ထရိုက်တာကဲ့သို့ ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခြင်းကို ခွင့်ပြုသည့် အခြေခံစည်းမျဉ်းများပါဝင်သည်။

၎င်းသည်အကျိုးတူဖက်စပ်လုပ်ငန်းတို့ပေါ်တွင်တစ်ခုတည်းကောက်ခံသည့်အခွန်များကိုဖယ်ရှားပေးသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲလွယ်၊ တောင့်တင်းအားကောင်းသည့် ဖော်ပြပါ မဟာမိတ်ဖွဲ့စည်းပုံသည် အဏာဘိုင်ဂျန် အာဏာပိုင်များ နှင့် နိုင်ငံတကာ လုပ်ငန်း အသိုင်းအဝိုင်းကြား ရင်းနှီးနေပြီးဖြစ်သည့် ပုံစံဖြစ်သည်။

၁၉၉၈ - ၉၉ တွင် ရေနံနှင့်ဆက်စပ်ဝင်ငွေများသည် ဘတ်ဂျက်၏ ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းနီးပါးရှိသည်။ စုစုပေါင်း သွယ်ဝိုက်ခွန်၏ ၅၇ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ရှိသည်။ နိုင်ငံပိုင် ရေနံကုမ္ပဏီ နှင့် ရေနံ၊ ဓာတ်ငွေ့ လုပ်ကွက် အသစ်များမှ ဝင်ငွေခွန် ၂ ခုလုံးသည် နိုင်ငံတော် ဘတ်ဂျက်သို့ရောက်သွားသည်။ ရေနံ နှင့် ဓာတ်ငွေ့ လုပ်ကွက်သစ်မှ နိုင်ငံတော်ဝေစုသည် နိုင်ငံရေနံရန်ပုံငွေသို့ ရောက်သည်။ နိုင်ငံရေနံရန်ပုံငွေ (State Oil Fund of Azerbaijan) ကို ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် သမ္မတအမိန့်ဖြင့်ထူထောင်ခဲ့သည်။ သမ္မတ ထံသို့ တာဝန်ခံသည့်၊ တာဝန်ရှိသည့် ဘတ်ဂျက်ပြင်ပ လုပ်ငန်းဌာန (extra-budgetary institution) တခုအဖြစ် စုဖွဲ့ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ရေနံ ရန်ပုံငွေ၏ အဓိက ရည်ရွယ်ချက်မှာ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ရှာဖွေစမ်းသပ်၊ ထုတ်လုပ်ခြင်း လုပ်ဆောင်ချက်များမှ ရရှိလာသည့် နိုင်ငံခြားငွေ နှင့် အခြားပိုင်ဆိုင်မှု များကို လက်ခံရရှိရန်၊ ထိရောက်စွာ စီမံနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ ရန်ပုံငွေမှ တိုးပွားလာသည် များကို စီမံရန် လည်းဖြစ်သည်။ ဖော်ပြပါအရင်းအမြစ် များမှနေ၍ ရန်ပုံငွေ၏ ရပိုင်ခွင့်များ (assets) များ ရရှိသည်။ PSA များတွင် ပါဝင်သည့် အစိုးရ၏ အမြတ်ဝေစု၊ နိုင်ငံခြားကုမ္ပဏီများ နှင့် ချုပ်ဆိုထား သည့်စာချုပ် များမှ ဌာနရမ်းခများ၊ ၂၀၀၀ နှစ်နောက်ပိုင်းမှ စတင်ကာ ရရှိသည့် အပိုဆုကြေး၊ မြေဌာနရမ်း ခ၊ ရေနံရန်ပုံငွေ ရပိုင်ခွင့်များမှ တိုးပွားလာသည့် ဝင်ငွေ တို့ဖြစ်သည်။

ရေနံရန်ပုံငွေ လုပ်ဆောင်ချက် အားလုံးကို အကြွင်းမဲ့အာဏာပေးနိုင်သူသည် သမ္မတဖြစ်သည်။ ရန်ပုံငွေကို ဖျက်သိမ်းရန်၊ ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ ရန်ပုံငွေစည်းကမ်းများကို အတည်ပြု ပေးနိုင်သည်။ စီမံမှုဖွဲ့စည်းပုံကို ရေးဆွဲနိုင်သည်။ ရေနံရန်ပုံငွေအသုံးပြုခြင်းကို အများ ပြည်သူများက စိစစ်နိုင်ရန် တနစ်လုံးစာဘတ်ဂျက်လုပ်ငန်းစဉ်စုစုပေါင်း၏အစိတ်အပိုင်းအနေဖြင့် တနှစ်စာ ဘတ်ဂျက်ကို မူကြမ်းရေးဆွဲပြီး လွှတ်တော်သို့တင်ပြသည်။ နိုင်ငံတော်ဘတ်ဂျက်နှင့် ပေါင်းစပ် ညှိနှိုင်းနိုင်ရန်အတွက် ရေနံရန်ပုံငွေ၏ အမှုဆောင်ဒါရိုက်တာ၊ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးတို့က ပူးတွဲဥက္ကဋ္ဌတာဝန်ယူထားသည့် ပူးတွဲဘတ်ဂျက်ညှိနှိုင်းရေး ကော်မတီမှတစ်ဆင့် ရန်ပုံငွေနှင့် ဝန်ကြီးဌာနကြား လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် နားလည်မှုစာချုပ်လွှာပေါ် အခြေခံပြီး ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန နှင့် အနီးကပ် ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်သည်။ ရေနံရန်ပုံငွေအသုံးပြုခြင်းကို နိုင်ငံတော်ဘဏ္ဍာတိုက်စနစ် အတိုင်း ဆောင်ရွက်သည်။ ငွေအသုံးပြုရာတွင်လည်း အခြား ဘတ်ဂျက်အသုံး စရိတ်များ အတွက် သတ်မှတ် ထားသည့် ဝယ်ယူရေးဥပဒေ (State Procurement Law (SPL) နှင့် ယင်းဥပဒေပါ အချက်များ အတိုင်းဆောင်ရွက်သည်။

ခ) နော်ဝေ (Norway)

နော်ဝေသည် ခေတ်မှီသော၊ သဘာဝ သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ရေနံ နှင့် ဓာတ်ငွေ့ ကဏ္ဍသည် နော်ဝေစီးပွားရေးတွင် အဓိကနေရာမှပါဝင်နေသည်။ ၂၀၀၂ ခုနှစ် စုစုပေါင်း ဂျီဒီပီ၏ ၁၇ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ရှိသည်။ နော်ဝေဗဟိုအစိုးရသည် သဘာဝ သယံဇာတများကို ထိန်းချုပ်ထားသည်။ ရေနံ သယံဇာတများ ထိန်းချုပ်ရာတွင် နည်းအမျိုးမျိုးကိုပေါင်းစပ် အသုံးပြုသည်။ နော်ဝေနိုင်ငံတွင်းမှ လုပ်ကွက် များရှိအဓိကတူးဖော်သူများတွင် နိုင်ငံတော်၏ရှယ်ယာများထည့်သွင်း ထားခြင်း၊ နော်ဝေနိုင်ငံ ကမ်းလွန် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ပိုက်လိုင်း များစီမံသည့် နိုင်ငံတော်က အပြည့်အဝ ပိုင်ဆိုင် ထားသည့် Petoro ၊ အစိုးရကိုယ်စားပြုလုပ်သည့် နိုင်ငံတိုက်ရိုက်အကျိုးပြုဘဏ္ဍာရေးရင်းနှီးမှု (State" Direct Financial Interest (SDFI) တို့ဖြင့် ထိန်းချုပ်မှုများပြုလုပ်သည်။ အစိုးရသည် လုပ်ကွက် စမ်းသပ်ရှာဖွေခြင်း နှင့် ထုတ်လုပ်ခြင်း လိုင်စင်ကို ချုပ်ကိုင်ထားသည်။

ရေနံ နှင့် ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်လုပ်ခြင်းမှ အကျိုးအမြတ်များ ရယူနိုင်ရန် နော်ဝေသည် ထူးခြားသည့် စနစ် တခုကို ကျင့်သုံးသည်။ ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့ ဝင်ငွေအများစုကို အခွန်တော်များမှ အများစုကောက်ယူ သည့် ကနဦး၊ အလာစကာ နှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည်။ နော်ဝေသည် လိုင်စင်များကို လေလံစနစ် ဖြင့် ချထားပေးခြင်းမရှိပါ။ နိုင်ငံတွင်း အချိန်အတိုင်းအတာတခုထိ ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့များရှာဖွေ၊ တူးဖော်၊ ထုတ်လုပ်၊ ရောင်းချခွင့်ပြုသည့် လိုင်စင်များကို ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ကုမ္ပဏီများသို့ ချထားပေး သည်။ လေ လံပွဲတွင်ဈေးအမြင့်ပေးလိုသည့် ကုမ္ပဏီများကိုသာ တူးဖော်ရေးနှင့်ဆိုင်သည့် ဆုံးရှုံးမှုများ ခံစားစေ မည့်အစား ကုမ္ပဏီများလုပ်ကွက်များသို့ ဆုံးရှုံးနိုင်ချေများ ဖြန့်ချိပေးလိုသဖြင့် ထိုသို့ချပေးခြင်းဖြစ် သည်။ အခွန်စနစ်၊ အခွန်တော်များမှ တိုက်ရိုက်ရရှိမှု၊ မြေဌာရမ်းခ နှင့် ကာဗွန်ဒိုင်အောက်ဆိုက် အခွန် အပြင်အခြား အခွန်များမှ ဝင်ငွေများရရှိသည်။ နော်ဝေအစိုးရသည် အမြတ်အစွန်းမှ အထူးအခွန် ကောက်ခံခြင်းဖြင့် ဝင်ငွေအများအပြားရရှိသည်။ စီးပွားရေး အမြတ်မှ ဝေစုအများအပြားကို အထူးအခွန်မှတစ်ဆင့် ရရှိခံစား ရသည်။ ဖန်လုံအိမ်ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်လွှတ်မှုကို လျော့ချရန် ရေရှည် စီမံကိန်း၏ အစိတ်အပိုင်းအနေဖြင့် ကာဗွန်ဒိုင်အောက်ဆိုက် အခွန်ကိုကောက်ခံသည်။ နိုင်ငံတော် အနေဖြင့် အကျိုးအမြတ်များ ရယူနိုင်ရန်အတွက် ကာဗွန်ဒိုင်အောက်ဆိုက် အခွန်သည် အရေးပါသည့် နေရာမှ ပါဝင်သည်။

ပူးတွဲဘဏ္ဍာရေးစီမံမှုစနစ် (integrated fiscal management system) ၏ အစိတ်အပိုင်းတခု အနေဖြင့် သယံဇာတဝင်ငွေများကိုပွင့်လင်းစွာစီမံခြင်းကိုဖြစ်ပေါ်စေသည့် အဓိကအချက်ဟုဆိုရမည့်အကြောင်းရင်းခံ အချို့ ရှိသည်။ ခိုင်မာသည့် လုပ်ငန်းဌာန ဆိုင်ရာ မူဘောင်တရားများရှိခြင်း၊ ဘဏ္ဍာရေး မူဝါဒ နှင့် ဗဟိုဘဏ်လုပ်ငန်းများကို ပွင့်လင်းစွာဆောင်ရွက်လာသည့် ခိုင်မာသည့် သမိုင်းရှိခြင်း၊ ဝင်ငွေရရှိနိုင်သည့် နေရာအမျိုးမျိုးရှိခြင်း(ရေနံဝင်ငွေသည်စုစုပေါင်းဝင်ငွေ၏၁၅ရာခိုင်နှုန်းအောက်သာအမြဲတမ်းနီးပါးရှိနေခြင်း) တို့ကြောင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသည့် စီမံမှုများကို ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ အစိုးရရေနံရန်ပုံငွေအတွက် ပြည့်စုံစွာပြုစု ထားသည့် မဟာဗျူဟာ၊ ပွင့်လင်းမြင်သာ သည့် ရပိုင်ခွင့်စီမံမှု မဟာဗျူဟာများရှိသည်။ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန သည် ရေနံရန်ပုံငွေ၏ ရပိုင်ခွင့် စီမံမှု ကိစ္စအဝဝကို တာဝန်ယူထားသည်။ သို့သော်လည်း လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာ ရပိုင်ခွင့် စီမံမှု (operational asset management) ကို စီမံမှု သဘော တူညီချက်အရ ဗဟိုဘဏ် (Norges Bank) က စီမံသည်။ ဗဟိုဘဏ်အတွက် ရနိုင်သမျှအမြင့်ဆုံး အမြတ်အစွန်းရနိုင်ရန်အတွက်ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာနသည်လုပ်ငန်းစံနှုန်းများဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ခြင်းဖြင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာကို ချမှတ်သည်။ အမှန်တကယ်ရရှိလာသည့် အကျိုးအမြတ်များသည် စံနှုန်းသတ်မှတ်ထားသည့် အတိုင်းအတာ အတွင်း ရှိနေစေရန် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာနသည် ဆုံးရှုံးမှု ပေါ်ပေါက်နိုင်ချေကိုလည်း ထိန်းချုပ်သည်။

နော်ဝေ၏ ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒသည် ရေနံရန်ပုံငွေလုပ်ငန်းများလည်ပတ်မှုကို အပြန်အလှန် သဘော ထက် တဖက်သတ် မောင်းနှင်သည်။ ရေနံအခွန် နှင့် ဘဏ္ဍာရေးရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုမှ ရရှိသည့် အမြတ်အစွန်းအားလုံးကို ရေနံရန်ပုံငွေတွင် တစုတစည်းတည်းထားသည်။ ရေနံနှင့်မဆိုင်သည့် လိုငွေ ထောက်ပံ့ရန်လိုအပ်သည့် အတိုင်းအတာပေါ်မူတည်ပြီး ရေနံရန်ပုံငွေကိုလွှဲပြောင်းပေးသည်။ ရေနံနှင့် မဆိုင်သည့် လိုငွေပမာဏကို တနှစ်စာ၊ ကာလလတ်၊ ကာလရှည် ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒများက ဆုံးဖြတ် သည်။

(၂) ဗဟိုဦးစီးသည့် ခွဲဝေမှု (Centralized sharing arrangement)

က) အင်ဒိုနီးရှား (Indonesia)

အင်ဒိုနီးရှားသည် သဘာဝ သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ အင်ဒိုနီးရှားစီးပွားရေးတွင် ရေနံ၊

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဈေးနှုန်းပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

ဓာတ်ငွေ နှင့် တွင်းထွက်ကဏ္ဍသည် အလွန်အရေးပါသည်။ သဘာဝ သယံဇာတများသည် ၁၉ ၉ ၂ ခုနှစ်တွင် ကျီဒီပီ၏ ၂၇ ရာခိုင်နှုန်း၊ ၂၀၀၅ တွင် ၂၅ ရာခိုင်နှုန်း ရှာဖွေပေးခဲ့သည်။ အခြေခံဥပဒေအရ သဘာဝ သယံဇာတများကို နိုင်ငံတော်ကပိုင်ဆိုင်သည်။ အင်ဒိုနီးရှားသည် တပြည်ထောင်စနစ်ကို ကျင့်သုံးသည့်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ အစိုးရဝင်ငွေ အများအပြားကို သဘာဝ သယံဇာတမှ ရရှိသည်။ ၂၀၀၅ ခုနှစ်တွင် အစိုးရဝင်ငွေ ၂၂ ရာခိုင်နှုန်းသည် အခွန်မဟုတ်သည့် သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေဖြစ်သည်။ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ ကဏ္ဍပြင်ပမှ ဝင်ငွေခွန်ပြီးနောက် ဒုတိယအရေးအကြီးဆုံးသော ဝင်ငွေအရင်း အမြစ် ဖြစ်သည်။

အင်ဒိုနီးရှားသည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာအာဏာခွဲဝေမှုကို လတ်တလောနှစ်များတွင် အကြီးအကျယ် ပြုလုပ် ခဲ့သည်။ အတိအကျဆိုရလျှင် အာဏာခွဲဝေမှုအရ ပြည်နယ်များသို့

- က) အမျိုးသားအဆင့် အစိုးရက IRA ရန်ပုံငွေများကို ပြည်နယ်များသို့ ခွဲဝေပေးသည်။ အတိအကျ ဆိုရလျှင် ဆင်းရဲသည့် သယံဇာတ မထွက်သည့် ပြည်နယ်များသို့ ခွဲဝေပေးသည်။
- ခ) သယံဇာတ အကျိုးအမြတ်များ ခွဲဝေခြင်းပြုလုပ်သည်။ အတိအကျဆိုရလျှင် သယံဇာတ ကြွယ်ဝ သည့် ပြည်နယ်များနှင့်ခွဲဝေသည်။ (Eckardt and Shah 2006).

ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်ခွဲဝေပေးမှုကြောင့် ကာကွယ်ရေး၊ နိုင်ငံခြားရေး၊ ဘဏ္ဍာရေး၊ ငွေကြေး ဆိုင်ရာ၊ ဘာသာရေး နှင့် မဟာဗျူဟာကျသည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည့် ကိစ္စများမှအပ အခြားကိစ္စများ စီမံနိုင်သည့် အာဏာများကို ပြည်နယ်များသို့ ခွဲဝေပေးခဲ့သည်။ (အရှေ့တီမော့ကီစွမှာ သီးသန့်ဖြစ် သည်) ပြန်လည်ပြင်ဆင်ထားသည့် ၃၃/၂၀၀၄ ဥပဒေတွင် ပြည်နယ်များသို့ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ ဝေစု အနည်းငယ်မြင့်တက်ပေးသည့် ခွဲဝေမှုပုံစံအသစ်ပါဝင်လာခဲ့သည်။ ၂၀၀၉ ခုနှစ်မှစပြီး ရေနံမှ ရရှိငွေ ၈၄.၅ ရာခိုင်နှုန်း နှင့် ဓာတ်ငွေ မှ ရရှိသည့်ဝင်ငွေ ၆၉ .၅ ရာခိုင်နှုန်းကို ဗဟိုဘဏ်ဂျာနယ်မှ ရယူခဲ့ပြီး၊ ကျန်ရှိသည်များကိုပြည်နယ်အစိုးရများသို့ခွဲဝေပေးသည်။ အခြေခံပညာရေးအသုံးစရိတ်တွင်သုံးစွဲရန်အတွက် ပြည်နယ်အစိုးရများ သည် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ ဝင်ငွေမှ ၀.၅ ရာခိုင်နှုန်းအပိုကိုရရှိကြ သည်။ ၃၃/၂၀၀၄ ဥပဒေအရ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေမှုကို ဇယား ၁ တွင်ဖော်ပြထား သည်။

၃၃/၂၀၀၄ ဥပဒေအရ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေမှု (ဇယား ၁)

ဝင်ငွေ အရင်းအမြစ် (Revenue Source)	ဗဟိုအစိုးရ	ပြည်နယ် အစိုးရ (Originating Provincial Gov- ernment)	ဒေသန္တရ အစိုးရ (Originating Local Gov- ernment)	ပြည်နယ်ရှိ ဒေသန္တရ အစိုးရ အားလုံး (All Local Gov- ernments in originating Province)	ဒေသန္တရ အစိုးရ အား လုံး (တန်းတူ ဝေစု) (All Local Gov- ernments (Equal Share)
သတ္တုလုပ်ကွက် ငှားရမ်းခ (Mining Land Rent)	20%	16%	64%	-	-

သတ္တုတွင်း အခွန် (Mining Royalty)	20%	16%	32%	32%	-
သစ်တောလိုင်စင် (Forestry License)	20%	16%	64%	-	-
သစ်တောအခွန် (Forestry Royalty)	20%	16%	32%	32%	
ငါးလုပ်ငန်းအခွန် (Fishery Royalty)	20%	-	-	-	80%
မြေအောက်မှ တူးဖော်ခြင်း (Geo- thermal Mining)	20%	16%	32%	32%	-
ရေနံ (Oil)					-
နှုန်းထား(Base rate)	84.5%	3%	6%	6%	-
အခြေအနေလိုက် ချထားပေးသည့် နှုန်း Conditional rate (ပညာရေး)	-	0.1%	0.2%	0.2%	-
သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့ (Natural Gas)					
နှုန်းထား (Base rate)	69.5	6%	12%	12%	-
အခြေအနေလိုက် ချထားပေးသည့် နှုန်း Conditional rate (ပညာရေး)	-	0.1%	0.2%	0.2%	-

ကိုးကား - Eckardt and Shah (2006)

ခ) နိုင်ငံရေးရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု

နိုင်ငံရေးရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ဖက်ဒရယ် ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံသည် သဘာဝ သယံဇာတများပိုင်ဆိုင်သည့် နိုင်ငံတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ရေနံသည် ဝင်ငွေရရှိသည့် အဓိကအရင်းအမြစ်ဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံအနှံ့တွင် အချိုးမညီတည်ရှိ နေသည်။ ၂၀၀၀ ခုနှစ်တွင် အစိုးရ ဝင်ငွေစုစုပေါင်း၏ ၈၂ ရာခိုင်နှုန်း သို့မဟုတ် ဂျီဒီပီ ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် ရေနံမှ ရရှိသည်။ ပြည်နယ် ၃၆ ခုအနက်မှ ကုန်းတွင်း၊ ကမ်းလွန် ရေနံထုတ်လုပ်ရေး ရှိသည့် ပြည်နယ်အနည်းငယ်မှ ရရှိခြင်းဖြစ်သည်။

ရေနံဝင်ငွေများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၊ ပြည်နယ် နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများကြားခွဲဝေယူသည်။ ၁၉ ၉ ၉ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေအရ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အရင်းအမြစ်များကို တနေရာတွင် စုစည်းထားပြီး (ပြည်ထောင်စု စာရင်း) ၎င်းမှတစ်ဆင့် ပြည်ထောင်စု၊ ပြည်နယ်၊ နှင့် ပြည်နယ် တခုချင်းစီမှ ဒေသန္တရ ကောင်စီများသို့ငွေကြေး များခွဲဝေပေးသည်။ ပြည်နယ်၏ ငွေကြေးလိုအပ်ချက်ကို ဖြည့်ဆည်း ပေးရန် ပြည်ထောင်စု ထောက်ပံ့ငွေကို အမျိုးသားညီလာခံ (National Assembly) မှသတ်မှတ် သည်။ ဒေသန္တရ အစိုးရများအတွက်ဝေစုများကို ပြည်နယ်များကိုကြားခံလျက် ပြည်ထောင်စုစာရင်းမှ ချပေးသည်။ ပြည်နယ်နှင့်ဒေသန္တရပူးတွဲ စာရင်းသို့လွှဲပေး သည်။ အခြေခံအားဖြင့် ဖက်ဒရယ်အစိုးရ (ပြည်ထောင်စု အစိုးရ) သည် ရေနံမှရသည့်ဝင်ငွေများကို ထိန်း ချုပ်သည်။ အခွန် ကောက်ယူသည်။ သို့သော်လည်း ရေနံဝင်ငွေမှ အသားတင်အမြတ် အနည်းဆုံး ၁၃ ရာခိုင်နှုန်း ကို ရေနံထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်သို့ ခွဲဝေပေးရသည်။ ထို့ပြင် အသားတင်အမြတ်၏ တဝက်ခန့် (ပထမအကြိမ် ခွဲဝေပြီးသည့် အကျန်) ကို လွှတ်တော်မှရှုနှစ်တခါဆုံးဖြတ်အတည်ပြုသည့်အချိုးအစားအတိုင်းပြည်နယ်နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများကို ပြန်လည်ခွဲဝေပေးရသည်။ ရေနံထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်များသို့ ၁၃ ရာခိုင်နှုန်းခွဲဝေပြီး နောက်တွင် ဘတ်ဂျက်ထက်ပိုသည့် အသားတင်အမြတ်များကိုလည်း အလားတူ ထပ်မံခွဲဝေပေးသည်။

လက်ရှိနိုင်ငံရုံးရီးယားစနစ်တွင် ပြည်ထောင်စုမှ ကောက်ခံသည်များကိုသာ ဝင်ငွေခွဲဝေရေးတွင် ထည့်သွင်း သည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရက ကောက်ယူသည့် အခွန်ဝင်ငွေအားလုံး ပြည်ထောင်စုစာရင်းထဲသို့ဝင်သည်။ ပြည်ထောင်စု စာရင်းတွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၊ ပြည်နယ်/ဒေသ ပူးတွဲ စာရင်း နှင့် အထူးရန်ပုံငွေ ဟူ၍ခွဲခြားထားသည်။ ပြည်နယ်နှင့် ဒေသန္တရပူးတွဲစာရင်း ၂ မျိုးလုံးသည် ပြည်နယ်နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများ အတွက် သတ်မှတ်ထားသည့် အချိုးအစား အတိုင်း လက်ခံရယူကြသည်။ အထူးရန်ပုံငွေ ကို အထူးရည်ရွယ်သည့် ကိစ္စများအတွက် အသုံးပြုသည်။

ပြည်နယ် နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများသည် ၎င်းတို့ကောက်ယူနိုင်သည့် အခွန်ဝင်ငွေများကို ကောက်ယူ စုဆောင်းထားကြသည်။ ပြည်ထောင်စုအဆင့်ကောက်သည့် အခွန်ဝင်ငွေများကိုမူ မျှဝေသုံးစွဲသည်။ အဓိက အခွန်များကို ပြည်ထောင်စု အဆင့်မှကောက်ယူသည်။ ပြည်ထောင်စုအဆင့်ကောက်ယူသည့် အခွန်ဝင်ငွေသည် နိုင်ငံရုံးရီးယားရှိ အစိုးရ ၃ ဆင့်မှ တနှစ်လုံး ကောက်ယူရရှိသည့် ပမာဏ၏ ၉ ၀ ရာခိုင်နှုန်းရှိသည်ကို သတ်ပြရန်လိုသည်။ ဇယား ၂ တွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်မှ ကောက်ယူသည့် အခွန်ဝင်ငွေများနှင့် ပြန်လည်ချ ထားပေးမှု၊ ဝေစုရရှိမှုများကိုဖော်ပြထားသည်။

ဇယားကွက် ၂၊ စုစုပေါင်းရရှိသည့် ဝေစု၊ သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေ ကောက်ခံခြင်း နှင့် ပြည်ထောင်စု အဆင့်ကောက်ထားသည့် အခွန်ဝင်ငွေများ ခွဲဝေပေးခြင်း

အစိုးရ အဆင့်ဆင့် (Tiers of govt./ Components)	စုစုပေါင်း ရရှိမှု (Overall share) (နှစ်စဉ် ပျမ်းမျှ %)	ကောက်ယူ ခြင်း (Collection) (နှစ်စဉ် ပျမ်းမျှ Annual Average %)	ပြည်ထောင်စုမှ ကောက်ယူထားသည့် အခွန်ဝင်ငွေ များ ခွဲဝေခြင်း (Distribution of federally collected revenues)	
			%	မှတ်ချက် (Remarks)
ပြည်ထောင်စု အစိုးရ Federal Government	43.65	90	48.5	

ပြည်နယ်အစိုးရ၊ ပြည်နယ် အစိုးရ ပူးတွဲစာရင်း (State Govt./ State Govt. Joint Account)	29.6	8	24	သတ်မှတ်ချက် အမျိုးအစား (Criterion) : <ul style="list-style-type: none"> • တန်းတူရေး အခြေခံ (Equality) 40% • လူဦးရေ အခြေခံ (Population) 30% • လူမှုရေး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရန် (Social Development) 10% • ပထဝီ အနေအထား၊ မြေပြင်ခက်ခဲကြမ်းတမ်းမှု အခြေခံ ဖြင့်ခွဲဝေပေးမှု (Land Mass and Terrain) 10% • ဒေသတွင်း ဝင်ငွေ၏ သက်ရောက်မှု (Internal Revenue Effect) 10%
ဒေသန္တရအစိုးရ၊ ဒေသန္တရ အစိုးရ ပူးတွဲစာရင်း (Local Govt./ Local Govt. Joint Account)	20	2	20	
အထူးရန်ပုံငွေ (Special Funds)	6.75		7.5	<ul style="list-style-type: none"> • FCT 1 • ဂေဟစနစ် (Ecology) 2 • OMPADEC 3 • မူရင်းပိုင်ဆိုင်မှု (Derivation) 1 • တည်ငြိမ်ရေး (Stabilization) 0.5
Total	100	100	100	

ကိုးကား - Authors and Udeh, John (2002).

ပြည်နယ်နှင့် ဒေသန္တရအစိုးရများသည် ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ ဝင်ငွေခွဲဝေပေးမှုပေါ်တွင် အကြီး အကျယ် မှီခိုနေရသည်။ ၁၉ ၉ ၉ ခုနှစ်စာရင်းများအရ VAT ဝေစု (စုစုပေါင်း ရရှိမှု၏ ၈၅ ရာခိုင်နှုန်း) အပါအဝင် ပြည်နယ်၏ဝင်ငွေ ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းသည် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ ခွဲဝေပေးမှုမှရသည်။ ဒေသန္တရအစိုးရဝင်ငွေ၏ ၉ ၄ ရာခိုင်နှုန်းသည် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ ခွဲဝေပေးမှုမှ ရသည်။ ဝင်ငွေအများစုမှာ ရေနံနှင့်ဆက်စပ်၍ ရရှိခြင်းဖြစ်သည်။

(၃). ပူးတွဲခွဲဝေခြင်း (Joint revenue sharing arrangement)

က) တရုတ်နိုင်ငံရှိ သဘာဝ သယံဇာတများသည် ဗဟိုအစိုးရ၏ ပိုင်ဆိုင်မှုဖြစ်သည်ဟု လိမ္မော်ပါးနပ်စွာ ဖော်ပြထားသည်။ ၁၉ ၈၂ အခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၉ တွင် “ တွင်းထွက်သယံဇာတ၊ ရေ၊ သစ်တောများ၊ တောင်တန်းများ၊ မြက်ခင်းပြင်၊ မြေလွတ်မြေရိုင်း၊ ကမ်းခြေများနှင့် အခြားသော သဘာဝ သယံဇာတများကို နိုင်ငံတော်ကပိုင်ဆိုင်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ပြည်သူ့အားလုံးနှင့်ဆိုင်ပြီး၊ သစ်တောများ၊ တောင်တန်းများ၊ မြက်ခင်းများ၊ မြေလွတ်မြေရိုင်း နှင့် ကမ်းခြေများမှအပ အခြားသယံဇာတများကို ဥပဒေနှင့်အညီ စုပေါင်း ပိုင်ဆိုင်ကြသည်။ သဘာဝ သယံဇာတများ အကျိုးရှိစွာအသုံးပြုနိုင်ရန်၊ ရှားပါး သတ္တဝါများနှင့် အပင်များကို ကာကွယ်ရန်နိုင်ငံတော်မှ တာဝန်ယူမည်ဖြစ်သည်။ သဘာဝ သယံဇာတ များကိုလူပုဂ္ဂိုလ် တဦးတယောက်၊ အဖွဲ့အစည်းတခုက မည်သည့်နည်းနှင့်မဆို ပျက်ဆီးစေခြင်း သို့မဟုတ် ခွဲဝေပေးခြင်း ကို တားမြစ်ထားသည်။” ဟုဖော်ပြထားသည်။

သယံဇာတ ဝင်ငွေများသည် အစိုးရ စုစုပေါင်းဝင်ငွေ၏ ၁ ရာခိုင်နှုန်းပင်မရှိပါ။ ဗဟိုအစိုးရ နှင့် ပြည်နယ် များကြား သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေ ခြင်းမူဘောင်၊ ခွဲဝေမှုပုံစံများကို ၁၉၉၄ အခွန်ခွဲဝေမှု ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး သတ်မှတ်ချက်ဖြင့် ပြဌာန်းထားသည်။ ဗဟို နှင့် ပြည်နယ်အစိုးရတို့ ကောက်ခံ သည့် အခွန်ကွဲပြားသည်။ ဗဟိုအစိုးရသည် ကမ်းလွန်ရေနံတူးဖော်မှုကို ကောက်ယူသည်၊ ပြည်နယ် အစိုးရသည် ကျန်အခွန်များကို ကောက်ယူသည်။ လက်တွေ့တွင် သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေ အားလုံး နီးပါးကို ပြည်နယ်အစိုးရက ရရှိသည်။ သယံဇာတဝင်ငွေကို ပြည်နယ် နှင့် မြို့နယ်/မြို့နယ်ခွဲများကြား ခွဲဝေမှုဆုံးဖြတ်ချက်ကို ပြည်နယ် အစိုးရ များက ချမှတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်နယ် နှင့် မြို့နယ်အစိုးရများကြားတွင် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များရှိသည်ကိုသိရှိနိုင်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် သယံဇာတ အခွန် အများစုကို ပြည်နယ်အစိုးရ ကရသည်။ ဥပမာ ဂန်စုပြည်နယ်တွင် ပြည်နယ်က ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းယူပြီး မြို့နယ်က ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းရယူသည်။

ခ) ပါကစ္စတန် (Pakistan)

ပါကစ္စတန် အစ္စလာမစ် သမ္မတနိုင်ငံ၏ မကြာသေးမီက ပြုပြင်မှုများ ပြုလုပ်ထားသည့် ၁၉ ၇၃ အခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၁၄၁၊ ၁၄၂၊ ၁၉ ၉ ၅ အမျိုးသားတွင်းထွက်မှုဝါဒ များအရ ရေနံ၊ ဓာတ်ငွေ့၊ အနုမြူ တွင်းထွက်များ နှင့် အမျိုးသား အစိုးရထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိအထူးဒေသများ(ပြည်ထောင်စုက စီမံသည့် မျိုးနွယ်စုနေရာများ၊ မြို့တော်အနီးမှ ပြည်ထောင်စု နယ်နိမိတ်များ) မှထွက်သောတွင်းထွက်များမှ အပ အခြားသယံဇာတများကို ၎င်းတို့မှရင်းထွက်ရှိရာပြည်နယ်ရှိ ဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းများနှင့် အညီ စီမံမည်ဖြစ်သည်။ အတိအကျဆိုရလျှင် ပါကစ္စတန် ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် ရေနံသယံဇာတ၊ သဘာဝ ဓာတ်ငွေ့၊ နျူကလီးယားစွမ်းအင်ထုတ်လုပ်ရန်လိုအပ်သည့် တွင်းထွက်များပြုပြင်ထုတ်လုပ်ခွင့်အာဏာကို တဦးတည်းရယူထားသည်။ ပြည်ထောင်စုက စီမံသည့် နယ်မြေများ အတွင်း ထွက်သည့် အခြား တွင်းထွက်သယံဇာတများ စီမံခွင့်ကို လည်းရယူထားသည်။ ပါကစ္စတန်ရှိ ပြည်နယ် ၄ ခုမှ ပြည်နယ်အစိုးရများသည် ၎င်းတို့ ပြည်နယ်အတွင်း တွေ့ရှိသည့် ပြည်ထောင်စု အစိုးရက သီးသန့်ထိန်း ချုပ်ထားသည့်စာရင်းတွင်မပါသည့် တွင်းထွက်သယံဇာတများ ကို သီးသန့် စီမံခွင့် ရှိသည်။

ပါကစ္စတန်ကို သဘာဝ သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံအဖြစ် စာရင်းသွင်းထားခြင်းမရှိပါ။ သဘာဝ သယံဇာတ တွင် ဗဟိုက ကောက်ယူသမျှသော ကုန်စည်ခွန်၊ ထပ်တိုးခွန်၊ အခွန်တော်၊ ရေနံစီမံပေါ် ကောက်ယူသည့် အခွန်တော်များကို တိုက်ရိုက်လွှဲပြောင်းပေးသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ လူဦးရေ အခြေပြု အချိုးအစားအတိုင်းမဟုတ်ပဲ ကောက်ယူရရှိသည့်အတိုင်း ပြည်နယ်အစိုးရများသို့လွှဲပြောင်းပေးသည်။

ဂ) ရုရှား

ရုရှားအခြေခံဥပဒေတွင် သဘာဝ သယံဇာတများ ထုတ်လုပ်ခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်း၊ စီမံခြင်း လုပ်ပိုင်ခွင့် ရှိသူကို အတိအကျအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားခြင်းမရှိပါ။ ရုရှားအခြေခံဥပဒေ အပိုဒ် ၇၂ တွင်ပြည်ထောင်စု အစိုးရ နှင့် ပြည်နယ် ၈၉ ခု (ဗက်ဒရေးရှင်းအဖွဲ့ဝင်များ) ပူးတွဲစီမံသည့် ကိစ္စများကို ဖော်ပြထား သည်။ မြေယာ၊ မြေအောက်၊ ရေနှင့် အခြားသော သဘာဝ သယံဇာတများ ပိုင်ဆိုင်မှု၊ အသုံးပြုမှု၊ စီမံဆိုင်ရာ ပြဿနာများ၊ အုပ်ချုပ်စီမံမှု၊ စီမံဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၊ လုပ်သား၊ မိသားစု၊ အိမ်ရာ၊ မြေ၊ ရေ၊ သစ်တော ဥပဒေ၊ မြေအောက်သယံဇာတ နှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေပြုမှု ကိစ္စများပါဝင်သည်။ ရုရှား၏ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ မှရသည့်ဝင်ငွေများပြားသည်။ ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ဆက်စပ်ရသည့် ဝင်ငွေသည် စုစုပေါင်း ဝင်ငွေ၏ ၄၅ - ၅၀ ရာခိုင်နှုန်းရှိသည်။ သဘာဝ သယံဇာတ အခွန်များတွင်ရေနံထုတ်လုပ်မှုအခွန်များတွင်းထွက်များသုံးစွဲမှုအခကြေးငွေများပါဝင်ပြီးပြည်နယ်အစိုးရများက အဓိက ကောက်ယူသည်။ သဘာဝ သယံဇာတများသည် အလွန်မညီမျှစွာ ပျံ့နှံ့နေကြပြီး ဒေသငယ်များတွင် စုပြုံတည်ရှိနေသည်။ ဥပမာ ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့ ထုတ်လုပ်မှုအများစုမှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ ၂ ခုဖြစ်သော Khanty-Mansi နှင့် Yamalo-Nenets တို့တွင်ရှိပြီး၊ သတ္တု ထုတ်လုပ်မှု စုစုပေါင်း ၄ ပုံ ၃ ပုံခန့်ကို ဒေသ ၁၀ ခုမှထုတ်လုပ်သည်။ ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် သဘာဝ သယံဇာတ အများဆုံးရှိသည့် ဒေသ ၃ ခုတွင်၏ ဒေသတွင်း အခွန်ဝင်ငွေ၏ ၄၇ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ကို သဘာဝ သယံဇာတ အခွန်များ၊ အခကြေးငွေများ၊ သတ်မှတ်ကောက်ယူမှု များမှ ရရှိသည်။ (Klotsvog and Kushnikova 1998; USGTAT 1998).

သဘာဝ သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေစီမံခွင့်သည် အကဲဆတ်သည့် ကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကြား သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများ ခွဲဝေပုံနှင့်ပတ်သက်ပြီး မကြာခဏ သဘောထား ကွဲပြားလေ့ရှိသည်။ (McLure 1994; McLure et al. 1996) ဥပမာ ၁၉၉၇ - ၉၈ တွင် Karelia နှင့် Khabarovsk မှ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် သစ်တောများကို ပြည်ထောင်စုက ပိုင်ဆိုင်စီမံ နေခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး တရားရုံးချုပ်တွင် လျှောက်ထားခဲ့သော်လည်း ရုံးနိမ့်ခဲ့သည်။ လက်ရှိတွင် သဘာဝ သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေ များကို ရုရှားနိုင်ငံ၏ အစိုးရ ၃ ဆင့်က မျှဝေသုံးစွဲလျက်ရှိသည်။ ဇယားကွက် ၃ တွင် သဘာဝ သယံဇာတ မှ အခွန်ကောက်ယူပုံ၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ အခွန် ကောက်ယူပုံတို့ ကိုဖော်ပြထားသည်။ အစိုးရ အဆင့်ဆင့်ကြား ခွဲဝေသုံးစွဲနေသည့် ပုံစံကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။

ဇယား ၃ ရုရှားနိုင်ငံတွင် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသည့် သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေအခွန် စီမံမှု
Statutory Assignment of Selected Natural Resource Revenues in Russia (%)

အသုံးပြုခ အမျိုးအစား (User fee type)	ပြည်ထောင်စု ဝေစု Federal Share	ပြည်နယ်ဝေစု Regional Share	ဒေသန္တရ ဝေစု Local share
မြေအောက် တွင်းထွက် အသုံးပြုခ (ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့) Subsoil user fees (oil and gas)	40	30	30
မြေအောက် တွင်းထွက် အသုံးပြုခ (ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့အပြင် အခြားတွင်းထွက်များ) (other than oil and gas)	25	25	50
မြေအောက်ရေ အသုံးပြုခ (Subsoil water user fees)	40	60	0

ရေနံကုန်စည်ခွန် (Oil excises)	100	0	0
ဓာတ်ငွေ့ကုန်စည်ခွန် (Gas excises)	100	0	0
ရေနံ အစားထိုးကြေး (Oil replacement fee)	20(100)	20(0)	0
သစ်တော အသုံးပြုခ (Forest user fees)	40	60	0(100)
မြေပေါ်ရေ အသုံးပြုခ (Surface water user fees)	40	6	0
အက္ခရာဝါဒီဝ အရင်းအမြစ် အသုံးပြုခ (Aquatic biological resource user fees)	100	0	0
ညစ်ညမ်းမှု အတွက် ကောက်ခံသည့် အခကြေး (Pollution charges)	19	27	54
ရေ၊ မိလ္လာ နှင့် သန့်စင်စနစ် (Water supply, sewage and treatment)	0	0	100
မြေခွန်များ နှင့် ဌာနရမ်းခ (Land taxes and rentals)	30	20	50

ကိုးကား - Benoit Bosquet (2002)

(၄). အခွန်ပူးတွဲကောက်ယူသည့် စနစ် (Joint base sharing arrangement)

က) ကနေဒါ

ကနေဒါတွင် ပြည်နယ်အစိုးရများသည် အခြေခံဥပဒေအရ သဘာဝ သယံဇာတများကို သီးသန့်စီမံနိုင်သည်။ သဘာဝ သယံဇာတ အခွန်ကို ပြည်နယ်များက ကောက်ခံသည်။ ၁၉ ၆၇ အစောပိုင်းတွင် ပြည်နယ်များ၏ သဘာဝ သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေ ၁၀၀ ရာခိုင်နှုန်းကို တန်းတူရေးအတွက် အသုံးပြုကြရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် တရားလွန်သည့် တန်းတူမှုဖြစ်သည်ဟု စောဒကတက်မှုများရှိလာသည်။ ၁၉ ၇၃ တွင် Newfoundland အစိုးရသည် အကြီးစား ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းကို Québec ပြည်နယ်၊ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းရှင်တဦးတို့နှင့် ပူးပေါင်းပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ရေအားလျှပ်စစ်မှ ရရှိသည့် သယံဇာတ ဝင်ငွေများအားလုံးကို တန်းတူရေး အဖြစ်နှင့် အသုံးပြုမည်ကို သိပြီးနောက်တွင် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းရှင်၏ ပိုင်ဆိုင်မှုများကို သိမ်းယူမည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခဲ့သည်။ (Feehan 2002).

၁၉ ၇၀ နှစ်များတွင် ရေနံဈေးနှုန်းများထောင်တက်လာခြင်းသည် ပြည်နယ်များ၏ သယံဇာတ အခွန် စီမံနိုင်မှုကို အကြီးအကျယ်ဆွဲဆန့်ပေးခဲ့ပြီး၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ တန်းတူရေးတာဝန်များကိုလည်း မြင့်တက်လာစေခဲ့သည်။ ၁၉ ၈၂ တွင် သဘာဝ သယံဇာတ တန်းတူရေးအချိုးအစားသည် ပြည်နယ် ၅ ခု စံနှုန်းပေါ်အခြေခံ (five-province standard) ကာဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည်။ အခြား အခွန်ခေါင်းစဉ်များအတွက် အချမ်းသာဆုံးပြည်နယ် (အယ်လ်ဘာတာ) နှင့် အဆင်းရဲဆုံးပြည်နယ် ၄ ခု (အတ္တလန်တစ် ပြည်နယ်များ) ကို တဦးချင်းအလိုက်ရရှိမှု တွက်ချက်ရာမှ ဖယ်ထုတ်ထားသည်။ တန်းတူရေးအတွက် သုံးသည့်

ဝင်ငွေအရင်းအမြစ် ၃၃ ခုအနက်မှ ၁၄ ခုသည် သဘာဝ သယံဇာတ နှင့်ဆက်နွှယ်နေသည်။ (Feehan 2002) ၅ ပြည်နယ်စံနှုန်း ပြင်ပမှ ပြည်နယ်များအတွက်သော်လည်းကောင်း၊ ၎င်းနှင့်အကျိုး ဝင်သည့် ပြည်နယ်များအတွက်သော်လည်းကောင်း ထုတ်လုပ်လိုသည့် သဘောများကို လျော့နည်း သွားစေသည့် သက်ရောက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ သဘာဝ သယံဇာတများကို ဈေးကောင်းမပေးပဲ၊ အသစ်ထုတ်လုပ်မှုများမရှိတော့စေရန် ဆောင်ရွက်လိုစိတ်များကိုဖြစ်ပေါ် စေသည်။ တန်းတူရေး ရန်ပုံငွေ များ လက်ခံရရှိသည့် ပြည်နယ်များအဖို့ သယံဇာတများတူးဖော်လိုသည့် ဆန္ဒဇောကိုပျောက်ကွယ် စေပြီး၊ ၎င်းတို့ဝင်ငွေအဖြစ်ရရှိလာနိုင်သည့် သယံဇာတများကို အပြည့်အဝ သုံးစွဲရန် တွန်းအား ဖြစ်စေခဲ့သည်။ (ဥပမာ ငွေကြေးကုန်ကျမှုနည်းသည့် ရေအားလျှပ်စစ်အဖြစ်နှင့် စားသုံးသူထံသို့ တိုက်ရိုက်ပေးပို့သည်) (Péloquin 2003, Boessenkool 2002).

ခ) အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အခြေခံဥပဒေအရ ပြည်နယ်များတွင် ကိုယ်ပိုင်အချုပ်အခြာရှိပြီး၊ သယံဇာတများကိုလည်း ပိုင်ဆိုင်နိုင်ကြသည်။ (ပြည်ထောင်စု အစိုးရ ပိုင်ထားသည့် မြေမှအပ) သယံဇာတ အခွန် ကောက်ခံခွင့်ကို ပြည်နယ်များသို့ ချထားပေးသည်။ သို့သော်လည်း ထူးခြားသည့် နိုင်ငံရေး နှင့် သမိုင်းအခင်းအကျင်းအရ ဝင်ငွေခွန်ကို ပူးတွဲကောက်ယူ သည်။ (McLure, 1994) ပြည်နယ်ဝင်ငွေ ၅ ပုံ ၄ ပုံကို ရေနံမှ ရရှိသည့် အလာစကာပြည်နယ်တွင် ယင်းစနစ်ဖြင့်ကောက်ခံသည်ကို ဥပမာအဖြစ်တွေ့နိုင် သည်။ ရေနံပေါ်တွင် အလာစကာပြည်နယ်သည်

- ၁) ပိုင်ဆိုင်မှုခွန် (property tax) (စက်ရုံ ၂၀ သို့မဟုတ် စုံစမ်းသတ်မှတ်ထားသည့် တန်ဖိုး၏ ၂ ရာခိုင်နှုန်း) နှစ်နာကြေး (severance tax) အဖြစ် တစည်အလိုက် အနိမ့်ဆုံးဈေး၏ ၁၂ ၁/၄ ရာခိုင်နှုန်းမှ ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းထိ ရေနံမှ ကောက်ယူသည်။
- ၂) အခွန်တော်များ (royalties) ကို အန္တရယ်ဖြစ်စေသည့် ဖိတ်စင်မှုများအတွက် ထပ်တိုးထုတ်လုပ်မှု အခွန် အနေဖြင့်ထပ်ဆင့်ကောက်သည်။
- ၃) လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန် တို့ကိုစည်းကြပ်သည်။ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်ကောက်ခံရာတွင် ကမ္ဘာ့အနှံ့ရှိလုပ်ငန်း အသားတင်အမြတ်အဖြစ်ရောက်ရှိသွားသည့် အလာစကာမှ ပါဝင်မှုများကို အချက် ၃ ချက်ပေါ် အခြေခံကာ တွက်ချက်၍ ဝင်ငွေခွန်ကောက်ယူသည်။
  - (i) အလာစကာရှိလုပ်ငန်းမှ အရောင်းနှင့် ကောက်ခွန် ရာခိုင်နှုန်း (the percentage of corporate sales and tariffs from Alaskan operations)
  - (ii) အလာစကာပြည်နယ်မှ ထုတ်လုပ်သည့် ပမာဏ ရာခိုင်နှုန်း (the percentage of production from Alaska)
  - (iii) အလာစကာရှိလုပ်ငန်းက ကိုယ်စားပြုထားပေးသည့် ပိုင်ဆိုင်မှု ရာခိုင်နှုန်း (the percentage of property represented by Alaska holdings) တို့ပေါ်တွင် အခြေခံကာ အမြင့်ဆုံးနှုန်းအနေဖြင့် ၉ .၄ ရာခိုင်နှုန်းကို ကောက်ခံသည်။ ပြည်နယ်မှ ကောက်ခံသည့် အခွန်များ နှင့် အခွန်တော်များကို ပြည်ထောင်စု ဝင်ငွေခွန် ကောက်ယူရန် တွက်ချက်ရာတွင် ထုတ်နှုတ်ထားနိုင်သည်။ ပြည်နယ်အစိုးရ သည် ရေနံ အခွန်ဝင်ငွေ၊ သုံးစွဲမည် သို့မဟုတ် စုဆောင်းမည် အစရှိသည်များနှင့် ဆက်နွှယ်နေသည့် ဘဏ္ဍာရေး မူဝါဒဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး အပြည့်အဝ တာဝန်ခံနေကြောင်းကို ထင်ရှားစွာ တွေ့ရသည်။ အလာစကာပြည်နယ်သည် အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် ရေနံဝင်ငွေ အချို့ကို ရန်ပုံငွေ ထူထောင်ကာ စုဆောင်းထားသည်။

၅) အာဏာခွဲဝေပေးသည့် စနစ် (Decentralized arrangement)

အာရပ်စော်ဘွားများနိုင်ငံ (United Arab Emirates)

အာရပ်စော်ဘွားများနိုင်ငံသည် အင်အားကြီး အရေးပါသည့် ရေနံထုတ်လုပ်သူဖြစ်ပြီး၊ အရှေ့အလယ်ပိုင်းတွင် ပဉ္စမမြောက်အကြီးဆုံး စမ်းသပ်ပြီး ရေနံသိုက်ကို ပိုင်ဆိုင်ထားသည်။ UAE သည် ၁၉၆၇ မှ စ၍ ရေနံထုတ်လုပ်သည့်နိုင်ငံများအဖွဲ့ Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) တွင်ပါဝင်နေပြီဖြစ်သည်။

UAE တွင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ စော်ဘွားနယ်မြေ ၇ ခုရှိသည်။ Abu Dhabi ၊ Dubai ၊ Sharjah ၊ Ajman ၊ Umm al-Qaiwain ၊ Ras al-Khaimah နှင့် Fujairah တို့ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ၏ အခြေခံ ဥပဒေအရ စော်ဘွားနိုင်ငံ (ပြည်နယ်) တခုချင်းစီတိုင်းသည် ၎င်းတို့ပိုင်ရေနံနှင့် အခြားသဘာဝ သယံဇာတများ ကိုထိန်းချုပ်ရန် အခြေခံမူများရှိကြသည်။ ၎င်းတို့ရရှိသည့် ဝင်ငွေများမှ ကာကွယ်ရေး၊ သံတမန်ရေး၊ ပညာရေး၊ ပြည်သူ့ ကျန်းမာရေး၊ ဘဏ်လုပ်ငန်း၊ နိုင်ငံသားတိုင်းအတွက် အခြားဗဟိုရ ကိစ္စအမျိုးမျိုးတွင် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ သုံးစွဲရန်အတွက် ရာခိုင်နှုန်းမည်မျှပေးပို့မည်ကို ပြည်နယ်များ က ကိုယ်တိုင် ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ပြည်ထောင်စု သို့လွှဲထားခြင်းမရှိသည့် မည်သည့်ကိစ္စကိုမဆို သီးသန့်၊ တပြည်နယ်ချင်း ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် အခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြထားပေးသည်။ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ ဝင်ငွေ များတွင် အခွန်တော်များ၊ ကုမ္ပဏီ အမြတ်အစွန်းလွှဲပြောင်းမှုများ နှင့် ဝင်ငွေခွန်များပါဝင်သည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရ ကို ငွေသား သို့မဟုတ် ပစ္စည်း (in-kind) ဖြင့် ထောက်ပံ့ ပေးသည်။ ထောက်ပံ့မည့် ပမာဏကို ပြည်ထောင်စု အစိုးရ နှင့်ရေနံထုတ်လုပ်သည့် စော်ဘွားပြည်နယ်တခုချင်း စီကြားတွင် နှစ်စဉ် ညှိနှိုင်းသည်။

လေ့လာမှုများအရ UAE သည် သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေနှင့် ပတ်သက်ပြီး အပြည့်အဝ အာဏာလွှဲထားသည့် စနစ်ကို ကျင့်သုံးသည့် တခုတည်းသောနိုင်ငံဖြစ်သည်။ ရေနံသည် UAE ၏ အဓိက ဝင်ငွေ အရင်းအမြစ်ဖြစ်သည်။ အဘူဒါဘီသည် ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့လုပ်ငန်း၏ဗဟိုချက်မဖြစ်ပြီး ၎င်းနောက်တွင် ဒူဘိုင်း၊ Sharjah နှင့် Ras al Khaimah တို့အသီးသီး ရပ်တည်နေသည်။ UAE နိုင်ငံ ၏ဒီပီ၏ ၃ ပုံ ၁ ပုံသည် ဟိုက်ဒရိုကာဗွန်မှ ရသည့်ဝင်ငွေများဖြစ်သည်။ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ဝင်ငွေသည် အစိုးရ၏စုစုပေါင်းဝင်ငွေ၏ တဝက်ခန့်ရှိသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်တွင် ရေနံပြင်ပကဏ္ဍသည် ၁၈.၆ ရာခိုင်နှုန်းတိုးတက်လာခဲ့ပြီး လွန်ခဲ့သည့် ၃ နှစ်အတွင်း ၃ ဆမြင့်တက်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း နိုင်ငံအနေဖြင့် ရေနံဝင်ငွေပေါ်တွင်မှီခိုနေရဆဲဖြစ်ပြီး၊ လာမည့် ၇ နှစ်တွင် အကြီးစား ရေနံထုတ်လုပ်မှုများ တိုးမြှင့် သွားမည်ဟု အစိုးရက ကြေညာခဲ့သည်။ အထက်တွင်ဆွေးနွေးခဲ့သည့် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု ပုံစံအမျိုးမျိုးကို ဇယား ၄ တွင် အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြထားပါသည်။

ဇယား ၄၊ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု ပုံစံများ (Classification of Resource Revenue Sharing)
ကိုးကား - Authors, Bahl and Tumennasan (2002), and National Account Statistics, United Nations.

ဇယား ၄၊ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု ပုံစံများ

ခွဲဝေမှု ပုံစံ (Arrangement type)	နိုင်ငံ (Country type)	သယံဇာတ ပိုင်ဆိုင်မှု (Ownership of Natural Resources)	ဝင်ငွေခွဲဝေမှုအာဏာပိုင် (Authority on revenue sharing)				ရရှိသည့် ဝင်ငွေ နှင့် မိုင်းလုပ်ငန်း ပါဝင်မှု ရာခိုင်နှုန်း Share of mining and quarrying in GDP	ပြည်နယ် Subnational အစိုးရ စုစုပေါင်း အသုံးစရိတ် တွင် ပါဝင်မှု share of total government expenditure
			အခွန်အမျိုးအစား နှင့် နှုန်းထား ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် အာဏာပိုင် Authority on revenue bases and rates	အခွန်ကောက် နိုင်သည့် အာဏာပိုင် Authority on revenue collection	ခွဲဝေမှု ပြုလုပ် နိုင်သည့် အာဏာပိုင် Authority on sharing arrangement	ဝင်ငွေ ရရှိရာ မူလအသွင်း နှင့်ဆိုင်သည့် စီမံမှု Arrangement related to origin of revenue		
ဗဟိုဦးစီးစနစ် (Centralized)	အဏာပိုင်ရန်	ဗဟို Central	ဗဟို Central	ဗဟို Central	ဗဟို Central	မရှိ	24.7	24.1
	ဧကန်စေ	ဗဟို Central	ဗဟို Central	ဗဟို Central	မရှိ	12.9	32.4	ဗဟိုဦးစီးစနစ် (Centralized revenue sharing)
အင်ဒို နီးရှား တပြည်ထောင်	ဗဟို Central	ဗဟို Central	ဖက်ဒရယ် Federal	ဖက်ဒရယ် Federal	9%	10.1	12.2	
ခွိုင်ဂျီး ရီးယား	ဖက်ဒရယ် Federal	ဖက်ဒရယ် Federal	ဖက်ဒရယ် Federal	ဖက်ဒရယ် Federal	>=13%	35.7	28.9	ပူးတွဲ စနစ်ဖြင့် ခွဲဝေခြင်း (Joint revenue sharing)

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ငွေရေးနှေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

တရုတ်	တပြည် ထောင် Unitary	ဗဟို Central	ဗဟို Central	ဗဟို Central / Provincial/Local	ဗဟို Central / ပြည်နယ်	Provincial	100%. ပြည်နယ်မှ ကောက်ခံ subnational collected	69.9	
ပါကစ္စ တန်	ဖက်ဒရယ် Federal	ပြည်ထောင်စု/ ပြည်နယ် Federal/ provincial	ပြည်ထောင်စု/ ပြည်နယ် Federal/ provincial	ပြည်ထောင်စု/ ပြည်နယ် Federal/ provincial	ဖက်ဒရယ်	98%	0.5	29.2	
ရုရှား	ဖက်ဒရယ် Federal	ဖက်ဒရယ်/ ပြည်နယ် Federal/State	ဖက်ဒရယ်/ ပြည်နယ် Federal/State	ဖက်ဒရယ်/ ပြည်နယ် Federal/State	ဖက်ဒရယ်/ ပြည်နယ် Federal/ State	100%. ပြည်နယ်မှ ကောက်ခံ	30		အခွန်ပူးတွဲ ကောက်ခံခြင်း Joint base sharing
ကနေဒါ	ဖက်ဒရယ် Federal	ပြည်နယ် Provincia	ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ် သီးခြား Federal and provincial separately	ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ် သီးခြား Federal and provincial separately	ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ် သီးခြား Federal and provincial separately	100%. ပြည်နယ်မှ ကောက်ခံ	3.5	57.4	
အမေ ရိကန်	ဖက်ဒရယ် Federal ပြည်နယ်	ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ် သီးခြား Federal and State separately	ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ် သီးခြား Federal and State separately	ပြည်ထောင်စု နှင့် ပြည်နယ် သီးခြား Federal and State separately	100%	ပြည်နယ်မှ ကောက်ခံ	1.6	46.3	အာဏာခွဲဝေ ထားသည့် စနစ် (Decentral- ized)
ယူအေ အီး	ဖက်ဒရယ် Federal	ဖော်သွား Emirate	ဖော်သွား Emirate	ဖော်သွား Emirate	ပြည်ထောင်စု / ဖော်သွား Federal/ Emirate	100%	ဖော်သွားမှ ကောက်ခံ	46.7	

သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ချက်များကို သုံးသပ်ခြင်း

Resource Revenue Sharing Practices: Evaluations

ယေဘုယျအားဖြင့် ဗဟိုဦးစီးမှုအားကောင်းသည့် သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေမှုစနစ်သည် စီးပွားရေးစွမ်းဆောင်ရည်ပိုမိုကောင်းမွန်ရေးကို ပို၍အားပေးသည်။ သယံဇာတ လုပ်ငန်း သို့ကျရောက်သည့် ပြင်ပဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှု များကို (externality) ဗဟို/ဗဟိုအရယ်အစိုးရများ ဖြေရှင်းနိုင်ရန် အခွင့်အလမ်းပေးသည်။ နိုင်ငံတွင်းရှိဒေသများသို့ သယံဇာတဝင်ငွေများကို ပို၍မျှတစွာဖြန့်ဝေပေးနိုင်စေသည်။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေစဉ် ကာလအတွင်း ဝင်ငွေ တည်ငြိမ်မှုကိုတိုးတက်စေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် နော်ဝေ ရေနံ ရန်ပုံငွေ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များကို အကောင်းဆုံးသော လက်တွေ့ကျသည့် ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒ မဟာဗျူဟာအဖြစ် စံထားလေ့လာနိုင်သည်။ ဘဏ္ဍာရေး မူဝါဒ၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ပြည်သူ့ အသုံးစရိတ်များကို တည်ငြိမ်စေရန် နှင့်၊ အတက်အကျများသည့် ရေနံပေါ်မှို နေရခြင်းမှ လွတ်မြောက်ရန်ဖြစ်သည်။ ရေနံမှ ရသည့် ကြွယ်ဝမှုများကို အချိန်နှင့်အမျှတန်ဖိုးတက်သည့် ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာ ရပိုင်ခွင့်များအဖြစ်ပြောင်းလဲရန်လည်း တချိန်တည်းတွင် ရည်ရွယ်ထားသည်။ သို့မှသာ အသက်အရွယ်ကြီး လာသူများ ကြောင့် တက်လာသည့် ပြည်သူ့အသုံးစရိတ်များကို ရင်ဆိုင်ကိုင်တွယ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ (Scancke 2003) ဗဟိုဦးစီးမှု အပြည့်အဝ ရှိခြင်းကြောင့် အဏာဘိုင်ဂျန်သည်လည်း ဈေးအတက်အကျရှိသည့် ကာလတိုသာအကျိုးခံစားနိုင်သည့် ရေနံပေါ် မှိုခိုနေမှုကိုလျော့ချကာ၊ ရေနံမဟုတ်သည့် အခြားကဏ္ဍများ ဖွံ့ဖြိုးရေးကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ သယံဇာတကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံများ၏စီးပွားရေးတိုးတက်မှုနှင့်ဆိုင်ပြီးအောင်မြင်သည့် ဥပမာ အဖြစ် အင်ဒိုနီးရှားကို သတ်မှတ်နိုင်သည်။ ၂၀၀၀ ခုနှစ်မတိုင်မီထိ ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ ဝင်ငွေများကို ဗဟိုအစိုးရက သာ ရယူပြီး ခွဲဝေပေးခြင်းတွင် အသုံးပြုခြင်းမရှိပါ။ ထိုဝင်ငွေများသည် ဗဟိုအစိုးရ ရည်ရွယ်သည့် စီးပွားရေးကဏ္ဍစုံဖွံ့ဖြိုးလာရန်၊ ပြင်ပအခြေအနေများပြောင်းရန်အတွက် ရေးဆွဲထားသည့် နိုင်ငံအဆင့်စီးပွားရေးမူဝါဒကို အကောင် အထည်ဖော်ရန် ဘဏ္ဍာရေးအင်အားဖြစ်စေခဲ့သည်။

ဗဟိုဦးစီးစနစ်တွင်ပင် အသုံးစရိတ်တာဝန်များကို ကျေပွန်အောင် မစွမ်းဆောင်နိုင်သည့် ပြည်နယ်အစိုးရများသို့ ဝင်ငွေပမာဏ အတော်များများရောက်ရှိသွားခြင်းကဲ့သို့သော အခက်အခဲများ ရင်ဆိုင် ရနိုင်သည်။ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု အစီအမံနှင့် ဝင်ငွေအရင်းအမြစ် အလွန်ဆက်စပ်နေသည်ဆိုပါက ယင်းကဲ့သို့ကိစ္စများ ကြုံတွေ့ ရနိုင်သည်။ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အစိုးရများပေါ် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စည်းကမ်းများချမှတ်နိုင်ရန် ဥပဒေ ပြဌာန်းချက်မရှိခြင်းသည် နိုင်ငံ့ရီးယား ရင်ဆိုင်ရသည့် အခက်အခဲဖြစ်သည်။ ၂၀၀၁ - ၂၀၀၁ ခုနှစ် ရေနံဈေးနှုန်းများမြင့်တက်လာခြင်းကြောင့် နိုင်ငံ့ရီးယား၏ ဝင်ငွေခွဲဝေမှုစနစ်သည် အရှိန်ရလာသည်။ အထူးသဖြင့် ရေနံထွက်သည့် ပြည်နယ်များတွင်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အသုံးစရိတ် စီမံမှု သတ်မှတ်ချက်မရှိပါ။ (Ahmad and Mottu 2003) လွှဲပေးသမျှကို ချက်ချင်းအကုန်အစင်သုံးစွဲလိုက်သည်ဖြစ်သောကြောင့် ငွေကြေးဖောင်းပွမှုကို ဖြစ်စေ၊ နိုင်ငံအဆင့် စီးပွားရေးတွင် ကမောက်ကမ ဖြစ်စေသည်သာမက အစိုးရတာဝန်ခံမှုနှင့်ဆက်နွှယ်နေသည့် ပြဿနာများကိုလည်း ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့ သည်။ ခွဲဝေမှုများပြုလုပ်ရခြင်းကြောင့် နိုင်ငံအဆင့် စီးပွားရေးပေါ်လစီအကောင်အထည်ဖော်ရန် ဗဟိုအစိုးရတွင် အရင်းအမြစ် အနည်းငယ်သာကျန်ရစ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံ့ရီးယားတွင်ပြုလုပ်ခဲ့သည့် ဝင်ငွေခွဲဝေမှုသည် ပြည်နယ် နှင့် ဒေသန္တရ အစိုးရများကို ဈေးနှုန်းအတက်အကျဒဏ်မှ ကာကွယ်ပေးနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ရေနံထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်များသည် ဝေဝေတိုး၍တောင်းဆိုကြပြီး၊ ရေနံမထုတ်သည့် ဒေသများကလည်း ပို၍ညီတူညီမျှ ခွဲဝေပေးရန် တောင်းဆို သည်ဖြစ်သောကြောင့် တန်းတူရေးသည် လေးနက်သည့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ပြဿနာကြီးဖြစ်လာခဲ့သည်။

သယံဇာတများကို ဒေသအလိုက်/ဒေသန္တရအလိုက် ပိုင်ဆိုင်မှုပေးခြင်း သို့မဟုတ် ပူးတွဲပိုင်ဆိုင်ခြင်းသည် ပူးတွဲ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု၊ ပူးတွဲအခွန်ကောက်ယူမှု နှင့် အပြည့်အဝ အာဏာလွှဲပြောင်းပေးမှု ကဲ့သို့သော အာဏာခွဲဝေပေးမှုကို အားကောင်းစေသည့် ကိစ္စများဖြစ်သွားစေသည်။ တရုတ်ကဲ့သို့ သယံဇာတများကို ဗဟိုက ပိုင်ဆိုင် ထားသော်လည်း အာဏာခွဲဝေကာ သယံဇာတ စီမံသည့် အစီအစဉ်များလည်း ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ပါသည်။ အာဏာခွဲဝေကာ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေပေးသည့် စနစ်သည် လက်တွေ့တွင် စီးပွားရေးအတွက် အခက်အခဲများကို ပို၍ ဖြစ်ပေါ် စေသည်။ ရုရှားတွင် ဝင်ငွေခွဲဝေရေးကြောင့် သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့် ဒေသနှင့် အခြားဒေသများကြား ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာ ကွာဟမှုကို နက်ရှိုင်းသွားစေခဲ့သည်။ ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် စုစုပေါင်းလူဦးရေ၏ ၅.၅ ရာခိုင်နှုန်း သာရှိသော သယံဇာတ ထွက်ရှိမှုအများဆုံး ဒေသ ၅ ခုသည် သဘာဝ သယံဇာတမှ ပြည်နယ်အစိုးရကောက်ယူသည့် အခွန်များ၊ အခကြေးငွေများ၊ သတ်မှတ် ကောက်ယူမှုများ၏ ၅၃ ရာခိုင်နှုန်းကို ရယူခဲ့သည်။ (Martinez-Vazquez and Boex 2000). တရုတ်နိုင်ငံတွင်လည်း သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့် ဒေသအားလုံးတွင် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ပျက်ဆီးမှု ဒဏ်ကို ဆိုးဝါးစွာ ခံစားနေကြသည်။ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှုစနစ် နှင့် အစိုးရ လုပ်ပိုင်ခွင့်တာဝန် သတ်မှတ်ချက်ကြား ချိတ်ဆက်မှုမရှိသဖြင့် ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးရေးကို ဆောင်ရွက်နိုင်သည့် အင်အားလည်းကင်းမဲ့ သွားသည်။ ပါကစ္စတန် သည်လည်း အလားတူ ပြဿနာရင်ဆိုင်နေရသည်။

သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို ခွဲဝေပေးရာမှ ပေါ်ပေါက်လာသည့် အားနည်းချက်များကို ပြည်နယ်/ဒေသန္တရ အစိုးရ၏ အုပ်ချုပ်စီမံမှုကောင်းဖြင့် အတိုင်းအတာတခုထိ ဖာထေးပေးနိုင်သည်။ ဥပမာ ကနေဒါနှင့် အမေရိကန်ရှိ အခွန်ခွဲဝေကောက်ခံသည့် စနစ်သည် ပြည်နယ်/ဒေသန္တရအစိုးရ တာဝန်ခံမှုနှင့် နက်ရှိုင်းစွာ ချိတ်ဆက်နေသည်။ ကနေဒါနှင့် အမေရိကန်သည် ၎င်းတို့၏ သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေရေး စနစ်နှင့် အသားကျကာ အောင်မြင်နေပြီဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့၏ခွဲဝေရေးစနစ်သည် ရင့်ကျက်နေပြီဖြစ်သော အစိုးရ အဆင့်များကြား ဘဏ္ဍာငွေဆိုင်ရာ ဆက်ဆံရေး၊ သယံဇာတဝင်ငွေပေါ် မှီခိုမှုအနည်းငယ်သာရှိသည့် ဘဏ္ဍာရေးအခြေအနေ၊ ကောင်းမွန်သည့် ဒေသန္တရ အုပ်ချုပ်စီမံမှု (good local governance) ပေါ်တွင် အခြေခံ တည်ဆောက်ထားသည်ကိုလည်း မှတ်သားသင့်ပါသည်။

တာဝန်ခွဲဝေမှုများ ပြတ်သားစွာဆောင်ရွက်ထားခြင်းသည်လည်း သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု စွမ်းဆောင် ရည်ကို တိုးတက်စေရန် အထောက်အကူဖြစ်စေပါသည်။ အမေရိကန် နှင့် ကနေဒါအပြင်၊ ယူအေအီး သည်လည်း တာဝန်များကို ရှင်းလင်းပြတ်သားစွာသတ်မှတ်ထားသည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို ခံစားကြရ သည်။ မကြာသေးမီနှစ်များအတွင်း ယူအေအီး၏ ရေနံပြင်ပ ကဏ္ဍများ သိသိသာသာတိုးတက်လာသည်။

သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း - သင်ခန်းစာများ

Resource Revenue Sharing: Lessons from Practices

နိုင်ငံတကာတွင်ဆောင်ရွက်နေပုံများမှ သင်ခန်းစာယူနိုင်သည့် ကိစ္စအတော်များများရှိပါသည်။ ပထမ အချက် အနေဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေသည့် စနစ်ဖော်ထုတ်ခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ရေရှည် စီးပွားရေး တိုးတက်ရေးကို ဖော်ဆောင်ရန်ဖြစ်သင့်ပါသည်။ ယင်းရည်မှန်းချက်ကို အောင်မြင်ရန်၊ ထိရောက်မှု၊ တန်းတူညီမျှမှု သို့မဟုတ် နိုင်ငံအဆင့် စီးပွားရေး တည်ငြိမ်မှု ရှုထောင့်မှသုံးသပ်ပါကလည်း တတ်နိုင်သမျှ ဗဟိုဦးစီးစနစ်တွင် ထားသင့်ကြောင်း သီအိုရီအရရော၊ နိုင်ငံတကာတွင် ဆောင်ရွက် နေပုံများအရပါ သက်သေပြလျက်ရှိသည်။ သို့သော်လည်း အောင်မြင်သည့်စနစ်တခုဖြစ်ရန် ဗဟိုဦးစီးမှု တခုတည်းနှင့်လုံလောက်မှုမရှိပါ။ အတိအကျဆိုရလျှင် ဗဟိုဦးစီးစနစ်သည် ပြည်ထောင်စု/ဗဟို အဆင့်

အစိုးရအနေဖြင့် ကောင်းမွန်သင့်တင့်သော စီမံမှုများပြုလုပ်နိုင်ရန် အလားအလာများ လမ်းကြောင်းပေးရုံသာဖြစ်သည်။ သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို တလွဲစီမံမိပါက ယင်းလမ်းကြောင်း ပျက်ဆီးသွားနိုင်သည်။ မည်သည့်စနစ်ကိုသုံးလျက် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေသည်ဖြစ်စေ၊ ရေနံမှ ရရှိသည်များကို လျှောက်ပတ်စွာ အသုံးချရန်လိုအပ်သည်။ သုံးစွဲမှုနောက်တွင် နောက်ဆက်တွဲများကပ်ပါလာလေ့ရှိခြင်းကြောင့် နိုင်ငံတစ်ခုအနေဖြင့် ၎င်း၏ ရေနံကြွယ်ဝမှုကို အသုံးချသည့်ပုံစံမှာ အလွန်အရေးကြီးသည်။ ဒတ်ချ်ရောဂါ၏ အစိတ်အပိုင်း များသည် သယံဇာတ ကျိန်စာနှင့်ချိတ်ဆက်လျက်ရှိသည်။ ဆိုးကျိုးအနည်းငယ်သာရှိပြီး အကျိုးအမြတ် အများအပြားရရန် နော်ဝေ အစိုးရသည် ၎င်း၏ ရေနံဝင်ငွေများကို နိုင်ငံသားများ ကောင်းကျိုးတွင် အကြီးအကျယ် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခြင်းဖြင့် သုံးစွဲလျက်ရှိသည်။ နိုင်ဂျီးရီးယားကဲ့သို့သော နိုင်ငံများတွင်မူ အကျင့်ပျက် နိုင်ငံရေးသမားများကိုသာ အဓိက အကျိုးပြုမည့် စက်မှုစီမံကိန်းများတွင် အရင်း အမြစ်များကို ဖြုန်းတီးနေကြသည်။

ဒုတိယအနေဖြင့် ပြည်နယ်အစိုးရသို့ ရောက်သင့်သည့် သယံဇာတ ဝင်ငွေပမာဏအတိုင်းအတာဖြစ်သည်။ အတိအကျ ဆိုရလျှင် ဝင်ငွေခွဲဝေမှု နှင့် ဝင်ငွေရှာပေးသည့်မူလပြည်နယ်ကြား ဆက်စပ်မှုမှာ အရေးကြီးသည်။ အသုံးစရိတ် သတ်မှတ်ချက်များ အတိအကျမရှိပဲနှင့် ဝင်ငွေအစိတ်အပိုင်းအများစုကို ပြည်နယ်အစိုးရများသို့ လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ သည်ဆိုပါက၊ အတိအကျဆိုရလျှင် ဝင်ငွေရှာဖွေပေးသည့် ပြည်နယ်သို့ ပြန်လွှဲပေးခဲ့ပါက ဒေသများကြား မညီမျှမှုများ ကို မဖြေရှင်းနိုင်ရုံသာမက ဒေသန္တရအစိုးရ အနေဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို ကောင်းစွာမစီမံနိုင်ပဲ နိုင်ဂျီးရီးယား ရင်ဆိုင်နေရသည့် ပြဿနာများကို ရင်ဆိုင်ကြရမည်ဖြစ်သည်။ ကောင်းမွန်ပြည့်စုံသည့် အစီအမံဟု ဆိုရာတွင် ၎င်းသည် ပြည်နယ်အစိုးရသို့ ပေးပို့မည့် သယံဇာတဝင်ငွေပမာဏ နှင့် ပြည်နယ်အစိုးရ၏ အသုံးစရိတ် တာဝန်ကြား မျှတမှုရှိစေရန် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ရမည်။ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း နှင့် ဝင်ငွေရရှိရာဒေသကြားမှ လွှဲပြောင်းပေးမှု ပမာဏကို ကန့်သတ်မှု ပြုလုပ်ပေးနိုင်ရမည်ဖြစ်သည်။

သယံဇာတဝင်ငွေများကို ဗဟိုဦးစီးစနစ်အောက်တွင် စုစည်းနိုင်မှုမရှိသည့် စီးပွားရေးအခင်းအကျင်းမျိုးတွင် သယံဇာတ ဝင်ငွေ ခွဲဝေရေးစနစ်ကို ဒေသန္တရအစိုးရများ၏ တာဝန်ခံမှု၊ အစိုးရ၏ တာဝန်ယူမှုတို့ နှင့် တွဲလျက်ဆောင်ရွက် ရမည်ဖြစ်သည်။ ဒေသန္တရအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုကောင်းမွန်ပါက သယံဇာတဝင်ငွေစီမံခွင့် အာဏာခွဲဝေပေးရာမှ ပေါ်ပေါက်လာသည့် အချို့သော အားနည်းချက်များကို ဖာထေးပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ ကောင်းမွန်သည့် ဒေသန္တရ အုပ်ချုပ်ရေး အစီအမံသည် ဒေသတွင်းရှိ မညီမျှမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ အထူးသဖြင့် သဘာဝ သယံဇာတ ပေါ်တွင်အဓိကမှီခိုနေရသည့် စီးပွားရေးအခင်းအကျင်းတွင် မရှင်းပေး နိုင်သောကြောင့် စီမံခွင့်အာဏာ ခွဲဝေပေးရာတွင် ကောင်းစွာပြင်ဆင်ထားသည့် အစိုးရအဆင့်များကြားလွှဲပြောင်းမှုစနစ်ကိုလည်း တပြိုင်နက် အာရုံစိုက်သင့်သည်။

စတုတ္ထအနေဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေရာတွင် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းမှုသည် အထူးအရေးပါသည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေများပေါ် အဓိက မှီခိုနေရသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် စည်းကမ်း သည်ပို၍ အရေးကြီးသည်။ ဒေသန္တရအစိုးရများသည် သယံဇာတ ဝင်ငွေ အဝင်အထွက် မတည့်ငြိမ်ခြင်းကို ဖြေရှင်းနိုင်သည့် စွမ်းဆောင်ရည်အားနည်းကြသောကြောင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေအများအပြား ကို ဒေသန္တရအစိုးရသို့ လွှဲပြောင်းပေးသည့် အခြေအနေမျိုးတွင်ပို၍ပင် အရေးကြီးသည်။ ဘတ်ဂျက်ပြင်ပရန်ပုံငွေ (extra-budgetary funds) များသည် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို ပေါ်ပေါက်စေနိုင်ပြီး၊ သယံဇာတ ဝင်ငွေ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုအတွက် ဆောင်ရွက်သင့်သည့် ကိစ္စမဟုတ်ဟု သတ်မှတ်ထားကြသော်လည်းစီးပွားရေးနှင့်ရသုံးစရိတ်တွင်သယံဇာတဝင်ငွေစီးဆင်းမှုမတည့်ငြိမ်မှုကြောင့် ဆိုးကျိုးသက်ရောက်ခြင်းကို ကာကွယ်ရန်အတွက် နိုင်ငံများတွင် ဘတ်ဂျက် ပြင်ပ ရန်ပုံငွေများဖွဲ့စည်းထား

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ငွေရေးနှေးမှုများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

ကြသည်။ ရန်ပုံငွေကို အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် ရည်ရွယ်နိုင်သကဲ့သို့ ဖွံ့ဖြိုးရေး ရန်ပုံငွေကဲ့သို့သော အခြားရည်ရွယ်ချက်များအတွက်လည်း အသုံးပြုနိုင်သည်။ ယင်းကဲ့သို့သော ရန်ပုံငွေများ စီမံရာတွင် အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းမှာ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာစည်းကမ်းများကို တင်းကြပ်ထားရန်ဖြစ်သည်။ ရန်ပုံငွေထဲမှ တိုက်ရိုက်ထုတ်သုံးမှုမရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်းကဲ့သို့သော စည်းကမ်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ ရန်ပုံငွေသုံးစွဲရာတွင်လည်း နော်ဝေနိုင်ငံတွင် ဆောင်ရွက်သကဲ့သို့ အစိုးရ ဘတ်ဂျက်မှတစ်ဆင့်၊ ပုံမှန် ဘတ်ဂျက် စစ်ဆေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖြတ်သန်းစေကာ သုံးစွဲစေရမည်။

အချုပ်ဆိုရလျှင် ကိစ္စတိုင်းအတွက် သင့်တော်သည့် တလက်ကိုင် ဖြေရှင်းနည်းမရှိပါ။ မျှတ လျှောက်ပတ် သည့် သယံဇာတ ဝင်ငွေ ခွဲဝေရေး လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုဖြစ်လာရန်မှာ အခြေအနေတစ်ခုခြင်းစီ အလိုက် အာရုံ စိုက်ကာသီးခြား ပြုစုရန်လိုသည်။ ဝင်ငွေခွဲဝေရေးစနစ်တစ်ခုတွင် သယံဇာတလုပ်ငန်း၏ အပျက်သဘော ဘေးထွက်ဆိုးကျိုးများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် တူညီသည့် ရည်ရွယ်ချက်ရှိသော အစိုးရအဆင့်ဆင့်ကို ပူးပေါင်းလုပ်ကိုင်စေနိုင်သည့် လုပ်ငန်းလမ်းကြောင်းရှိပြီး၊ သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို မျှတစွာခွဲဝေပေး နိုင်သည်ဆိုပါက ပို၍အောင်မြင်နိုင်ချေရှိသည်။ သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှုပုံစံ ဖော်ထုတ် အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းသည် သီးခြားဆောင်ရွက်နိုင်သည့် ကိစ္စမဟုတ်ပါ။ သယံဇာတဝင်ငွေစီမံမှု အရည်အသွေး၊ အစိုးရ၏ တာဝန်ခံမှုတို့ပေါ်တွင်မူတည်နေသည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေပေါ် အဓိကမှီခိုနေရပါက စီမံမှုအရည်အသွေးနှင့် တာဝန်ခံမှုသည် ပို၍အရေးပါသည်။

အခန်း (၅) ဖက်ဒရယ်နှင့် ရေနံ အရင်းအမြစ် Federalism and petroleum resources အခြေခံဥပဒေ (Constitution)

ဖက်ဒရယ် အခြေခံ ဥပဒေများတွင် ရေနံနှင့် ဓာတ်ငွေ့ အရင်းအမြစ်၏ မူလပိုင်ရှင်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ရေနံကဏ္ဍ စီမံမှု နှင့် ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာတာဝန်များခွဲဝေပုံကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။ သို့သော်လည်း အခြေခံဥပဒေသည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး အခြေအနေများအောက်တွင်ရှိသောကြောင့် အခြေခံ ဥပဒေပါ ပြဌာန်းချက်များသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်းနေရာရနေသည့် အင်အားစုကြီးများ၏ အလိုကို လိုက်ပြီး အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း၊ လျော့ခြင်း တင်းခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပြောင်းလဲခြင်းကို ခံရကြသည်။ အချို့သော ဖက်ဒရယ် အခြေခံဥပဒေများမှာ ရေနံလုပ်ငန်းများ မပေါ်ပေါက်မီ သို့မဟုတ် မြေအောက် သယံဇာတ များနှင့်ဆိုင်ပြီး အထူးရည်ရွယ်ချက်မရှိပဲ ရေးသားကြခြင်းများ ရှိသည်။ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများက သယံဇာတဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို အထူးစဉ်းစားပြီး ထည့်သွင်းရေးဆွဲထား သည့် အခြေခံဥပဒေအချို့ လည်းရှိသည်။ လုပ်ငန်းများမပေါ်ပေါက်မီရေးဆွဲသည့် အခြေခံဥပဒေများသည် ပြည်နယ်များ ထိန်းချုပ်မှုကို အားပေးပြီး၊ ဒုတိယအမျိုးအစားသည် ဗဟိုဦးစီးမှုကိုအားပေးသည်။ အခြေခံဥပဒေတွင် မည်သို့ပင်ပြဌာန်း ထားစေကာမူ လုပ်ပိုင်ခွင့်များခွဲဝေချထားပေးခြင်းကို နိုင်ငံတွင်းဩဇာရှိသည့် နိုင်ငံရေး အင်အားစုများ သဘောတူညီမှုမရှိ၊ အင်အားစုများနှင့် တင်းမာမှုရှိမရှိက ပို၍အရေးကြီးသည်။ တင်းမာမှုရှိပါက အခြေခံ ဥပဒေ၏ အနှစ်သာရကို နိုင်ငံရေးအခြေအနေများက အခက်တွေ့စေမည်ဖြစ်သည်။ ပြည်ထောင်စု အစိုးရ သည် ကဏ္ဍစီမံမှုတွင် ပို၍အရေးပါသည့်နေရာယူထားခြင်း သို့မဟုတ် ရေနံထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်သည် စီမံသည့်အခန်းကဏ္ဍနေရာကို ရယူနိုင်ခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် သယံဇာတ ဝင်ငွေမှ အထူးဝေစု အဖြစ်ရယူခြင်း အစရှိသည့်အခင်းအကျင်းများပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။

မူလပိုင်ရှင်သတ်မှတ်ချက် (Ownership)

သယံဇာတ ထုတ်လုပ်သည့် ဒေသများမှ မူလဒေသခံများသည် ၎င်းတို့သည် သယံဇာတမူလပိုင်ရှင် ဖြစ်သည်ဟု အခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြသည်ဖြစ်စေ၊ ချန်လှပ်ထားသည်ဖြစ်စေ အခိုင်အမာထုတ် ဖော်ပြော ဆိုလေ့ရှိသည်။ သို့သော်လည်း နိုင်ငံအဆင့် နိုင်ငံရေးသမားများ နှင့် နိုင်ငံသားများ၊ အခြားဒေသများကမူ သယံဇာတသည် အမျိုးသား ဆိုင်ရာရတနာဖြစ်ပြီး၊ မျှဝေသုံးစွဲသင့်သည်ဟု တန်းတူညီတူယူဆထားကြ သည်။ အချို့သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး တနည်းမဟုတ် တနည်း သဘောတူ ညီချက်ရယူထားကြသည်။ သဘောတူညီချက်မရသည့် အခါတွင် အငြင်းပွားမှုများ အကြီးအကျယ်ဖြစ်ပေါ် သည်။ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အာဏာခွဲဝေခြင်း (fiscal federalism) အများစုသည် ရေနံနှင့် သယံဇာတများ စီမံမှုကို ဗဟိုဦးစီးစနစ်ဖြင့်ဆောင်ရွက်သင့်သည်ဟူသော အခြေခံပေါ်တွင် ဆောင်ရွက် ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ စီးပွားရေးအတွက်၊ အစိုးရ စုစုပေါင်းဝင်ငွေအတွက် သယံဇာတက အရေးကြီးသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် ယင်းအယူအဆပို၍အားကောင်းသည်။ ပြည်နယ်နှင့် ဗဟိုကြား အပေးအယူသည် နိုင်ငံတစ်ခုခြား စီ၏ အခြေအနေပေါ်လိုက်ပြီးဖြစ်ပေါ်သည်။ မူလပိုင်ရှင်နှင့်ဆိုင်သည့် ပြဿနာကို ပဋိပက္ခလွန်ပြီးနောက်ရေးဆွဲ သည့် အခြေခံဥပဒေများတွင် ထည့်သွင်းဖြေရှင်းပေးရန်လိုသည်။

စီမံခန့်ခွဲခြင်း (Management)

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် သဘာဝ သယံဇာတ မူလပိုင်ရှင်သတ်မှတ်ပုံမှာ တသတ်မတ်တည်းမရှိပါ။ အစိုးရ မည်သည့်အဆင့်ကို ပိုင်ရှင်ဟုသတ်မှတ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပုံသေနည်းမရှိပါ။ ပိုင်ရှင်ဖြစ်သူ၏ ဥပဒေ၊ ဘဏ္ဍာရေး၊ နိုင်ငံရေး လွှမ်းမိုးနိုင်မှုမှာလည်း အလွန်ကွဲပြားသည်။ သဘာဝ သယံဇာတ၏ အဓိကတာဝန် များကို ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံတွင်းမှ အစိုးရအဆင့်တစ်ခုက အခြေခံဥပဒေအရ တာဝန်ယူထားရသော်လည်း၊ သယံဇာတ စီမံမှု နှင့်ပတ်သက် သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များ (ဥပမာ သဘာဝ ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ မြေအသုံး ပြုခြင်း၊ အခွန်ကောက်ခံခြင်း) ကို အစိုးရအခြားအဆင့်သို့လည်း လွှဲထားပေးနိုင်သည်။ သယံဇာတစီမံမှု၏ အဓိကလုပ်ပိုင်ခွင့်တွင် သယံဇာတ တူးဖော် ထုတ်လုပ်ခြင်း အခြေအနေများကို သတ်မှတ် ထားသည့် လို င်စင်ချထားပေးခြင်းလည်းပါဝင်သည်။ သို့သော်လည်း အခြားလုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများသည်လည်း သယံဇာတ စီမံရာတွင် အရေးကြီးသည်။ အထင်ရှားဆုံးမှာ မြေအသုံးပြုခွင့် ပါမစ်ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ် အစိုးရများ ဝင်ရောက်ဆုံးဖြတ်ခွင့်၊ သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ကာကွယ်ရေး စည်းမျဉ်းများ နှင့် ဒေသခံများ အကျိုးအတွက် ဆောင်ရွက်နိုင်ခွင့်ကို မြေအသုံးပြုခွင့်ပါမစ်မှတစ်ဆင့် ကျင့်သုံးနိုင်သည်။

ကုန်းတွင်းသယံဇာတ (Onshore)

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအများစုတွင် မြေအောက်သယံဇာတ မူလပိုင်ရှင်ကို အခြေခံဥပဒေတွင်ပြဌာန်းထားသည်။ သို့သော်လည်း သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲခြင်း၊ သယံဇာတအခွန်နှုန်းသတ်မှတ်ခြင်း၊ ကောက်ယူခြင်း လုပ်ပိုင်ခွင့်အာ ဏာရှိခြင်းနှင့် မူလပိုင်ရှင်ဖြစ်ခြင်းမှာ တထပ်တည်းမကျပါ။

ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံ ၁၂ နိုင်ငံ၏ ကုန်းတွင်း သယံဇာတ ပိုင်ရှင်၊ စီမံမှု နှင့် အခွန်စီမံမှု Onshore Ownership, Management and Revenue Assignment for Petroleum in Twelve Federations

နိုင်ငံ	ပိုင်ဆိုင်မှု Ownership	သယံဇာတ စီမံမှု Resource Manage-ment	သယံဇာတ ဝင်ငွေ Resource Revenue
အာဂျင်တီးနား	ပြည်နယ် provinces	ပြည်နယ် provinces	ပြည်နယ် /ပြည်ထောင်စု
ဩစတေးလျ	ပြည်နယ်	ပြည်နယ်	ပြည်နယ်
ဘရာဇီး	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်နယ်/ပြည်ထောင်စု/မြို့နယ် municipal
ကနေဒါ	ပြည်နယ် provinces	ပြည်နယ် provinces	ပြည်နယ် provinces
အနီယ	ပြည်နယ်	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်နယ် /ပြည်ထောင်စု
မလေးရှား	ပြည်နယ်	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်နယ် /ပြည်ထောင်စု

မက္ကဆီကို	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
နိုင်ဂျီးရီးယား	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်နယ် /ပြည်ထောင်စု
ပါကစ္စတန်	ပူးတွဲ joint	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ခရိုင်များ provinces
ရုရှား	joint	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
အမေရိကန်	ပြည်နယ် / ပြည်ထောင်စု / ပုဂ္ဂလိက	ပြည်နယ် / ပြည်ထောင်စု	ပြည်နယ် /ပြည်ထောင်စု
ဗင်နီဇွဲလား	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal

သယံဇာတ ပိုင်ရှင်မှာ အစိုးရတရပ်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုခြင်းအားဖြင့် ၎င်းသည် သယံဇာတကို ထိန်းချုပ်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပါ။ သယံဇာတမှ ရရှိလာသည့် အကျိုးအမြတ်များကို အဓိက ခံစားခြင်းလည်း ရှိနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံ ၁၂ နိုင်ငံအနက်မှ ၈ ခုတွင် သယံဇာတစီမံခွင့် နှင့် သယံဇာတ မူလပိုင်ရှင်ဖြစ်ခြင်းမှာ တထပ်တည်းကျသော်လည်း ကျန်လေးနိုင်ငံသည် သီးခြားကိစ္စဖြစ်သည်။ အန္တိယနှင့် မလေးရှား တွင် ဖက်ဒရယ် အစိုးရက ပြည်နယ်များပိုင်ဆိုင်သည့် သယံဇာတများကို စီမံသည်။ ရုရှားနှင့် ပါကစ္စတန်တွင် ပူးတွဲပိုင်သည့် သယံဇာတများကို ဖက်ဒရယ်အစိုးရက စီမံသည်။

ကမ်းလွန် (Offshore)

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများအားလုံးတွင် ဖက်ဒရယ်အစိုးရ (ပြည်ထောင်စု အစိုးရ) သည် စီးပွားရေး ဇုန်အကြီးစားများအပါအဝင် ကမ်းလွန်ပိုင်း၏ မူလပိုင်ရှင်ဖြစ်သည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ (UN convention on the Law of the Sea အရ ခိုင်ခိုင်မာမာ ပိုင်ဆိုင်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်) ကမ်းလွန်သည် ပြည်နယ်နယ်နိမိတ်များအလွန်တွင်ရှိနေသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အခြေခံဥပဒေအရ ကမ်းလွန်ပိုင်းထိန်းချုပ်မှုသည် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ၏ တာဝန်ဖြစ် သည်။ မလေးရှားနိုင်ငံ ဘောနိုယိုပြည်နယ်၏ ကမ်းလွန်ပိုင်းကို ပြည်နယ်က ပိုင်ဆိုင် ထားသော်လည်း စီမံမှုကို ပြည်ထောင်စုက တာဝန်ယူသည်။ ပါကစ္စတန်တွင် လည်း ပူးတွဲပိုင်ဆိုင်မှုအဖြစ် အခြေခံဥပဒေတွင် ပြင်ဆင်ခြင်းကို မကြာသေးမီက အတည်ပြုခဲ့သည်။

ကမ်းလွန်ပိုင်း စီမံမှုလုပ်ပိုင်ခွင့်များကို ဥပဒေပြဌာန်း၍လည်း အာဏာခွဲဝေပေးနိုင်သည်။ ကနေဒါတွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် ကမ်းလွန်သယံဇာတစီမံမှုနှင့် အခွန်ကောက်ယူခြင်းကို ကမ်းလွန်တူးဖော်မှုများ ပြုလုပ်သည့် ပြည်နယ် ၂ ခုသို့လွှဲပေးခဲ့သည်။ ဩစတေးလျသည်လည်း ကမ်းလွန်သယံဇာတကို ပူးတွဲ စီမံသည့်စနစ်ကို ပြုစုကျင့်သုံးသည်။ သို့သော်လည်း ပြည်ထောင်စု အစိုးရက ပိုင်ဆိုင်မှုကို ရယူထားသည်။ အမေရိကန်တွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရသည် ကမ်းလွန်ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် ထိန်းချုပ်နိုင်မှု လုံးဝမရှိပါ။ မြေအသုံးပြုခွင့်မပြုခြင်းဖြင့် ကမ်းလွန်လုပ်ကွက်အများအပြား ဝင်ရောက်လာခြင်းကို ပြည်နယ်အစိုးရများက အောင်မြင်စွာဟန့်တားနိုင်ကြသည်။ ဘရာဇီးတွင်မူ ပြည်ထောင်စုအစိုးရ သည် ကမ်းလွန်သယံဇာတ များကို ပိုင်ဆိုင်သည်။ ထိန်းချုပ်မှုများပြုလုပ်သည်။ သို့သော်လည်း ပြည်နယ်များ (အထူးသဖြင့် နယ်နိမိတ်ဆက်

နေသည့် ပြည်နယ်များ) နှင့် မြို့နယ်များသည် အခွန်ဝင်ငွေ၏ ပအာဏာ အများစုကို ရရှိကြသည်။

ဖက်ဒရယ် ပြည်ထောင်စု ၁၂ ခုတွင် ကမ်းလွန်သယံဇာတ ပိုင်ဆိုင်မှု သတ်မှတ်ချက်၊ ရေနံ စီမံခြင်း နှင့် အခွန်ကောက်ယူခြင်း (Offshore Ownership, Management and Revenue Assignment for Petroleum in 12 Federations)

နိုင်ငံ	ပိုင်ဆိုင်မှု Ownership	သယံဇာတ စီမံမှု Resource Manage- ment	သယံဇာတ ဝင်ငွေ Resource Revenue
အာဂျင်တီးနား	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
ဩစတေးလျ	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပူးတွဲ/joint	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
ဘရာဇီး	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်နယ်/ပြည်ထောင်စု / မြို့ နယ် states/federal/municipal
ကနေဒါ	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်နယ်/ပူးတွဲ prov- inces/joint	ပြည်နယ် provinces
အနီယ	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
မလေးရှား	ပြည်ထောင်စု federal/ ပြည်နယ် states	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
မက္ကဆီကို	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
နိုင်ဂျီးရီးယား	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု federal/ ပြည်နယ် states
ပါကစ္စတန်	ပူးတွဲ Joint	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal

ရုရှား	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
အမေရိကန်	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal
ဗင်နီဇွဲလား	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal	ပြည်ထောင်စု အစိုးရ federal

အခွန်ကောက်ခံခြင်း (Revenue collection)

သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေကောက်ယူနိုင်သည့် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးရှိသည်။ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်၊ အခွန်တော်များ၊ လိုင်စင်ကြေး၊ မြေအသုံးပြုခ၊ ပြည်ပပို့ခွန်၊ ကဏ္ဍတွင်း ခေါင်းစဉ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ကောက်ခံမှုများကို ပြုလုပ် နိုင်သည်။ အခွန်တော်(royalties) သည် သယံဇာတ မူလပိုင်ရှင်၏ ခံစားခွင့်ဖြစ်သည်ဟု ယေဘုယျအား ဖြင့်ယူဆထား ကြသော်လည်း အချို့သော ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုများတွင် အခွန်တော်ပေးသွင်းမှုများသည် (တိုက်ရိုက် သို့မဟုတ် ခွဲဝေပေးရေး သတ်မှတ်ချက်များကြောင့်) သယံဇာတပိုင်ရှင်မဟုတ်သူများထံသို့ ရောက်သွားသည်များ ရှိသည်။ သယံဇာတ မူလပိုင်ရှင်သည် အခွန်တော် နှုန်းထားကို သတ်မှတ်နိုင် ခွင့်လည်း မရှိပဲဖြစ်တတ်သည်။ နိုင်ငံပိုင်ရေနံ ကုမ္ပဏီများက အဓိကကျသည့် (သို့မဟုတ် တဦး တည်း လက်ဝါးကြီးအုပ်လုပ်ကိုင်နေသည့်) နိုင်ငံများတွင် ကုမ္ပဏီသည် ၎င်းထုတ်ပြန်ထားသည့် ဘဏ္ဍာရေး စည်းမျဉ်းများကိုလိုက်နာရပြီး၊ ရရှိသည့်အမြတ်များမှ အစိုးရသို့ ပေးသွင်း အချို့ပြုလုပ်သည်။

မူရင်းခံစားခွင့် (derivation) ဆိုသည်မှာ ရေနံထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်က ၎င်းထုတ်လုပ်သည့် ရေနံ ရောင်းရငွေမှ ၎င်းထိန်းသိမ်းထားနိုင်သည့် ရာခိုင်နှုန်းကို ဆိုလိုသည်။ ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံများတွင် အစိုးရ ၂ ရပ်ကြား အခွန်ဝင်ငွေစီမံမှု ဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်များ(အခွန်တော် နှုန်းသတ်မှတ်ခွင့်နှင့် အမြတ်ခွန် ကောက်ယူခွင့်) ကွာခြားသည်သာမက၊ ဗဟိုကောက်ယူသည့် အခွန်ဝင်ငွေများ ခွဲဝေပေးသည့် သတ်မှတ်ချက်များလည်း ကွဲပြားသည်။ ပြည်နယ်ယူနစ် များသို့ အချို့ အခွန်ဝင်ငွေများ ခွဲဝေပေးရန် မူရင်းခံစားခွင့် အခြေခံမှု (principle of derivation) သည် အရေးပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ဘရာဇီးတွင် ထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်သည် မူရင်းခံစားခွင့်အရ သယံဇာတအခွန်ဝင်ငွေအားလုံးကို ရရှိသည်။ အနီယနှင့် မလေးရှားတွင် အခွန်တော်ကိုသာခံစားရသည်။ ရုရှားတွင်မူ ထုတ်လုပ်သည့် ပြည်နယ်သည် ၎င်းတို့ နယ်နိမိတ်အတွင်း ထွက်ရှိသည့် သယံဇာတဝင်ငွေခွန် ဝေစုကို ခံစားရခြင်းမရှိပါ။ သို့သော်လည်း မူရင်းခံစားခွင့်အရ ဝင်ငွေခွန်များမှ ဝေစုရရှိသည်။

ဝင်ငွေခွဲဝေခြင်း (Revenue sharing)

ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် ဝင်ငွေခွဲဝေမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး ကွဲပြားသည့် အယူအဆများရှိသည်။ အထူးသဖြင့် သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေခြင်းအယူအဆများ ကွဲပြားသည်။ သို့သော်လည်း ဖက်ဒရယ် ပြည်ထောင်စု အစိုးရ အားလုံးသည် ပြည်နယ်များနှင့် ဝင်ငွေအချို့ကိုမျှဝေသုံးစွဲသည်။ သို့မဟုတ် လွှဲပြောင်းပေးမှုများပြုလုပ်သည်။ အခြေအနေပေါ် မူတည်ပြီး ဆောင်ရွက်သည်ရှိသကဲ့သို့ မည်သည့်ပေါ်တွင်မှ အခြေမခံပဲလွှဲပြောင်းပေးမှုများ၊ မျှဝေမှုများ ပြုလုပ်သည်လည်းရှိ သည်။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံအများစုတွင် ပြည်နယ်များသည်

ပြည်ထောင်စုအစိုးရက လွှဲပြောင်းပေးမှု၊ သို့မဟုတ် အခွန်မျှဝေမှုပေါ်တွင် အဓိကမှီခိုနေရသည်။ ပြည်နယ် များက ဝင်ငွေရှာဖွေနိုင်သည့် နိုင်ငံအချို့လည်းရှိသည်။ အချို့သော ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများသည် လွှဲပြောင်း ပေးမှုနောက်တွင် ပြည်နယ်တိုင်းသည် နိုင်ငံအဆင့်စံနှုန်းအဖြစ် သတ်မှတ် ထားသည့် ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင် ရည်သတ်မှတ်ချက် ပြည့်မီသွားရန် ရည်ရွယ်လျက် တန်းတူ ရေးကို ဖိစီး စီးစီးဆောင်ရွက်သည်။ အချို့က ဘဏ္ဍာရေးအခြေအနေကွာဟနေမှုကို လက်ခံထား ကြသည်။ သယံဇာတထုတ်လုပ်သည့် ဒေသများ အနေဖြင့် ပျက်ဆီးသွားရသည့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်အတွက် နစ်နာကြေး၊ တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းကိုပံ့ပိုးနိုင်ရန်အတွက် အခြေခံအဆောက်အအုံအတွက် ကုန်ကျစရိတ်၊ သယံဇာတ ကုန်ခန်းသွားသည့် အခါ တွင် အသင့်ဖြစ်စေရန်အတွက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ ပြုလုပ်နိုင်ရန် တို့အတွက် သယံဇာတမှ အထူးဝေစုကို ရယူလိုကြ သည်။

အကျင့်ပျက်လာဘ်စားမှု (Corruption)

သယံဇာတကြွယ်ဝမှုနှင့် အကျင့်ပျက်လာဘ်စားမှုသည် မကြာမကြာတွဲလျက်တွေ့ရသည်။ အထူးသဖြင့် ရေနံနှင့်ဓာတ်ငွေ့ ကဏ္ဍတွင်ဖြစ်သည်။ အာဏာရှိသူများအဖို့ ပြည်သူလူထုထံမှ ရရှိသည့် အခွန်များနှင့် ယှဉ်ပါက သယံဇာတ အမြတ်အစွန်းများကို အလွယ်တကူခိုးယူနိုင်ကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အကျင့်ပျက် လာဘ်စားသည်ဟု ဆိုရာတွင် တကိုယ်ရေကောင်းစားရေးအတွက်သာမဟုတ်ပဲ ရွေးကောက်ပွဲမသမာမှု ပြုလုပ်ရန်၊ တရားမဝင် ပါတီ ရန်ပုံငွေရှာဖွေရန်အတွက် ပြည်သူ့ဘဏ္ဍာများကို သုံးစွဲခြင်းလည်း ပါဝင်သည်။

ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ခံမှု (Transparency and Accountability)

ပွင့်လင်းမြင်သာမှုသည် အစိုးရ၏ လုပ်ဆောင်ချက်များ နှင့်ဆိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက် ရရှိနိုင်မှု၊ ပြည့်စုံမှုတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ တာဝန်ခံမှုသည် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများ (အုပ်ချုပ်ရေး သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုရေး) နှင့် ၎င်းတို့ကို စောင့်ကြည့်သည့် သူများဖြစ်သော မဲဆန္ဒရှင်များ သို့မဟုတ်၊ အခြားရုံးမှ တာဝန်ရှိသူများ ကြားဆက်ဆံရေးဖြစ်သည်။ တာဝန်ခံမှုကောင်းစွာဖြစ်ထွန်းရန်အတွက် ပွင့်လင်း မြင်သာမှု မရှိမဖြစ်လိုအပ်သည်။ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံတွင် တာဝန်ခံမှု ဆိုသည်မှာ အုပ်ချုပ်ရေးက ဥပဒေပြုရေးကို တာဝန်ခံသည်၊ ရွေးချယ်ခံနိုင်ငံရေးသမားက မဲဆန္ဒရှင်များကို တာဝန်ခံ သည်၊ ပြည်နယ်ယူနစ်များသည် ပြည်ထောင်စု အစိုးရကို တာဝန်ခံသည် (အခြေအနေပေါ်လိုက်ပြီး) (ဥပမာ အခြေအနေလိုက် ချထားပေး သည့် ထောက်ပံ့ငွေများ) သယံဇာတ အခွန်ဝင်ငွေများ ကောက်ယူ ရခြင်းကြောင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့်တာဝန်ခံမှု ဆောင်ရွက်သည့် နည်းစနစ် အသစ်များ ဖော်ထုတ်ရန် ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံများတွင် ဖိအားများကိုဖြစ်စေသည်။ ဘရာဇီးနိုင်ငံတွင် ပြည်နယ်အစိုးရ များအနေဖြင့် လိုက်နာရမည့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ခံမှုကို ပြည်ထောင်စုက သတ်မှတ် ပြဌာန်းပေးသည်။ ပြည်နယ်နှင့်ပြည်ထောင်စု ပူးတွဲ၍ စစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ခြင်းကို လည်း နည်းလမ်းတခု အနေဖြင့် အသုံးပြုနိုင်သည်။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရအနေဖြင့် ပြည်ထောင်စုစာရင်းများ အမှန်တကယ် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိနေစေရန် ဆောင်ရွက်ရာ တွင် ပြည်နယ်အစိုးရများကို လုပ်ပိုင်ခွင့်တနေရာပေးနိုင် သည်။ ထိုသို့နေရာပေးခြင်းအားဖြင့် ပြည်နယ်များ၏ ဝင်ငွေခွဲဝေမှုဆိုင်ရာ ရပိုင်ခွင့်များကို အကာအကွယ်ပေး နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး၊ အပြန်အလှန် အားဖြင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ သည်လည်း ၎င်းတို့ စာရင်းလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ကို ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိစေရန်အတွက် ဖွင့်ပြရမည်ဖြစ်သည်။

အခန်း (၆) ဖက်ဒရယ်ဝါဒ နှင့် တွင်းထွက်သယံဇာတ (Federalism and Mineral Resources)

ကမ္ဘာ့မြေထုအပေါ်ယံလွှာပေါ်တွင် သို့မဟုတ် အတွင်းတွင် အခဲ၊ အရည် သို့မဟုတ် အငွေ့ပုံစံဖြင့် သဘာဝ အလျောက် စုစည်းတည်ရှိနေပြီး လက်ရှိတွင် စီးပွားဖြစ်ထုတ်လုပ်နေမှု သို့မဟုတ် အနာဂတ်တွင် ထုတ်လုပ် နိုင်သည့် ပမာဏရှိသည်များကို တွင်းထွက်သယံဇာတဟု သတ်မှတ်သည်။ (United States Geological Survey). ပြန်လည်ထွက်ပေါ်ခြင်းမရှိတော့သည့် ယင်းသယံဇာတများကို သတ္တုတွင်းထွက်များ၊ သတ္တုမဟုတ်သည့် တွင်းထွက်များ နှင့် လောင်စာတွင်းထွက်များ အဖြစ် ၃ မျိုး ၃ စားခွဲခြားနိုင်သည်။

သတ္တုတွင်းထွက်များတွင် သတ္တုရိုင်းများပါဝင်သည်။ အမျိုးအစား ၂ မျိုးရှိသည်။ သံရိုင်းအဓိက ပါဝင်သည့် (ferrous) နှင့် သံမဟုတ်သော အခြေခံ သတ္တုများ (non-ferrous) ဖြစ်သည်။ သတ္တုတွင်းထွက်များတွင် အလျူမီနီယံ၊ ခနောက်စိမ်း၊ barium၊ bauxite၊ beryllium၊ ခရိုမိုက် (chromite)၊ ကိုဘော့ (cobalt) နှင့် ကြေးနီ၊ feldspar၊ ဖလိုရိုက် (fluorite)၊ gallium၊ ရွှေ၊ လျပ်ဆင်၊ halite၊ indium၊ သံရိုင်း၊ ခဲ၊ လီသီယမ်၊ မဂ္ဂနီဇံ၊ mica၊ molybdenum၊ နီကယ် (nickel) perlite၊ ပလက်တီနမ်၊ ဗော့စမိတ် (မီးစုန်း)၊ potash၊ မြေရှား rare earths၊ pyrite၊ ဆီလီကာ၊ ငွေ၊ soda ash၊ ကန့် (50 sulphur)၊ tantalum၊ တိုက်တေးနီယမ်၊ ယူရေနီယမ်၊ vanadium၊ zeolites နှင့် သွပ် (zinc) တို့ပါဝင်သည်။

သတ္တုမဟုတ်သည့်တွင်းထွက်များတွင် သတ္တုပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။ စကျင် (marble)၊ ဂရင်နိုက် (granite)၊ သဲကျောက် (sandstone)၊ porphyry၊ basalt၊ မြေဖြူ (chalk)၊ dolomite၊ ထုံးကျောက် (limestone)၊ လျပ်ဆင် (gypsum)၊ slate၊ ဓာတုနှင့် မြေဩဇာ တွင်းထွက်များ၊ ဆား၊ သဲ နှင့် ကျောက်စရစ်တို့ ပါဝင်သည်။ လောင်စာတွင်းထွက်များလည်းရှိသည်။ ကျောက်မီးသွေး၊ ရေနံနှင့် သဘာဝဓာတ်ငွေ့တို့ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် တွင်းထွက်တူးဖော် ထုတ်လုပ်ရေး တွင် အဓိကကျသည့် တွင်းထွက်များဖြစ်သည်။

တွင်းထွက် သယံဇာတ ဝင်ငွေစီမံမှုနှင့်ပတ်သက်သည့် မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ချက် များစွာရှိသည်။ ဝင်ငွေ ဖန်တီးခြင်း၊ ခွဲဝေပေးခြင်း နှင့် ဖြန့်ဝေပေးခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့် တာဝန်ခံမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒများအဖြစ် အုပ်စုခွဲခြား နိုင်သည်။

၁) ဝင်ငွေဖန်တီးခြင်း (Revenue generation)

ထိရောက်အောင်မြင်သည့် ဝင်ငွေဖန်တီးမှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် ထုတ်လုပ်မှုကို ထိခိုက်စေသည့် ကိစ္စများ မဖြစ်စေပဲ ဝင်ငွေအမြင့်ဆုံးရရှိရန်ဆောင်ရွက်ပေးသည်။ အစိုးရများအနေဖြင့် သတ္တုတူးဖော်ရေးမှ ရရှိသည့် အကျိုးအမြတ်မှ အနည်းဆုံး တဝက်ခန့်၊ ရေနံမှ ၃ ပုံ ၂ ပုံခန့်ကို ရရှိသင့်သည်။ အကျိုးအမြတ် ရရှိမှု ပမာဏမှာ ၎င်းထက်လျော့နည်းပါက ပြဿနာများကိုဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ ပြဿနာပေါ်ပေါက် လာပါက အစိုးရများ အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ အစီအမံများကို ပြန်လည် သုံးသပ် ရန်လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ (International Monetary Fund 2012).

အသုံးပြုသည့် နည်းလမ်း (Inter-vention)	ဆောင်ရွက်ပုံ (Description)
အပြိုင်အဆိုင် လေလံစနစ် (Competitive bidding)	ပထမအဆင့်တွင် ချိတ်ပိတ်ထားသည့် တင်ဒါများကို ဖိတ်ခေါ်ကာ၊ အမြင့်ဆုံးဈေး၊ အကောင်းဆုံး လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မည့်သူကို လုပ်ကွက်ချထားပေးသည်။
အခွန်တော် (Royalty)	သတ္တုတူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းကုမ္ပဏီမှ အစိုးရသို့ ပေးရသည့် ပေးသွင်းမှုဖြစ်သည်။ ၁) တွင်းထွက်များ ရှာဖွေ၊ ထုတ်ယူနိုင်ရန် နှင့်/သို့မဟုတ် ၂) တွင်းထွက်များ ထုတ်လုပ်ခွင့်ရရန် အတွက် ပေးသွင်းရသည်။ အခွန်တော်များကို ပမာဏအလိုက် (specific levies) (တူးဖော်သည့် တွင်းထွက်ပမာဏပေါ် အခြေခံကာ) သို့မဟုတ် တန်ဖိုးအလိုက် (ad valorem levies) (တူးဖော်သည့် တွင်းထွက်တန်ဖိုးပေါ် အခြေခံကာ) ကောက်ခံသည်။ ပြည်ထောင်စု အဆင့် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရများက ကောက်ခံသည်။ နှုန်းငွေ သို့မဟုတ် နှုန်းရှင်ဖြင့် ကောက်ခံသည်။ တွင်းထွက်အမျိုးအစားပေါ်လိုက်ပြီး ပုံသေ သတ်မှတ်မရသည်များကို နှုန်းရှင်ဖြင့်ကောက်ယူ သည်။ သို့သော်လည်း လုပ်ငန်းအမြတ်အစွန်း ပေါ်မူတည်ပြီး နှုန်းထားများ ကွဲပြားနိုင်သည်။
သယံဇာတခွန် (Resource rent tax)	တွင်းထွက်ထုတ်ယူခြင်း သို့မဟုတ် ပြုပြင်ထုတ်လုပ်ခြင်းတို့မှ ရရှိ သည့် အမြတ်အစွန်းပေါ် ကောက်ခံသည့်အခွန်ဖြစ်သည်။ သယံဇာတမှရရှိသည့် အမြတ်အစွန်းများကို ဝေစုအဖြစ် ရယူနိုင်ရန် ကောက်ခံခြင်းဖြစ်သည်။ ကုမ္ပဏီ၏ ရင်းနှီးမှု စရိတ်နှုတ်ပြီး အမြတ်ပေါ်တွင်ကောက်ခံခြင်းဖြစ်သည်။ စီမံကိန်း၏ ငွေကြေးစီးဆင်းမှု အပေါင်းလက္ခဏာ ဆောင်သည့် အခါတွင်မှ ကောက်ယူသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ စီမံကိန်းအမြတ် အစွန်းရရှိမှသာ ကောက်ခံသည်။
ထုတ်ကုန်ခွဲဝေ ရယူခြင်း (Production sharing)	ရေနံလုပ်ငန်းတွင်ပို၍အသုံးများသည်။ အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းကြား မြေပေါ်ရောက်လာသည့် ထုတ်လုပ်မှုများကိုခွဲဝေသည်။ မြေပေါ်ရောက်လာသည့် ထုတ်လုပ်မှုများကို ခွဲဝေသည်။ ဝေစုပမာဏ ကို ထုတ်လုပ်မှုခွဲဝေရေး သဘောတူညီချက်များဖြင့် (Production sharing agreements) သတ်မှတ်သည်။

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

၂) ဝင်ငွေ ခွဲဝေပေးခြင်း နှင့် ဖြန့်ဝေခြင်း (Allocation and distribution of revenue)
နိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်များ ကိုယ်ကျိုးရှာမှုများ၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့် တာဝန်ခံမှုရှိခြင်းတို့ကြောင့် မူဝါဒချမှတ်သူများ အနေဖြင့် သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများကို အကျိုးရှိစွာ၊ မျှတစွာခွဲဝေရာတွင် အခက်

အခဲများရှိသည်။ အလေအလွင့်မရှိ၊ တန်းတူညီမျှမှုအပြည့်ဖြင့်ခွဲဝေနိုင်သည်ဆိုပါက သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများသည် လူမှုစီးပွားရေး တိုးတက်မှုအတွက် တွန်းအားဖြစ်စေနိုင်သည်။

အသုံးပြုသည့်နည်းလမ်း (Intervention)	ဆောင်ရွက်ပုံ (Description)
သဘာဝ သယံဇာတ ရန်ပုံငွေ (Natural resource funds)	အထူးရည်ရွယ်သည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများပြုလုပ်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသည့် အစိုးရပိုင်ရန်ပုံငွေဖြစ်သည်။ တွင်းထွက်များရောင်းချရာမှ ရရှိသည့် ငွေများဖြင့် ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ရန်ပုံငွေ ရည်ရွယ်ချက်တွင် အနာဂတ်မျိုးဆက်များ အတွက် စုဆောင်းရန်၊ ဘတ်ဂျက်လို ငွေဖာထေးရန်၊ အထူးကဏ္ဍများအတွက် ငွေကြေးချထားပေးနိုင်ရန် တို့ပါဝင်သည်။
နိုင်ငံသားများထံသို့ဖြန့်ဝေခြင်း (Distribution to citizens)	အခြေအနေပါမူတည်၍ သို့မဟုတ် အခြေအနေမရွေးပဲ ငွေသားလွှဲပြောင်းပေးမှုမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံသားများကို ဝင်ငွေအမြတ်အစွန်းများ တိုက်ရိုက် ခွဲဝေပေးရန် နည်းလမ်းရှာသည့် အစိုးရ အချို့ရှိသည်။ နိုင်ငံသားများ ပါဝင်မှုကို မြှင့်တင်ရန်၊ စားသုံးမှုကို မြှင့်တင်ပေးရန်၊ နှင့် သယံဇာတ ကြွယ်ဝသည့် ဒေသတွင် မည်မျှများကို လျှောက်ချရန်အတွက် တိုက်ရိုက်ငွေသားဖြန့်ဝေခြင်းကို အသုံးပြု သည်။
ကဏ္ဍအလိုက်/ပြည်နယ် အဆင့်သို့ ဘတ်ဂျက်မှတစ်ဆင့် ခွဲဝေပေးခြင်း (Budgetary allocations for specific sectors/ sub-national levels)	အချို့သောနိုင်ငံအစိုးရများသည် ကဏ္ဍအလိုက်သီးသန့်၊ ပြည်နယ်အစိုးရများသို့မဟုတ်ဒေသများသို့သဘာဝသယံဇာတဝင်ငွေများအား ဘတ်ဂျက်မှတစ်ဆင့်ခွဲဝေ ချထား ပေးရန်ဆောင် ရွက် ကြသည်။ အင်ဒိုနီးရှား၊ ပီရူး၊ နိုင်ဂျီးရီးယား အပါအဝင် နိုင်ငံပေါင်း ၃၀ ကျော်သည်သယံဇာတဝင်ငွေ၏ရာခိုင်နှုန်းတစ်ခုကိုပြည်နယ်အဆင့်အစိုးရများသို့ ခွဲဝေပေးသည်။ ခွဲဝေပေးသည့် ပမာဏသည် နိုင်ငံတွင်း ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဖက်ဒရယ်ဝါဒ စိုးမိုးမှုအတွက် မှတ်ကျောက်ဖြစ်သည်။

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

၃) ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့် တာဝန်ခံမှု (Transparency and accountability)

ပြည်သူ့ဘဏ္ဍာများကို စီမံရာတွင် အစိုးရ၏အကျင့်ပျက် အမှုအကျင့်များကို အားကောင်းစေသည့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိ၊ ပုန်းလှိမ်းကွယ်လှိမ်းနှင့် သုံးစွဲမှုများဖြစ်စေရန် သယံဇာတမှ ရရှိသည့် အမြတ်အစွန်းများက တွန်းအား ပေးသည်ကို လေ့လာတွေ့ရှိရသည်။ (Mehlum et al. 2006) အစိုးရ များသည် တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို ကြားဝင်ထိန်းသိမ်းရန် လုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်အသက်သွင်းရန် မတတ်နိုင်သို့မဟုတ် ဆန္ဒကင်းမဲ့မှုများကို မကြာခဏ မြင်တွေ့ရသည်။ (Acosta 2013) တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု နှင့် တာဝန်ခံမှုများမြှင့်တက်လာစေရန်ဆောင်ရွက်ချက်များတွင် ဝင်ငွေရှာဖွေခြင်း နှင့် ခွဲဝေပေးသည့်အဆင့်တွင်တာဝန်ခံမှုပိုမိုပေါ်ပေါက်စေရန်၊ သဘာဝသယံဇာတမှရရှိလာသည့်ဝင်ငွေများကို အကောင်းဆုံး အသုံးပြုနိုင်ရန်၊ တန်းတူညီမျှခံစားနိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း တို့ပါဝင် သည်။

အသုံးပြုသည့်နည်းလမ်း (Intervention)	ဆောင်ရွက်ပုံ (Description)
စည်းမျဉ်းများ၊ ရရှိလာသည့် ဝင်ငွေများ နှင့်ဆိုင်ပြီး ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိအောင်ဆောင်ရွက်ခြင်း (Transparency in rules and revenue earned)	သဘာဝ သယံဇာတမှ ရရှိသည့် ဝင်ငွေများကို အစိုးရက ပုံမှန်အစီရင်ခံခြင်း၊ သဘာဝ သယံဇာတ တူးဖော်ခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်းနှင့်ဆိုင်သည့် ရပိုင်ခွင့်များ နှင့် တာဝန်များဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် ရှင်းလင်းသည့် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် စည်းမျဉ်းများ ရေးဆွဲ ခြင်း (ဥပဒေမူဘောင် နှင့် ဘဏ္ဍာရေးသတ်မှတ်ချက်များအပါအဝင်)တူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းများ (အစိုးရပိုင်၊ ပုဂ္ဂလိကပိုင်) ကို ၎င်းတို့ ဆောင်ရွက်သည့် တူးဖော်ရေး၊ အရောင်း အဝယ် ဆောင်ရွက်ချက်များကို ဖွင့်ပြရန် သတ်မှတ်ခြင်း သဘာဝ သယံဇာတ လုပ်ကိုင်ခွင့်ရသူများစာရင်း ပြုစုထားခြင်း
ပုံမှန်စာရင်းစစ်စစ်ခြင်း (Regular audits)	အာဏာပိုင်များဖွဲ့စည်းပြီး တူးဖော်ရေးလုပ်ငန်းများကို စာရင်းစစ်စစ်၍၊ ရလဒ်များကို အစီရင်ခံရမည်။
ထိရောက်သည့် ပြစ်ဒဏ်များချမှတ်ခြင်း (Effective sanctions)	ဒေသန္တရ၊ ပြည်တွင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာ အစရှိသဖြင့် အဆင့်အမျိုးမျိုးတွင် ပြစ်ဒဏ်များချမှတ်နိုင်သည်။ ဥပဒေကြောင်းအရ၊ ဥပဒေပြင်ပမှ အပြစ်ပေးမှုများ ပြုလုပ်နိုင်သည်။
ပြင်ပစည်းကမ်းကြီးကြပ်သူများ (Independent regulators)	လုပ်ငန်းများထိရောက်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုအပ်သည့် ဘဏ္ဍာရေး၊ နည်းပညာ၊ နိုင်ငံရေး လွတ်လပ်ခွင့်များပေးထားသည့် ကြီးကြပ်ရေးလုပ်ငန်း အဖွဲ့ကို ထူထောင်စစ်ဆေးခြင်း။

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

တွင်းထွက်တူးဖော်ခြင်းသည် တွင်းထွက်တခုတည်းကိုသာတူးဖော်ခြင်းမဟုတ်ပဲ၊ ဆက်စပ်သည့် ပြဿနာများကိုလည်း ဖြေရှင်းရန်လိုသည်။ သယံဇာတ အသုံးပြုမှု မူဝါဒ ၏ ရှုပ်ထွေးမှု၊ သဘာဝ သယံဇာတတခုမှ ရရှိလာသည့် အဆိုးအကောင်း မျှဝေခံစားမှု၏ နောက်ဆက်တွဲများရှိနေခြင်းကြောင့် တွင်းထွက်ဆိုင်ရာတွင် သယံဇာတနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် ပြဿနာများသာမက နှစ်နာရသည့် အခြားသော သယံဇာတများ၏ အခန်းကဏ္ဍ နှင့်တာဝန်များ၊ တန်ဖိုးများ နှင့်ဆိုင်သည်များပါ တွဲပါလာလေ့ရှိသည်။ သယံဇာတတွင် ရုပ်ဝတ္ထု တန်ဖိုးအပြင်၊ ယဉ်ကျေးမှု သို့မဟုတ် ဖြစ်တည်မှု တန်ဖိုးများလည်း တွေ့နေလေ့ရှိသည်။ သယံဇာတတွင် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအတွက် အသုံးပြုခြင်းထက်ကျော်လွန်သည့် စုပေါင်းကိုယ်စားပြုမှုများ ပါဝင်နေသည်ဟု Baviskar ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ရံဖန်ရံခါတွင် ရှုမြင်ကြသည်။ မတူညီသည့် စတိတ်ဟိုဒါအမျိုးမျိုးမှ ပြုလုပ်သည့်တောင်းဆိုမှုများသည် သယံဇာတ ပေါ် ထားသည့် မတူညီသည့် တန်ဖိုးများ၊ ယူဆချက်များကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ယင်းတောင်းဆိုမှုများသည် ရံဖန်ရံခါတွင် တခုနှင့်တခု လဲလှယ်အလျော့ပေးမှုများပြုလုပ်နိုင်သည်။ သို့သော်လည်း အချို့သောအခြေအနေများ တွင် တန်ဖိုးများညှိမရပဲ အလဲအလှယ်ပြုလုပ်ရန်လည်း မဖြစ်နိုင်သည်များလည်းရှိသည်။

အချို့သော လုပ်ငန်းသဘောများကို တွင်းထွက်သယံဇာတများတွင်သာ တွေ့ရသည်ဖြစ်သောကြောင့်

၎င်းတို့ကို စီမံရန် အသုံးပြုသည့် ဘဏ္ဍာရေးသတ်မှတ်ချက်များသည် အခြားဝင်ငွေရလမ်းများ စီမံရာတွင် အသုံးပြုသည့် ဘဏ္ဍာရေးသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကွဲပြားနေမည်ဖြစ်သည်။ ပြန်လည်ပေါ်ထွက်နိုင်မှု မရှိခြင်း၊ ကုန်ခမ်းနိုင်ခြင်း၊ ဈေးနှုန်းအတက်အကျရှိခြင်း၊ အမြတ်အစွန်းအများအပြားရနိုင်သည့် အလားအလာရှိခြင်း၊ ဒေသတစ်ခုတွင် စုပြုံထွက်ရှိခြင်း၊ ငွေရင်းနှီးအများအပြားလိုအပ်ခြင်း၊ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုသက်တမ်းရှည်ခြင်း အစရှိ သဖြင့် ထူးခြားသော လုပ်ငန်းသဘောများရှိသည်။ တွင်းထွက်သယံဇာတ သဘာဝပေါ်မူတည်ပြီး ဘဏ္ဍာရေး သတ်မှတ်ချက်များ (တွင်းထွက် သယံဇာတများ စီမံရန် အတွက် အသုံးပြုသည့် ဘဏ္ဍာရေး ဆိုင်ရာ စနစ်များ သို့မဟုတ် နည်းလမ်းများ အားလုံး) ကို ချမှတ်ရန် အရေးကြီးသည်။

မူလပိုင်ရှင် သတ်မှတ်ခြင်း ပြဿနာနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆော်ဒီအာရေဗျ၊ ကူဝိတ်၊ မက္ကဆီကို ကဲ့သို့သော နိုင်ငံ များတွင် အစိုးရသည် တွင်းထွက်သယံဇာတ (ယခု ဖြစ်စဉ်အတွက် ရေနံကိုဆိုလိုပါသည်) များကို တဦးတည်းချုပ်ကိုင် ထားသည်။ အမေရိကန်၊ ယူကေကဲ့သို့သော နိုင်ငံများတွင်မူ ပုဂ္ဂလိက လုပ်ငန်းများသာ ရှိသည်။ ယူကေ နှင့် နော်ဝေကဲ့သို့သော နိုင်ငံများတွင်မူ မူလပိုင်ရှင်သတ်မှတ်ချက်ကို ပုဂ္ဂလိက ကုမ္ပဏီ များသို့ချပေးသည်။ စည်းမျဉ်းများ၊ သတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်ခြင်းဖြင့် အစိုးရသည် ထိန်းချုပ်မှုများပြုလုပ် နိုင်သည်။ နိုင်ငံအများစု၏ ပိုင်ဆိုင်မှုပုံစံမှာ အစိုးရပိုင်လုံးလုံးလည်းမဟုတ်၊ ပုဂ္ဂလိကပိုင် လုံးလုံးလည်း မဟုတ်သည့် ကြားပုံစံဖြစ်ကာ နိုင်ငံတကာ ရေနံကုမ္ပဏီများ၊ အစိုးရပိုင် သို့မဟုတ် ထိန်းချုပ်ထားသည့် ရေနံကုမ္ပဏီများ၊ ပုဂ္ဂလိက အစုအဖွဲ့များပါဝင်ကြသည်။ (Nakhle 2010).

အခွန်ဝင်ငွေကောက်ယူရန် အသုံးပြုသည့် ဘဏ္ဍာရေးနည်းလမ်းများတွင် အခွန်တော်များ၊ သယံဇာတ အခွန်၊ ထုတ်လုပ်မှုခွဲဝေရေး စာချုပ်များ၊ လေလံစနစ်များပါဝင်သည်။ လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်များ၊ ဆုကြေး၊ ပင်ရင်းမှနှုတ်ယူသည့် ဝင်ငွေခွန် (withholding taxes) ကဲ့သို့သော အခြားနည်းလမ်းများဖြင့်လည်း တွင်းထွက် သယံဇာတမှ ဝင်ငွေများကို ကောက်ယူကြသည်။ အခွန်ဝင်ငွေများ ကောက်ယူပြီးပါက ယင်းငွေ များစီမံရန်အတွက် သင့်တော်သည့် လုပ်ငန်းစဉ် များကို အစိုးရများကရွေးချယ်သည်။ ဝင်ငွေများသုံးစွဲခြင်း (သုံးစွဲပစ်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြည်တွင်း ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ပြုလုပ်ခြင်း) သို့မဟုတ် စုဆောင်းခြင်း (ရပိုင်ခွင့်များ ဖန်တီးခြင်း (asset creation) သို့မဟုတ် အကြွေးများလျော့ချခြင်း (debt reduction) ကိုဆောင်ရွက်သည်။ နော်ဝေ၊ ဂါနာ၊ ကာဇက်စ္စတန်၊ ချီလီ၊ တီမောလက်စ်တီ၊ ထရီနီဒဒ်နှင့် တိုဘာဂို၊ အမေရိကန် (အလာစကာ) တို့သည် တွင်းထွက်သယံဇာတမှ အများအပြားရရှိလာသည်များကို ရင်းနှီးထည့်ဝင်ထားရန် သဘာဝ သယံဇာတ ရန်ပုံငွေများကို ထူထောင်ထားကြသည်။ အချို့သော အစိုးရများသည် တွင်းထွက် ဝင်ငွေများ ကို ပြည်နယ်အစိုးရများနှင့် ခွဲဝေသည့် စနစ်ကိုပြင်ဆင်ထားသည်။ (Cameron and Stanley 2017).

ပြည်နယ်အစိုးရများသို့ သဘာဝ သယံဇာတ ဝင်ငွေများ ခွဲဝေပေးရာတွင်၊ အစိုးရစနစ်၊ အခြေခံဥပဒေအရ ပေးထားသည့် အာဏာပေါ်မူတည်ပြီး အစိုးရများသည် လွှဲပြောင်းမှုပုံစံအမျိုးမျိုး၊ အဆင့်အမျိုးမျိုးကို ရွေးချယ် အသုံးပြုကြသည်။ ဥပမာ ထွက်ရှိရာဒေသ သို့မဟုတ် ရပ်ရွာများသို့ အထူးခွဲဝေပေးခြင်း တစုံတရာ မရှိပဲ ရှိသမျှအခွန်အခအားလုံးကို ဗဟိုအစိုးရက ကောက်ယူသည့် စနစ်မျိုးရှိသည်။ ယင်း ပုံစံကို ချီလီ နှင့် တန်ဇာနီးယားကဲ့သို့သော နိုင်ငံများတွင် မြင်တွေ့ ရသည်။ အခြားပုံစံအနေဖြင့် ပြည်နယ် အစိုးရ များ နှင့်ပူးပေါင်းပြီး ဝင်ငွေခွဲဝေသည့် ဘဏ္ဍာရေးစနစ်များလည်းရှိသည်။ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အစိုးရများက အခွန်ကောက်ယူနိုင်သည့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အာဏာခွဲဝေမှုကို ခွင့်ပြုသည့် စနစ်များလည်းရှိသည်။ ဂါနာ၊ အင်ဒိုနီးရှားနှင့် ပီရူးတွင် ဝင်ငွေခွဲဝေသည့် ပုံစံအမျိုးမျိုးကိုမြင်တွေ့နိုင်သည်။ ကနေဒါ၊ ဩစတေးလျာကဲ့သို့ သောနိုင်ငံများတွင် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အာဏာခွဲဝေမှုကြောင့် ပြည်နယ်အစိုးရများသည် အခွန်ကောက် ယူနိုင်ကြသည်။

သယံဇာတ ဝင်ငွေများခွဲဝေပေးခြင်း၏ အကျိုးသွားများကို ထက်မြတ်စေရန်အတွက် အစိုးရ ၂ ရပ်လုံး၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် တာဝန်များကို တိကျစွာဖော်ပြထားသည့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ တာဝန်ခံမှုရှိသည့် ပြည်သူ့ဘဏ္ဍာစီမံမှုစနစ်တစ်ခုလိုအပ်သည်။ နော်ဝေ၊ ယူအေအီး၊ ဂါနာ၊ ကာဇက်စ္စတန်၊ ရုရှား၊ ဘော့ဆွာနာ၊ နိုင်ဂျီးရီးယား၊ ချီလီ၊ တီမောလက်စ်တီ၊ ထရီနီဒတ်နှင့် တိုဘာဂို၊ အမေရိကန် (အလာစကာ) တို့ ကဲ့သို့ သဘာဝ သယံဇာတ ရန်ပုံငွေထူထောင်ပြီး တွင်းထွက်သယံဇာတမှ ရရှိသည်များကို ရင်းနှီးမြှုပ်နှံ စီမံခြင်း များပြုလုပ်နိုင်သည်။ ယင်းရန်ပုံငွေများကို ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာစည်းမျဉ်း (ငွေအသွင်းအထုတ်ကို ကြပ်မတ်ရန်) ဖြင့် ထိန်းသိမ်းစီမံသည်။ ကျင့်သုံးသည့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ စည်းမျဉ်းမှာ နိုင်ငံတနိုင်ငံနှင့် တနိုင်ငံကွဲပြားသည်။

အန္ဒိယ နိုင်ငံတွင် ဆောင်ရွက်နေသည့် အခြေအနေများ India as a case study

မူလပိုင်ရှင် သတ်မှတ်ချက် နှင့် စီမံမှု (Ownership and Management)

အန္ဒိယတွင် ကုန်းတွင်းတွင်းထွက်များ၏ မူလပိုင်ရှင်အဖြစ် ပြည်နယ်များက အမည်ခံသည်။ သို့သော်လည်း လွှတ်တော်က အတည်ပြု ထားသည့် တူးဖော်မှုလုပ်ငန်းများကို ထိန်းချုပ်သည့် စည်းမျဉ်းများချမှတ်သည့် ဥပဒေအတိုင်းလိုက်နာရသည့် မူလပိုင်ရှင်သတ်မှတ်ချက်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးပိုင်နက်အတွင်းမှ တွင်းထွက် များကို ဗဟို အစိုးရက ပိုင်ဆိုင်သည်။ သတ္တုနှင့်တွင်းထွက် ထုတ်လုပ်မှု နှင့် စည်းမျဉ်းများ အက်ဥပဒေ အရ (Mines and Mineral Development and Regulation (MMDR) Act) ပြည်နယ်အစိုးရများက လိုင်စင်များ၊ အငှား စာချုပ်များဖြင့် တွင်းထွက်များတူးဖော်ခြင်းကို ခွင့်ပြုနိုင်သည်။ သို့သော်လည်း ဗဟိုအစိုးရက ရေးသား ပြဌာန်းထားသည့် MMDR အက်ဥပဒေ နှင့် ၎င်း၏ စည်းမျဉ်းများအတိုင်းချပေး ရခြင်းဖြစ်သည်။

ဇယား ၁ ပါ တွင်းထွက်များနှင့် ပတ်သက်ပြီး ပြည်နယ်များတွင် လုပ်ပိုင်ခွင့် အနည်းငယ်ရှိသည်။ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်၊ အခွန်တော် နှင့် အခြားသော ပေးသွင်းမှုများ လက်ခံခွင့်မရှိပါ။ တွင်းထွက်မှ ရရှိသော အခွန် မဟုတ်သည့် အရေးအကြီးဆုံးဝင်ငွေဖြစ်သော အခွန်တော် နှုန်းထားကို သတ်မှတ်နိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ပြည်နယ်များသည် အရေးမပါသည့် တွင်းထွက်များနှင့်ပတ်သက်၍ ကိုယ်ပိုင် စည်းမျဉ်းများ၊ သတ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်ရန် ဥပဒေသတ်မှတ်ချက်အရ ခွင့်ပြုထားသည်။

နေရာဒေသပေါ် လိုက်ပြီး ပြည်နယ်များသည် တွင်းထွက်ခွန်များကောက်ယူခွင့်ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ထိုသို့ ကောက်ယူခွင့်အာဏာသည် ပြည်နယ်တွင် အလုံးစုံရှိမနေပဲ၊ လွှတ်တော်က အတည်ပြုသည့် ဥပဒေများကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသည့်အကန့်အသတ်များအတိုင်းဆောင်ရွက်ရသည်။ တွင်းထွက်သယံဇာတ နှင့် ပတ်သက်ပြီး အန္ဒိယကျင့်သုံးနေသည့် သယံဇာတ ဖက်ဒရယ်ဝါဒအရ ပြည်နယ်များသည် ၎င်းတို့၏ နယ်နိမိတ်အတွင်းတွင်ရှိသော တွင်းထွက်သယံဇာတများကို ပိုင်ဆိုင်သည်။ မိုင်းတွင်းများ၏ စည်းမျဉ်း၊ တွင်းထွက်ထုတ်ယူရေး နှင့်ဆိုင်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ဗဟိုကချမှတ်သည်။ ပြည်နယ်များတွင် မိုင်းတွင်းများဖော်ဆောင်ခြင်း၊ တွင်းထွက်ထုတ်လုပ်ခြင်း ကို ထိန်းကျောင်းသည့် စည်းမျဉ်းများကို ဥပဒေပြု နိုင်သည့် အာဏာရှိသည်။ သို့သော်လည်း ဗဟိုမှ ခွင့်ပြုထားသည့်ကိစ္စများအတွက်သာ လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

တွင်းထွက် သယံဇာတ နှင့်ဆိုင်သည့် ဥပဒေပြုနိုင်သည့် အာဏာ ခွဲဝေထားမှု (Sharing of Legislative Powers over Mineral Resources)

မိုင်းတွင်းများ နှင့် တွင်းထွက် ထုတ်လုပ်ရေး အတွက် စည်းမျဉ်းများ ပြည်နယ်	ဗဟို
မိုင်းတွင်းများ ဘေးကင်းရေး (Safety in mines)	ဗဟို
အရေးမပါသည့် တွင်းထွက်များ Minor minerals	ပြည်နယ်
မြေခွန် (Tax on land)	ပြည်နယ်
အရေးမပါသည့် တွင်းထွက်တူးဖော်ခွင့် အခွန် (Tax on mineral rights)	ပြည်နယ်
ထုတ်လုပ်မှုအခွန် (Tax on production)	ဗဟို
အရောင်းခွန် (Tax on sale)	ပြည်နယ်
ခေါင်းစဉ်အလိုက် ကောက်ခံမှုများ (Fees on respective subjects) ပြည်နယ်	ဗဟို

သတ္တုတွင်းကဏ္ဍ ဝင်ငွေစီမံမှု လုပ်ပိုင်ခွင့် (Revenue Assignment for Mining Sector)

အနှံ့ယမှ ဗဟိုအစိုးရရေး၊ ပြည်နယ်များပါ တွင်းထွက်ပေါ်တွင် အခွန်အမျိုးမျိုး နှင့် စည်းကြပ်မှုအမျိုးမျိုးကို မတူညီသည့် ဥပဒေများ အောက်တွင် ကောက်ယူကြသည်။ ပြည်နယ်များသည် အခွန်တော်၊ မြေဌာရမ်းခ (dead rent) အခွန် (cess)၊ အရောင်းခွန် (sales tax)၊ သဘာဝ ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းမှု အခကြေး (environmental protection fees)၊ စမ်းသပ်ခြင်း နှင့် တူးဖော်မှုအတွက် ဌာရမ်းခ (prospecting and mining lease fees) နှင့် အခြားသော ခေါင်းစဉ်များဖြင့် ကောက်ယူသည်။ ဗဟိုအစိုးရသည် ကုန်ပစ္စည်းခွန် (excise duty) ၊ သစ်တောထိန်းသိမ်းခ (forest conservation charges)၊ လုပ်ငန်းခွန် (corporate taxes) နှင့် အခြားသော ခေါင်းစဉ်များဖြင့် ကောက်ယူသည်။

၁) ထုတ်လုပ်မှုမစမီ အဆင့် (Pre-production stage)

ဗဟိုအစိုးရ (Central government)	ပြည်နယ် အစိုးရ (State government)
သယံဇာတ အသုံးပြုသည့်အဖွဲ့များက သစ်တော ပြန်လည်ထူထောင်ရေး (compensatory afforestation) နှင့် အသုံးပြုခဲ့သည့် သစ်တော မြေများအတွက် NPV ကို ပေးသွင်းသည်များကို သစ်တောပြန်လည် ထူထောင် ရေး စီမံမှု နှင့် စီမံကိန်းရေးဆွဲရေး အာဏာပိုင် (Compensatory Afforestation Management and Planning Authority (CAMPA) မှ တည်ထောင် ထားသည့် သစ်တော ပြန်လည်ထူထောင်ရေး ရန်ပုံငွေသို့ ပေးသွင်းရမည်။	ပါမစ်ကြေး၊ စမ်းသပ်ရှာဖွေမှုအတွက် အခကြေး၊ စမ်းသပ်ရှာဖွေမှု ပါမစ် လျှောက်လွှာကြေး၊ စမ်းသပ်ရှာဖွေမှုလိုင်စင်အတွက်လျှောက်လွှာကြေး၊ မိုင်းတွင်းဌာရမ်းခလျှောက်လွှာ ကြေး၊ စမ်းသပ်ရှာဖွေမှု ပါမစ်အတွက် အာမခံကြေး၊ စမ်းသပ်ရှာဖွေမှုလိုင်စင် နှင့် မိုင်းတွင်းဌာရမ်းခ၊ လုပ်ငန်းခွင့်ပြုကြောင်း သဘောတူညီချက် အတွက် ပြည်နယ် ညစ်ညမ်း မှုထိန်းချုပ်ရေး အဖွဲ့သို့ (state pollution control board) ပေးသွင်းရသည့် အခကြေး

၂) ထုတ်လုပ်မှုအဆင့် (Production stage)

ဗဟိုအစိုးရ Central government	ပြည်နယ်အစိုးရ State government
<p>အလုပ်သမားဖူလုံရေး (Labour welfare)</p> <p>အကောက်ခွန် (customs duty)</p> <p>ကုန်စည်ခွန် (excise duty)</p> <p>ဝင်ငွေခွန် (income tax)</p>	<p>အခွန်တော် (တယူနစ် အလေးချိန် အလိုက် သို့မဟုတ် ရောင်းရငွေတန်ဖိုး အလိုက် ကောက်ခံ သည်။ ဗဟိုအစိုးရက နှုန်းထား သတ်မှတ်သည်။)</p> <p>မြေဌာရမ်းခ (Dead rent) (တနိုင်ငံလုံးတွင် နှုန်းထားတမျိုးတည်းဖြစ်သည်။ ဌာရမ်းသည့် မြေနေရာ အကျယ်အဝန်း၊ ဌာရမ်းသည့် ကာလ၊ တွင်းထွက်တန်ဖိုး၊ ဌာရမ်းထားသည့် မြေကို အသုံးပြုမှု မပြုမှုပေါ်မူတည်ပြီး ကွဲပြားသည်။ မြေဌာရမ်းသူသည် အခွန်တော်၊ မြေဌာရမ်းခ တခုမဟုတ်တခု ပေးသွင်းရသည်။ ပမာဏများသည့်တခုအတွက်ပေးသွင်းရသည်။)</p> <p>လုပ်ကွက်နေရာ ဌာရမ်းခ (Surface rent) (သတ္တုတူးဖော်ရေး လုပ်ငန်းခွင်အတွက် အသုံးပြုသည့် နေရာအတွက် မြေတန်ဖိုးထက် မကျော်သည့် နှုန်းထားနှင့်ပေးသွင်းရသည့် ဌာရမ်းခ)</p> <p>ရေ အသုံးပြုခ၊ rent/ နှုန်းထား (rate) /အခွန် (cess) /အခွန် (tax) (တူးဖော်ခြင်းတွင် ရေအသုံးပြုရခြင်းအတွက်)</p> <p>ဖွံ့ဖြိုးရေး ထည့်ဝင်မှု (Development charges) (အချို့ ပြည်နယ်အစိုးရများသည် လမ်းဖောက်ရန်၊ တံတားဆောက်ရန် ကောက်ခံကြသည်)</p> <p>မြေအသုံးချမှု အခွန် (Tax on land-use)</p> <p>(အချို့ သောပြည်နယ် အစိုးရများသည် သတ္တု တူးဖော်ရန် အသုံးပြုသည့် မြေအတွက် အခွန်ကောက်သည်။)</p>

သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးချက်များအတွက် အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ

တံဆိပ်ခေါင်းခွန် (Stamp duty) (လွှဲပြောင်း ပေးမှုများပေါ်တွင် ကောက်ခံသည်)

သစ်တောထုတ်ကုန် အခွန် (Forest produce tax) နှင့် ဖြတ်သန်းခွင့် (forest passes)

လုပ်ငန်းခွင့်ပြုကြောင်း သဘောတူညီချက်အတွက် ပြည်နယ် ညစ်ညမ်းမှုထိန်းချုပ်ရေးအဖွဲ့သို့ (state pollution control board) ပေးသွင်းရသည့် အခကြေး

ဒေသန္တရ အစိုးရ အခွန်များ (Local government taxes)

ပိုင်ဆိုင်မှုအခွန်၊ အိမ်ခွန်၊ မြူနီစီပယ် အခွန် (ပိုင်ဆိုင်မှု တန်ဖိုးအလိုက် ကောက်သည်။)

ဒေသန္တရ အစိုးရ အဖွဲ့က ကောက်သည့် အခွန်များ (Local government body taxes)
(ကျေးရွာကောင်စီက ကောက်သည်။)

၃) ထုတ်လုပ်မှုပြီးနောက် အဆင့် (Post-production stage)

ဗဟိုအစိုးရ (Central government)	ပြည်နယ် အစိုးရ (State government)
ဗဟိုအရောင်းခွန် (Central Sales tax) ပြည်ပပို့အကောက်ခွန် (Export duty)	<p>အထွေထွေ အရောင်းခွန် (General sales tax) (အစိုးရ ဖောက်သည့် လမ်းကို အသုံးပြုသောကြောင့်)</p> <p>စိုက်ပျိုးမြေ ဆန်းစစ်မှု (Non-agricultural land assessment) (သတ္တုတူးဖော်ခြင်းကဲ့သို့သောစိုက်ပျိုးရေးအတွက်မဟုတ်ပဲမြေအသုံးချမှု ပြောင်းလဲ သွားခြင်းပေါ် ကောက်ယူခြင်း)</p> <p>ဒေသန္တရအစိုးရအခွန် (Local government body tax)</p> <p>ဂိတ်ကြေး/ခွင့်ပြုမိန့် (Octroi)၊ ကုန်ဝင်ကြေး (entry tax) (ဒေသတွင်းသို့ ရောင်းချရန် သို့မဟုတ် စားသုံးရန် ဝင်လာသည့် ကုန်စည်များ ပေါ်တွင် အလေးချိန်အလိုက်၊ သို့မဟုတ် စုပေါင်း၍ သို့မဟုတ် တွင်းထွက်အလိုက် ကောက်ခံသည်)</p> <p>အခြား အခွန်အခများ (Other charges)</p> <p>ဆိပ်ကမ်းခွန် (Port charges) (ဆောင်ရွက်ပေး လိုက်သည့် ဝန်ဆောင်မှု အမျိုးမျိုးအတွက် ဆိပ်ကမ်း အာဏာပိုင်များက ကောက်ယူသည်။ ပစ္စည်း ထိန်းသိမ်းခ၊ မြေချခ၊ သဘောတင်ခ၊ ပစ္စည်းထားရန် နေရာဌာနရမ်းခ၊ ဝန်ချီစက် ကဲ့သို့သော စက်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများ အတွက်ကောက် ခံသည်။ ဆိပ်ကမ်း အလိုက် တွင်းထွက်အလိုက် ဈေးနှုန်းကွဲပြားသည်။</p>

အခန်း (၇)

မြန်မာ့ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြစ်စဉ်တွင် ဆွေးနွေးသော အကြောင်းအရာများ

(၂၀၁၅) ခုနှစ်အောက်တိုဘာလ(၁၅)တွင် ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများအကြားတွင် တစ်နိုင်ငံလုံးပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး (NCA) သဘောတူ စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှု ရပ်စဲရေး သဘောတူ စာချုပ် ပါ ကြားကာလအတွင်း ဆောင်ရွက်ရမည့် အစီအစဉ်အရ သဘာဝ သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ခွဲဝေမှုတို့နှင့် ပတ်သက်ပြီး သဘောတူညီချက် (၂၅ (ခ)) တွင် - "အပစ်ရပ်ဒေသအတွင်း ဒေသခံ ပြည်သူလူထုအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ကြီးမားသော စီမံကိန်းများကို လုပ်ဆောင်ရန် ရှိပါက သဘာဝ သယံဇာတများ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ဖော်ဆောင်ရေးအတွက် (Extractive Industries Transparency Initiative – ETIT) ၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအတိုင်း ဒေသခံပြည်သူလူထုနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက် သွားရန်နှင့် သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းရင်းသား လက်နက်အဖွဲ့အစည်းတို့ နှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်၍ အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက် သွားရန်" ဟု ပါရှိသည်။ (၂၀၁၅) ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ (၈) ရက်နေ့တွင် NCA သဘောတူညီချက်များနှင့်အညီ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုဆိုင်ရာမူဘောင်ကို ပြည်ထောင်စုသမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရအဖွဲ့၊ လွှတ်တော်နှင့် တပ်မတော်တို့မှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းမှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တရားဝင်နိုင်ငံရေးပါတီများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်သည့် ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှု ပူးတွဲကော်မတီ (Union Peace Dialogue Joint Committee- UPDJC) မှ ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းရေးဆွဲခဲ့ကြ ပါသည်။ အဆိုပါ မူဘောင်အရ မြေယာနှင့်သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကဏ္ဍတွင် သဘာဝသယံဇာတရေးရာ ကိစ္စရပ်များ ပါဝင်ပါသည်။

မူဘောင်အရ ပထမအကြိမ် ပြည်ထောင်စုငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံအား (၂၀၁၆) ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလတွင် ကျင်းပခဲ့ရာ သဘာဝသယံဇာတဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ အဆိုပါ ဆွေးနွေးချက်များအား မှတ်တမ်းအဖြစ်သာ ထားရှိခဲ့ပါသည်။ (၂၀၁၆) ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ (၃၁) ရက်မှ၊ စက်တင်ဘာလ (၃) ရက်နေ့တွင် (၂၁)ရာစုပင်လုံ (ပထမ အစည်းအဝေး) ကို ဆက်လက်ကျင်းပခဲ့ပါသည်။ ၂၁ရာစုပင်လုံ (ပထမအစည်းအဝေး) သို့ စာတမ်းများ တင်သွင်းခဲ့ကြရာ၊ အချို့စာတမ်းများတွင် သယံဇာတရေးရာ ကိစ္စရပ်များ ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။

(၁) ညီညွတ်သောတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများဖက်ဒရယ်ကောင်စီကတင်သွင်းသောစာတမ်း

UNFC မှ တင်သွင်းသော စာတမ်းတွင် သဘာဝသယံဇာတနှင့် ပတ်သက်၍

(က) ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုတွင် အချိုးညီဖက်ဒရယ်စနစ် (Symmetric Federalism)၊ နောက်ခံ၍ အချိုးမညီဖက်ဒရယ်စနစ် (Asymmetric Federalism) ကို ကျင့်သုံးစေသင့်သည်။ ထူးခြား၍ အမြောက်အမြား ထွက်ရှိသော သယံဇာတ အမျိုးအစားအပေါ် အခြေခံထားသည့် ဦးစားပေးအစဉ်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်-

- (၁) ကရင်နီပြည်နယ်၊ ကချင်ပြည်နယ်၊ ရခိုင်ပြည်နယ်၊
- (၂) မွန်ပြည်နယ်၊ ရှမ်းပြည်နယ်၊ ကရင်ပြည်နယ်၊ မြန်မာပြည်နယ်၊ ချင်းပြည်နယ်
- (၃) အမျိုးသားပြည်နယ်များ။

- (ခ) အချိုးမညီ ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီပြည်ထောင်စုစနစ်တွင် ပထမဦးစားပေးအဖြစ် သတ်မှတ်ပေးထားသော ပြည်နယ် (၃) ခုအနေဖြင့် ၎င်းပြည်နယ်များတို့မှရရှိသော သယံဇာတဝင်ငွေများအနက် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်များအား ပိုမိုအကျိုးခံစားခွင့်ရှိစေပြီး ကျန်ရှိသော သယံဇာတဝင်ငွေများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် အခြားပြည်နယ်များအကြား မျှဝေသုံးစွဲရမည်။
- (ဂ) ပြည်ထောင်စုအဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များအသီးသီးမှ ရရှိလာသော အခြားသယံဇာတဝင်ငွေနှင့် အခြားလုပ်ငန်းများမှ ဝင်ငွေများကိုလည်း သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့်အခြားပြည်နယ်များအကြား မျှဝေသုံးစွဲရမည်။
- (ဃ) ပြည်နယ်များအကြား မျှဝေသုံးစွဲရန် သတ်မှတ်ထားသော ဝင်ငွေများကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် အဖွဲ့ဝင်ပြည်နယ်များမှ အရေအတွက် တူညီစွာစေလွှတ်သော ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ဘဏ္ဍာရေးပူးတွဲ စီမံခန့်ခွဲရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းရမည်။
- (င) ဘဏ္ဍာရေး ပူးတွဲစီမံခန့်ခွဲရေးအဖွဲ့မှ မျှဝေပေးသော ဝင်ငွေများကို ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရအသီးသီးတို့သည် အောက်ဖော်ပြပါ လုပ်ငန်းရပ်များတွင် သုံးစွဲစေသင့်သည် -
  - (၁) တက္ကသိုလ်ပညာရေး
  - (၂) အခြေခံအဆောက်အအုံများ တည်ဆောက်ရေး (Infrastructure Development of the State)
  - (၃) သိပ္ပံနှင့် နည်းပညာ တီထွင်ကြံဆမှုကို အားပေးသော အဖွဲ့အစည်းများ (Science and Technology Innovative Institutions) ထူထောင်ရေး
  - (၄) အရည်အသွေးအပေါ် အခြေခံပြီး ယှဉ်ပြိုင်မှုကို အားပေးသော ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ ထူထောင်ရေး
  - (၅) လူထုကျန်းမာရေးနှင့် လူသားလုံခြုံရေး
  - (၆) သဘာဝသယံဇာတများ ထုတ်ယူသည့်အတွက် ဖြစ်ပေါ်လာမည့် လူထုအပေါ် သက်ရောက်သည့် ဆိုးကျိုးများကို ပြန်လည်ကုစားပေးရေးနှင့် ပျက်စီးဆုံးရှုံးသွားသော ဂေဟစနစ်ကို ပြန်လည်ကုစားရေး
  - (စ) သယံဇာတဝင်ငွေများနှင့် အခြားဝင်ငွေများကို စီမံခန့်ခွဲသော ဘဏ္ဍာရေးပူးတွဲ စီမံခန့်ခွဲရေးအဖွဲ့၊ ထိုဝင်ငွေများကို လက်ခံရရှိသော ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရအသီးသီးတို့ ရရှိလာသော ဝင်ငွေများ တိကျမှန်ကန်စွာ သုံးစွဲခြင်းရှိ မရှိကို သီးခြားလွတ်လပ်သော အခြားနိုင်ငံများမှ နိုင်ငံတကာအသိအမှတ်ပြု စာရင်းစစ်အဖွဲ့များအားအသုံးပြု၍ နှစ်စဉ်ပုံမှန် စာရင်းစစ်ဆေးခြင်းများ ပြုလုပ်သွားရမည်။

(၂) 'ဝ' ပြည်သွေးစည်းညီညွတ်ရေးပါတီ (UWSA)၏ အမြင်သဘောထားများ ပေးပို့တင်ပြခြင်း

တိုင်းရင်းသားပြည်နယ် သယံဇာတ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်နှင့် တူးဖော်အသုံးချခွင့်ကိစ္စ

- (က) တိုင်းရင်းသားပြည်နယ် ဒေသမှ မိမိတို့နှင့် ကိုက်ညီသည့် ပိုင်ဆိုင်မှု ပေါ်လစီကို မိမိတို့ ဘာသာရေးဆွဲရန်ဖြစ်သည်။
- (ခ) တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်မှ မိမိတို့ဘာသာ ရေးဆွဲရန် (သို့မဟုတ်) ပြည်ထောင်စုအစိုးရကို နမူနာပြု၍ ပိုင်ဆိုင်မှု ပေါ်လစီကို ရေးဆွဲကျင့်သုံးရန်ဖြစ်သည်။

(၃) တပ်မတော်သား အစုအဖွဲ့ မှတင်သွင်းသော သဘာဝသယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်း ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ စာတမ်း-

ပြန်လည်မဖြည့်တင်းနိုင်သော သဘာဝသယံဇာတများကို ထုပ်ယူသုံးစွဲရာတွင် ကောင်းမွန်သော အခွင့်အလမ်းများရှိသကဲ့သို့ စိန်ခေါ်မှုများလည်းကြုံတွေ့နိုင်သည်။ အုပ်ချုပ်သူ အစိုးရအနေဖြင့် သယံဇာတများ ထုပ်ယူသုံးစွဲခြင်းကို မှန်ကန်စွာ စီမံခန့်ခွဲရန် လိုအပ်ပြီး၊ အကယ်၍ စီမံခန့်ခွဲမှု လွှဲပြောင်းပါက သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများကို မလွဲမသွေ ရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့ရမည်ဖြစ်ပြီး အကျိုးဆက် အနေဖြင့် စီးပွားရေးမတည်ငြိမ်မှုများ၊ လူမှုရေး ပဋိပက္ခ များဖြင့် ကြုံတွေ့ရမည် ဖြစ်သည်။

သယံဇာတ ခွဲဝေစီမံခန့်ခွဲခြင်း ဆိုသည်မှာ သဘာဝ သယံဇာတများ ထုပ်ယူရာတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် ဒေသခံများ၏ လူမှု စီးပွား မထိခိုက်စေပဲ နိုင်ငံတော်၏ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှု ကို အထောက်အကူပြုစေမည့် မူဝါဒများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ချမှတ်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း နှင့် ကြီးကြပ်ခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။ သယံဇာတများအား ထုပ်ယူသုံးစွဲရာတွင် စမ်းသပ်တိုင်းတာခြင်း၊ အသေးစိတ် တွက်ချက်ခြင်းနှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များကို စနစ်တကျ လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ စနစ်တကျ လုပ်ငန်းစဉ်များ မရှိပဲ ထုပ်ယူသုံးစွဲပါက စီးပွားရေးတွက်ခြေမကိုက်ခြင်း နှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ယိုယွင်းပျက်စီးမှု များ ရှိလာနိုင်ပြီး နိုင်ငံတော်အနေနှင့် ဆုံးရှုံးမှုများကို ဖြစ်ပေါ်စေလိမ့်မည်။

သယံဇာတမှ ရရှိသော ဝင်ငွေများကို အနာဂတ်မျိုးဆက်များ အတွက် စုဆောင်းခြင်းနှင့် သယံဇာတအပေါ်မှီခိုခြင်းမရှိသည့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများတွင် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများပြုလုပ်သင့်ပြီး သယံဇာတထွက်ရှိမှု နည်းပါးသည့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး များ၏ ဖွံ့ဖြိုးရေး အတွက်လည်း မျှဝေ သုံးစွဲသင့်သည်။

သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲခြင်းနှင့် ခွဲဝေခြင်းမှု ဆိုင်ရာ စီမံကိန်းများတွင် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံနိုင်မှု နှင့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုများအား တိုးတက်အောင်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

ဒီမိုကရေစီ ကျင့်စဉ် ရင့်ကျက်လာသည်နှင့်အမျှ နောင်အနာဂတ်တွင် သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် ခွဲဝေခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအား ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်ပါက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံ ဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက် ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။

(၄) PNO စာတမ်း

မြေယာနှင့် သဘာဝသယံဇာတများ၏ မူလပိုင်ရှင်သည် နိုင်ငံသားများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံ၏ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျှော့ချရေးအတွက် မြေယာနှင့်သဘာဝသယံဇာတများ စီမံခန့်ခွဲမှု အကာအကွယ်ပေးရေးသည် အရေးကြီးပါသည်။ သဘာဝသယံဇာတများ ထုတ်ယူသုံးစွဲရာတွင် ရရှိလာသည့် အကျိုးအမြတ်များကို ပြည်ထောင်စုအတွင်း မျှမျှတတ ခွဲဝေခံစားမှုရရှိရန် လိုအပ်ပါသည်။ ထို့အပြင် စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် အညီလိုက်နာဆောင်ရွက်နိုင်စေရေးနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်ပေးသော လမ်းညွှန်ချက်များအတိုင်း လုပ်ဆောင်ရန် ပါရှိသည်။

(၅) သဘာဝ သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှု နှင့် ခွဲဝေမှုနှင့် ပတ်သက် ၍ ကရင်အမျိုးသား လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်း သုံးဖွဲ့ ၏ သဘောထား ရပ်တည်ချက်မှာ -

ပြည်နယ်များအတွင်းရှိ သဘာဝ သယံဇာတများ ထုပ်ယူသုံးစွဲခြင်းအပေါ် ပြည်ထောင်စု အစိုးရနှင့် ပြည်နယ် အစိုးရတို့အကြား အကောက်အခွန်များ ခွဲဝေသုံးစွဲမှု အချိုးကို ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် သတ်မှတ် ပြဋ္ဌာန်းရမည်။ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု နှင့် စီမံကိန်းကြီးများအတွက် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်နှင့် လူမှုဘဝ ထိခိုက်မှုအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိ/ မရှိ ဆန်းစစ်သည့် (Environmental Impact Assessment- EIA / Social Impact Assessment- SIA) နှင့် အခြားလိုအပ်သော ဆန်းစစ်ချက်များကို စနစ်တကျ ပြုလုပ်ပြီး FPIC (Free Prior Informed Consent) ကို အခြေခံရန်လိုအပ်သည်။ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စီမံကိန်း တစ်ခုခု ပြုလုပ်ပါက ယင်းစီမံကိန်းနှင့် သက်ဆိုင်သော သဘာဝသယံဇာတများ ထုပ်ယူရောင်းချရာတွင် ပညာရှင်၊ အရပ်ဖက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ နှင့် ပြည်သူများမှ ပါဝင်ဖွဲ့စည်းထားသော လွတ်လပ်သည့် လေ့လာစောင့်ကြည့်ရေး ကောင်မရှင်နှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ကောင်မရှင်များကို အသိအမှတ်ပြု ရွှေ့ လေ့လာ စစ်ဆေးခွင့်ပေးရမည်။ သဘာဝပတ် ပတ်ဝန်းကျင် ထိခိုက်စေမည့် လုပ်ငန်းများ ဖြစ်ပါက ဒေသခံ ပြည်သူလူထု၏ နေထိုင်မှု၊ အသက်မွေးဝမ်းကြောင်း၊ ရိုးရာဓလေ့ နှင့် ယဉ်ကျေးမှု ထိခိုက်နှစ်နာစေမှု မရှိပဲ ဒေသခံများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ်တွင် လုပ်ဆောင်ခြင်း။

ဒေသခံပြည်သူလူထု၊ ပြည်ထောင်စု အစိုးရ၊ ပြည်နယ်အစိုးရ၊ လက်နက်ကိုင်တိုင်းရင်းသား အဖွဲ့အစည်း များ၏ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုလိုအပ်သည်။

(၆) ရခိုင်ပြည်လွတ်မြောက်ရေးပါတီ (ALP) ၏ မြေယာ၊ သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ကဏ္ဍဆိုင်ရာစာတမ်း

(က) ပိုင်ဆိုင်မှု

မြေယာနှင့် သယံဇာတအားလုံး၏ မူလပိုင်ရှင်သည် တိုင်းရင်းသားများဖြစ်သည်။

(ခ) သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲမှု

- (၁) ပြည်နယ်အစိုးရတွင် သဘာဝသယံဇာတနှင့်ပတ်သက်သော စီမံခန့်ခွဲမှုအာဏာရှိသည်။ ထိုသို့ စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ဒေသခံပြည်သူတို့၏ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်ဖြစ်ပြီး ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် တိကျစွာပြဋ္ဌာန်းထားရှိရမည်။
- (၂) ပြည်နယ်အတွင်းရှိ လွတ်လပ်သော လူထုအခြေပြုအရပ်ဘက်အဖွဲ့ အဖွဲ့အစည်းများမှ တရားဝင် စောင့်ကြည့်ခွင့်ရှိခြင်း၊ အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းခွင့်များ ရှိရမည်။
- (၃) သယံဇာတဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုအစီရင်ခံစာများကို ပြည်တွင်း/ပြည်ပ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုအမျိုးအစားအလိုက် (၆) လ (၁) ကြိမ်၊ (၁) နှစ် (၁) ကြိမ် ထုတ်ပြန်ရမည်။ လိုအပ်ပါက ကြားဖြတ် အစီရင်ခံစာ ထုတ်ပြန်ရမည်။
- (၄) သယံဇာတ နှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံအဆင့်သဘောတူညီချက်များ ပြုလုပ်ရာတွင် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ် လွှတ်တော်နှင့် ပြည်နယ်အစိုးရတို့၏ အတည်ပြု ဆုံးဖြတ်ချက်သာ အဓိကဖြစ်ရမည်။

- (၅) သယံဇာတဝင်ငွေ အတက်အကျအပေါ် မူတည်၍ စီမံခန့်ခွဲရာတွင် စုဆောင်းငွေ၊ ကြေးမြီအား ပြန်လည်ပေးဆပ်ရန် ရံပုံငွေနှင့် ဒေသဖွံ့ဖြိုးရေး အသုံးပြုငွေတို့ကို စနစ်တကျ ခွဲဝေထားရှိရမည်။
- (၆) သယံဇာတများ စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည့်အပြင် တာဝန်ယူမှု၊ တာဝန်ခံမှုရှိရမည် ဖြစ်ပြီး ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာစံချိန်စံညွှန်းများအတိုင်း လိုက်နာရမည်။
- (၇) သဘာဝသယံဇာတစီမံကိန်းများဆောင်ရွက်ရာတွင် EIA, SIA, HIA, EITI, CSR အစီအစဉ်များ ဖြင့် စနစ်တကျ ဆန်းစစ်မှုများကို ပြုလုပ်ရမည်။
- (၈) သယံဇာတဝင်ငွေများအား ရာခိုင်နှုန်းသတ်မှတ်၍ သီးခြားရံပုံငွေအဖြစ် စုဆောင်းထားရှိရမည်။

(ဂ) ပြည်တွင်း/ပြည်ပ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု

- (၁) ပြည်တွင်း/ပြည်ပရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများအား စာချုပ်စာတမ်းများနှင့်သဘောတူညီချက်များထားရှိရမည်။
- (၂) ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများပြုလုပ်ရာတွင် ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ဒေသခံပြည်သူတို့၏ သဘောတူညီ ရရှိပြီးမှ သာအကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရမည်။ ထိုသဘောတူညီချက်များကို အများပြည်သူသို့ ပွင့်လင်း မြင်သာစွာချပြရမည့်အပြင် လိုအပ်ပါက လူထုဆွေးနွေးပွဲများ ပြုလုပ်ရမည်။
- (၃) ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုတိုင်းတွင် သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်အလိုက် ထိုက်သင့်သောအစု အစုရှယ်ယာများ အား ရင်းနှီးမြှုပ်နှံပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။
- (၄) ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု စီမံကိန်းများသည် ဒေသခံများ၏ လူသားအရင်းအမြစ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် အလုပ် အကိုင်ရရှိရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ရမည့်အပြင် လိုအပ်သော နည်းပညာပံ့ပိုးကူညီမှု များကိုလည်း လုပ်ဆောင်ရမည်။
- (၅) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိခိုက်မှုများအား ပြန်လည်ပြုပြင်အစားထိုးထိန်းသိမ်းခြင်းကို လာရောက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံသည့် အဖွဲ့အသီးသီးမှ တာဝန်ယူလုပ်ဆောင်ပေးရမည့်အပြင် ကာလတန်ဖိုးနှင့် အညီ ထိုက်တန်သောလျော်ကြေးကို ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ် ပေးရမည်။
- (၆) နိုင်ငံခြားရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကို နှစ်အကန့်အသတ်ဖြင့် ခွင့်ပြုရမည်ဖြစ်ပြီး စာချုပ်ပါအချက်အလက်များ ကို ဖောက်ဖျက်ပါက ရင်းနှီးမြှုပ်နှံခွင့် လိုင်စင်အား ပြန်လည်ရုတ်သိမ်းခြင်း၊ သက်တမ်းထပ်မံတိုး မပေးခြင်း စသည့် အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ရမည်။

(ဃ) ဝင်ငွေခွဲဝေမှု

- (၁) ဝင်ငွေခွဲဝေရာတွင် -
  - လိုင်စင်ကြေး
  - အကျိုးတူပူးပေါင်းခြင်းမှရသော ငွေ
  - ကုန်ထုတ်ဝေစု
  - အခွန်တော်များ
  - လုပ်ငန်းဝင်ငွေခွန်
  - ဝင်ငွေခွန်
  - အကောက်ခွန် စသည့် ဝင်ငွေများအားလုံးကို ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရများ အကြား ရာခိုင်နှုန်းသတ်မှတ်၍ ညှိနှိုင်းခွဲဝေရမည်။

- (၂) လုပ်ငန်းလိုင်စင်ကြေးများကို ပြည်နယ်အစိုးရမှသာ ရရှိရမည်။
- (၃) သယံဇာတမှ ရရှိသောဝင်ငွေများကို နယ်မြေချင်း ထိစပ်လျက်ရှိသော ပြည်နယ်အချင်းချင်းကြား ခွဲဝေခံစားရာတွင် ထုတ်ကုန်နှင့် ဆက်စပ်မှုပေါ်မူတည်၍ သင့်တင့်မျှတစွာ ခွဲဝေရမည်။
- (၄) ပြည်နယ်အစိုးရများမှ ကောက်ယူရရှိသော သယံဇာတဝင်ငွေများကို ဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျှော့ချရေးအတွက် အသုံးပြုရမည်။
- (၅) ပြည်နယ်များမှ ပြည်ထောင်စုအစိုးရထံသို့ ပေးသွင်းသော အခွန်ဘဏ္ဍာထဲမှ Equalization Fund အဖြစ် ထားရှိရမည်။

ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံ - ၂၁ ရာစု ပင်လုံ အစည်းအဝေး ဒုတိယ အကြိမ်

၂၀၁၇ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၄ ရက်မှ ၂၉ ရက်အထိ ကျင်းပခဲ့သော ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံ - ၂၁ ရာစု ပင်လုံ ဒုတိယ အစည်းအဝေး တွင် ပြည်ထောင်စု သဘောတူစာချုပ် အစိတ်အပိုင်း (၁) ကို ချမှတ်ခဲ့ကြသည်။ ယင်း သဘောတူစာချုပ်အရ မြေယာ၊ သယံဇာတ နှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ကဏ္ဍတွင် သဘောတူညီချက် (၁၀) ချက်ရရှိခဲ့ပြီး၊ မြေယာနှင့် ပက်သက်သော သဘောတူညီချက် (၉) ချက် နှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် နှင့် ပက်သက်သော သဘောတူညီချက် (၁) ချက် ရရှိခဲ့ပြီး သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ခွဲဝေမှု နှင့် သက်ဆိုင်သောအပိုင်းတွင် သဘောတူညီချက် မရရှိခဲ့ပါ။

ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံ - ၂၁ ရာစု ပင်လုံ အစည်းအဝေး တတိယ အကြိမ်

၂၀၁၈ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၁၁ ရက်မှ ၁၆ ရက်နေ့အထိ ကျင်းပခဲ့သော ပြည်ထောင်စု ငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံ - (၂၁) ရာစု ပင်လုံ တတိယအစည်းအဝေးအပြီးရရှိခဲ့သော ပြည်ထောင်စု သဘောတူစာချုပ် အစိတ်အပိုင်း (၂) အရ မြေယာ၊ သယံဇာတ နှင့် သဘာဝ ပတ်ဝန်းကျင် ကဏ္ဍတွင် မြေယာနှင့် ပက်သက်သော သဘောတူညီချက် ၂ ခုသာ ရရှိခဲ့ပြီး သယံဇာတနှင့် ပက်သက်သော သဘောတူညီချက် မရရှိခဲ့ပါ။

အခြေနေသုံးသပ်ချက်

သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှု နှင့် ခွဲဝေမှု နှင့် ပက်သက်ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေး ညီလာခံ (၄) ကြိမ်လုံးတွင် သက်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်း အသီးသီးမှ အပြန်အလှန် ဆွေးနွေးမှုများ၊ သဘောထား ရပ်တည်ချက်များ ရှိခဲ့သော်လည်း မည်သည့် သဘောတူညီချက်မျှ မရရှိခဲ့သလို သယံဇာတ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် ခွဲဝေမှု နှင့် ပက်သက်သော မည်သည့်အချက်ကိုမျှ ပြည်ထောင်စု သဘောတူ စာချုပ် တွင် ထည့်သွင်းချုပ်ဆို နိုင်ခြင်းမရှိသေးပါ။

အခန်း (၈) မူဝါဒရေးရာ အကြံပြုချက်များ (အမျိုးသမီးတို့၏ အသံများ)

ပိုင်ဆိုင်မှု

- (၁) ပြည်ထောင်စုအတွင်းရှိ မြေပေါ်မြေအောက်၊ ရေပေါ်ရေအောက်သဘာဝသယံဇာတများကို နိုင်ငံတော်မှ ပိုင်ဆိုင်သည်။ နိုင်ငံတော်ဆိုသော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို တိကျရှင်းလင်းစွာ ဖွင့်ဆိုရမည်။
- (၂) ဌာနေတိုင်းရင်းသားများ၏ မိရိုးဖလာအရ၊ ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ စုပေါင်းပိုင်ဆိုင်မှုများကို အသိအမှတ် ပြုရမည်။

စီမံခန့်ခွဲမှု

- (၃) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများတွင် သဘာဝသယံဇာတရေးရာများကို စီမံခန့်ခွဲပိုင်ခွင့် အဏာရှိရမည်။
- (၄) မြေအသုံးချမှုမူဝါဒကို စနစ်တကျ ရေးဆွဲပြဌာန်းရမည်။
- (၅) သယံဇာတ စီမံကိန်းများဆိုင်ရာ တိကျသော မူဝါဒများ ပြဌာန်းရမည်။
- (၆) စီမံကိန်းအရ မြေသိမ်းယူမှုများ ရှိပါက လျော်ကြေးပေးသောအစီအမံများနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေး အစီအစဉ်များ ထားရှိရမည်။
- (၇) သယံဇာတစီမံကိန်းများအား စီမံခန့်ခွဲရာတွင် ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်တို့အကြား အာဏာခွဲဝေသတ်မှတ်ချက်များ ရှိရမည်။
- (၈) သယံဇာတစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည်။
- (၉) သယံဇာတစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် တာဝန်ယူမှုနှင့် တာဝန်ခံမှု အပြည့်အဝ ရှိရမည်။
- (၁၀) အထူးစီးပွားရေးဇုန်အပါအဝင် သယံဇာတစီမံကိန်းများတွင် EIA/ SIA ဆန်းစစ်မှုများ ပြုလုပ်ရမည်။
- (၁၁) သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှု ကော်မတီများ အဆင့်ဆင့် ထားရှိပြီး၊ ကော်မတီများတွင် သယံဇာတ ထုတ်လုပ်ရာဒေသမှ ဒေသခံများ ပါဝင်ရမည်။
- (၁၂) သယံဇာတထွက်ရှိရာ ဒေသများတွင် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး ဥပဒေနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ပြဌာန်းထားရှိရမည်။
- (၁၃) သယံဇာတ စီမံကိန်းများ ဖော်ဆောင်မှုအဆင့်ဆင့်တွင် အဂတိလိုက်စားမှုကင်းရှင်းစေရန် ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၁၄) သယံဇာတစီမံကိန်းများ မစတင်မီ ဒေသခံပြည်သူလူထု၏ အကြံဉာဏ်များကို ရယူသော လူထုတွေ့ဆုံဆွေးနွေးပွဲများ ပြုလုပ်ရမည်။
- (၁၅) သယံဇာတမှရရှိသော အခွန်ဘဏ္ဍာငွေကြေးများအား ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ လူထုသို့ ချပြရမည်။
- (၁၆) သယံဇာတ ရှာဖွေတူးဖော်ပိုင်ခွင့် လိုင်စင်များ ချထားရာတွင် ဒေသခံလုပ်ငန်းရှင်များကို ပိုမိုဦးစားပေးရမည်။ တင်ဒါစနစ် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည်။
- (၁၇) သယံဇာတများ ရှာဖွေခြင်းအဆင့်တွင် ထုတ်ယူခြင်း မရှိစေရန် စစ်ဆေးထိန်းကျောင်းရမည်။
- (၁၈) သယံဇာတ စီမံကိန်းများ၏ လုပ်ငန်းတိုးတက်မှု အခြေအနေပြအစီရင်ခံစာများကို အစိုးရများမှ

ထုတ်ပြန်ကြေငြာရမည်။

- (၁၉) လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား မလိုက်နာသော လုပ်ငန်းများကို အရေးယူဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၂၀) သယံဇာတရှာဖွေ ထုတ်လုပ်မှုကြောင့် ပျက်စီးသွားသော ဂေဟစနစ်အား ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် ရံပုံငွေများ သတ်မှတ်ထားရှိရမည်။
- (၂၁) နိုင်ငံတော်စီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်မှုကို စီးပွားရေးမူဝါဒနှင့် လိုက်လျောညီထွေမှုရှိစေရန် ထိန်းညှိ ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၂၂) သယံဇာတစီမံကိန်းရှိရာ ဒေသများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ ဘဝလုံခြုံရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်။ အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုများ မဖြစ်ပွားစေရန် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရမည်။
- (၂၃) သယံဇာတစီမံကိန်းများ ဆောင်ရွက်ရာတွင် ဒေသခံများ၏ အကျိုးစီးပွားကို မြှင့်တင်ပေးနိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၂၄) သယံဇာတစီမံကိန်းများကို လွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းသော အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများမှ စောင့်ကြည့်လေ့လာ စစ်ဆေးပိုင်ခွင့်ရှိရမည်။
- (၂၅) သယံဇာတစီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ စွမ်းရည်များ မြင့်မားလာစေရန် သင်တန်းကျောင်းများ ဖွင့်လှစ် ထားရှိရမည်။

သယံဇာတ ဝင်ငွေခွဲဝေမှု

- (၂၆) သယံဇာတလုပ်ငန်းလိုင်စင်ကြေးများအား ပထမဆုံးအကြိမ်တွင် ပြည်ထောင်စုအစိုးရသို့ ပေးသွင်း ပြီး၊ သက်တမ်းတိုးလိုင်စင်ကြေးများကို သက်ဆိုင်ရာ ပြည်နယ်အစိုးရသို့ ပေးဆောင်ရမည်။
- (၂၇) သယံဇာတလုပ်ငန်းခွန်များ ပေးဆောင်ရာတွင် အခွန်ရှောင်မှုများ မဖြစ်ပွားစေရန် စနစ်တကျ ဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၂၈) ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများအကြား သယံဇာတဝင်ငွေခွဲဝေမှုအချိုးအစားများအား သယံဇာတ အမျိုးအစားအလိုက် ကြိုတင်သတ်မှတ်သဘောတူညီချက်များ ရယူရမည်။
- (၂၉) ပြည်နယ်အလိုက် သယံဇာတဝင်ငွေအတက်အကျကို ထိန်းကျောင်းနိုင်ရန် သယံဇာတ ရံပုံငွေများ ထားရှိရမည်။
- (၃၀) ပြည်နယ်များအကြား ဝင်ငွေအချိုးအစား မညီမျှမှုကို ကုစားပေးနိုင်သော ယန္တရားများ ထားရှိရမည်။

ပြည်ပရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု

- (၃၁) တိကျရှင်းလင်းသော ပြည်ပရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု မူဝါဒများ ချမှတ်ထားရှိရမည်။
- (၃၂) အကျိုးတူပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သော စာချုပ်စာတမ်းများကို ပြည်သူလူထုသို့ ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ချပြဆောင်ရွက်ရမည်။
- (၃၃) လုပ်ငန်းလိုင်စင် စိစစ်မှုကော်မတီများ ထားရှိရမည်။
- (၃၄) အခွန်စည်းကြပ်သည့်စနစ် ခိုင်မာမှုရှိရမည်။

ရည်ညွှန်းကိုးကားစာရင်း

Adam Smith International (2015). Institutional and Regulatory Assessment of the Extractive Industries in Myanmar

Anderson, G. (2013) Oil and Gas in Federal Countries, Oxford University Press, Oxford
 Bauer, A., Iwerks, R., Pellegrini, M. and Venugopal, V. (2016) Subnational Governance of Extractives: Fostering National Prosperity by Addressing Local Challenges, Natural Resource Governance Institute

Bonnitcha, J., (2014). Myanmar's investment treaties: A review of legal issues in light of recent trends, IISD Report

Burke, A., Williams, N., Barron, P., Jolliffe, K. and Carr, T. (2017) The Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid, and Development, The Asia Foundation
 Collier, P., van der, Rick, P., Spence, M. Venables, A., (2009). Managing resource revenues in developing economies. IMF Staff Papers, Vol. 57, No. 1, pp. 84-118
 Global Witness (2015) Jade: Myanmar's 'Big State Secret'

Haysom, N. and Kane, S. (2009) Negotiating Natural Resources for Peace: Ownership, Control and Wealth-sharing, Centre for Humanitarian Dialogue

Lynn, T. A. and M. Oye (2014). Natural Resource and Subnational Governments in Myanmar, Key Considerations in Wealth Sharing. Subnational Governance in Myanmar Discussion Paper Series, MDRI and Asia Foundation

Hamish Nixon, Cindy Joelene, Kyi Pyar Chit Saw, Thet Aung Lynn, and Matthew Arnold (2013). State and Region Governments in Myanmar, September 2013. MDRI and the Asia Foundation

Republic of the Union of Myanmar (2018) Constitution of the Republic of the Union of Myanmar

Venugopal, V. (2016) Thinking Locally: Community Consultation in the Philippines, Natural Resource Governance Institute

